

Informaatio, viihde sekä arvot ja asenteet Suur-Jyväskylän Lehden *Poliisilta*-palstalla

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopistossa
lokakuussa 2001

Petteri Juvonen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos SUOMEN KIELEN LAITOS
Tekijä PETTERI JUVONEN	
Työn nimi INFORMAATIO, VIHDE SEKÄ ARVOT JA ASEENTEET SUUR-JYVÄSKYLÄN LEHDEN POLIISILTA-PALSTALLA	
Oppiaine SUOMEN KIELI	Työn laji PRO GRADU -TUTKIELMA
Aika LOKAKUU 2001	Sivumäärä 93 s.
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä työssä tarkastellaan Suur-Jyväskylän Lehden <i>Poliisilta</i>-palstan rikos- ja onnettomuusaiheisia uutisia informaation, viihteen sekä arvojen ja asenteiden välittymisen näkökulmista. Uutinen näyttäytyy tietynlaisena monifunktioisena journalistisena tuotoksena, ei pelkästään tiedonvälittämiseen pyrkivänä tekstinä. Tavoitteena on ollut selvittää, millä tavoin nämä edellä mainitut ”funktiot” realisoituvat uutisteksteissä, miten ne kietoutuvat toisiinsa ja miten ne tavallaan ovat toistensa edellytyksiä sekä mitä mahdollisia vaikutuksia niillä voi olla lukijaan. Pohtimalla informaation ominaisuuksia, esitystapaa ja merkitystä sekä viihteen tarvetta, sen muotoja ja syntyehdoja sekä arvojen ja asenteiden alkuperää, pyrkimyksiä ja seurauksia on edelleen yritetty hahmotella palstan tekstien perusteella piirtyvää yhteiskuntakuvaa. Työn taustateoria on löyhä yhdistelmä monenlaisia eri tieteenalojen näkemyksiä ja se on muodostettu tutkimusaineistosta nousevien seikkojen perusteella. Taustateorian tarkoituksena on antaa kuva siitä tulkintaympäristöstä, jossa <i>Poliisilta</i>-palstan uutistekstejä tarkastellaan.</p>	
Asiasanat arvot, asenteet, informaatio, media, uutinen, viihde	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO

- 1.1. Tutkimustehtävä ja tavoitteet.....1
- 1.2. Tutkimusaineiston esittely.....2

2. UUTINEN JA MEDIA

2.1. Uutinen osana mediaa

- 2.1.1. Uutisen määritelmät, objektiivisuus ja uutiskriteerit.....6
- 2.1.2. Uutisgenre.....8
- 2.1.3. Uutisen yhteiskunnallinen merkitys.....10

2.2. Uutinen viihteellistyvässä mediassa

- 2.2.1. Uutinen draamana.....13
- 2.2.2. Rikosjournalismi viihteenä.....15
- 2.2.3. Infotainment-yhteiskunta.....18

2.3. Arvot ja asenteet mediassa ja uutisissa

- 2.3.1. Median valta maailman kuvaamisessa.....21
- 2.3.2. Ideologia median teksteissä.....26
- 2.3.3. Media hegemonian säilyttäjänä.....29

3. INFORMAATION VÄLITTÄMINEN

- 3.1. *Poliisilta*-palstan uutisten yksiselitteisyys.....33
- 3.2. Uutistulva ja erottautumisen tarve.....34
- 3.3. Uutisen aihepiirin vaikutus.....35

4. VIIHDYTTÄMINEN

- 4.1. Viihdyttämisen olemuksesta.....39
- 4.2. Viihdyttäminen tekstin tasolla.....40
- 4.3. Viihdyttäminen tekstimaailman tasolla.....43
- 4.4. Viihdyttäminen sosiokulttuurisella tasolla.....50

5. ARVOJEN JA ASENTEIDEN VÄLITTÄMINEN	
5.1. Viihteen sekä arvojen ja asenteiden suhteesta.....	62
5.2. <i>Poliisilta</i> -palstan rikollinen, uhri ja ”kunnan kansalainen”.....	63
5.3. Poliisin toiminta.....	75
5.4. <i>Poliisilta</i> -palstan yhteiskuntakuva.....	81
6. PÄÄTÄNTÖ.....	85
LÄHTEET.....	87

1. JOHDANTO

Jokapäiväistä arkea on vaikea kuvitella ilman populaarikulttuurin piiriin luettavia mediatekstejä, puheenaiheita, nautintoja ja viihteitä. Populaarikulttuuri on arkisen kokemusympäristön itsestäänselvyudeksi muodostunut osa, joka tuottaa merkityksiä, kokemuksia, puheenaiheita, julkisuuden alueita ja liiketoiminnan sijoja. Siitä, mikä on populaaria tai mitä populaarikulttuuri on, ei kuitenkaan ole yhteisymmärrystä, vaan sen määritelmät ovat kontekstisidonnaisia, kiisteltyjä ja usein hyvin arvoladattuja. (Koivunen ym. 2000: 14.)

1.1. Tutkimustehtävä ja tavoitteet

Tämän työn perusidea on näkemys uutisesta monifunktioisena tuotteena. Uutinen ei ole ainoastaan tiedon välittämistä, vaan rinnastuu joiltain osin myös populaarikulttuurin alueelle. Se on kulttuurin tuote, joka suodattuu erilaisten osakulttuurien kautta (Levo-Henriksson 1995: 65). Tavoitteena on tarkastella, miten median kieli on muuttumassa viihteellisemmäksi ja miten viihteellisyys ja kaupallisuus ovat tunkeutumassa myös objektiivisimpana pidetyn journalismin osan eli uutisen alueelle. Tällä uutisten viihteellistymisellä on vaikutuksena paitsi uutisten sisältöön myös niiden välittämiin arvoihin ja asenteisiin. Niinpä on mielenkiintoista tutkia informaation, viihteen sekä arvojen ja asenteiden suhteita uutisteksteissä.

Aiheen valinta perustuu tutkimusaineistona olevaan Suur-Jyväskylän Lehden *Poliisilta*-palstaan, jossa on selkeästi nähtävissä nykyuutisen monifunktioisuus. Rikoksia ja onnettomuuksia käsittelevät *Poliisilta*-palstan uutiset ovat keskeisesti irtautuneet perinteisestä uutismallista, jolloin niistä on aiheellista etsiä moninaisia merkityksiä. Keskeinen ongelma on, miten viihdettä tuotetaan uutisteksteissä, miksi sitä tarvitaan ja mitä seuraa viihteellisestä tavasta uutisoida. Informaation ja viihteen välissä lukijalle välittyy myös erilaisia arvoja ja asenteita, joiden tuottamistapaa ja alkuperää on myös syytä selvittää. Tärkeää on tarkastella, mitä arvot edustavat, miten ne osana uutista tuottavat kuvia yksilöistä ja yhteiskunnasta sekä miten ne mahdollisesti vaikuttavat lukijoihinsa.

Tutkimusmenetelmäni on kvalitatiivinen tekstianalyysi. Laadullisella menetelmällä päästään lähemmäs tarkasteltavan ilmiön syvempiä merkityksiä kuin kvantitatiivisella esiintymien laskemisella. Analysoin uutistekstejä ikään kuin soveltaen ”tavallisen lukijan” näkökulmaa, jossa uutisen tarjoamaa informaatiota voidaan pitää primaarina muihin uutisessa tuotettuihin seikkoihin nähden. Puhunkin uutisen eri funktioista: **informaation välittämisen, viihdyttämisen** sekä **arvojen ja asenteiden välittämisen** funktioista. Tarkastelen uutisia perinteisen uutiskäsityksen kautta, jolloin niissä esiintyvä viihteellisyys, arvot ja asenteet ovat nähtävissä tietynlaisena informaation liuskkeenä. Teoriatausta on aineistopohjainen ja muodostettu aineistosta nousevien seikkojen perusteella. Muodostetun teoriataustan tarkoitus on luoda kuvaa siitä ympäristöstä, jossa tulen *Poliisilta*-palstan uutistekstejä tulkitsemaan. Tutkimusaineiston omalautaisuuden vuoksi ei olisi mielekäästä yrittää tarkastella sitä jossain tietyssä ja tarkasti rajatussa teoreettisessa viitekehysessä, vaan tarkoituksena on ollut monien erilaisten lähestymistapojen soveltaminen siten, että ilmiötä voitaisiin tutkia mahdollisimman monipuolisesti.

Lähtökohtana on joka tapauksessa käsitys kielestä vallankäytön välineenä ja sosiaalisen todellisuuden esittäjänä, jolloin on tärkeää, että tutkimusaineistoa tarkastellaan itseään laajemmassa kontekstissa. Merkitykset rakentuvat usein täysin tekstin ulkopuolisen todellisuuden perusteella, ja on olennaista, miten ne rakentuvat tai rakennetaan sekä mikä niitä rakentaa. Kieli ei heijasta vain todellisuutta, vaan myös luo sitä tai ainakin muokkaa käsityksiä ohjaamalla ajattelua tiettyihin suuntiin. Uutisissa käytettyyn kieleen sisältyviä mielipiteitä ja kannanottoja voidaan tarkastella esim. sananvalinnoista, kieliopillisista ratkaisuista ja tekstin temaattisesta rakentumisesta (esim. Löytömäki 1998: 211).

1.2. Tutkimusaineiston esittely

Suur-Jyväskylän Lehti on kerran viikossa ilmaisjakeluna ilmestyvä kaupunkilehti. Kustantajana toimii Suur-Jyväskylän Lehti Oy, joka puolestaan on Keski-suomalainen Oyj:n tytäryhtiö. Suur-Jyväskylän Lehden jakeluala koostuu Jyväskylän kaupungista Säynätsalon kaupunginosa mukaan luettuna sekä Jyväskylän maalaiskunnan osalta Tikkakoskesta, Palokasta, Vaajakoskesta, Muuramesta ja Laukaan Tiituspohjasta. Suur-

Jyväskylän Lehden levikki on tällä hetkellä 62 500 kappaletta ja se on ilmestynyt vuodesta 1959. (<http://www.kaupunkilehdet.net/html/jyvaskylae.html>) Lehden asiasisältö muodostuu paikallisia asioita käsittelevistä artikkeleista, uutisista ja mielipidekirjoituksista. Tämän lisäksi jokainen numero sisältää runsaan tietopakettin ajankohtaisista tapahtumista Jyvässeudulla, viikon televisio-ohjelmat sekä lukijoiden ja mainostajien ilmoituksia. Suur-Jyväskylän Lehteä voikin pitää sanomalehti Keski-suomalaisen jälkeen merkittävimpänä paikallisista asioista kertovana journalistisena julkaisuna. Tutkimuskohteeni on lehden *Poliisilta*-palsta, jossa on lyhyitä uutistekstejä lehden levikkialueella tapahtuneista rikoksista ja onnettomuuksista. Bruunin ym. (1986: 55–56) erottelemista uutistyypeistä ne muistuttavat uutissähköä, mutta myös uutiskomenttia muistuttavia piirteitä on selkeästi havaittavissa. Tarkoitukseni on tutkia, millaisia asioita uutistekstit välittävät lukijalleen sekä miten näitä asioita tuotetaan tekstissä. Aineistoni on kerätty 21 numerosta ajalta 2.9.1998–20.1.1999. Uutisia on yhteensä 182, ja viikoittainen uutismäärä vaihtelee yleensä seitsemän ja kahdentoista välillä, riippuen tietysti poliisin tietoon tulleiden tapahtumien lukumäärästä. Käyttämäni esimerkkitekstit ovat peräisin Suur-Jyväskylän Lehestä, jollei toisin mainita. Uutistekstien perässä sulkumerkkien sisällä on uutisen ilmestymispäivämäärä.

Suur-Jyväskylän Lehden *Poliisilta*-palstan uutiset kertovat siis paikallisista rikoksista ja onnettomuuksista. Palstan teksteihin on kiinnitetty huomiota myös Jyväskylän ylioppilaslehdessä (12/1998), jonka mukaan ”Poliisilta-palsta on valinnut tyyli-lajikseen komedian, vaikka juttujen sisällöt ovat usein silkkaa hard-corea”. Uutiset on muotoiltu poliisin tiedotteista usein viihdyttäväksi, vauhdikkaiksi ja humoristisiksi pieniksi kertomuksiksi. Seuraava esimerkkiteksti antaa hyvän kuvan palstan omalaatuisesta uutisointityylistä.

Jyväskylän poliisi ajoi takaa 13.10. *kaahailijaa*, jonka vauhti ylsi taajama-alueella parhaimmillaan 140 km/h. Takaa-ajo alkoi Seppälänkankaalla, jossa *reilusti kaasujalkaa painanut konna* ei totellut poliisin pysähtymismerkkiä. Konna uhitteli poliisia ajamalla tätä päin ja väistäen suurella nopeudella viime hetkellä Pupuhuhdantiellä. - - - Karkuun livehtanut *hurjapä* pysähtyi viimein vapaaehtoisesti - - -. Kuljettaja ei ollut *Jyväskylän poikii* eikä hänellä ollut suomalaista ajokorttia. Lisäksi tämä hitusen alle 30-vuotias mies oli *2,1 promillen kaasussa*. - - -. (21.10.1998.)

Uutiset syntyvät siten, että Suur-Jyväskylän Lehteen lähetetään poliisin toimesta puhepostina tietoa kulloinkin tapahtuneista rikoksista ja onnettomuuksista, jotka ovat poliisin tietoon tulleet. Tästä materiaalista lehden toimittaja sitten muotoilee julkaistavan uutistekstin. Seuraavasta esimerkkiparista käy oivasti ilmi uutisen tuottamisen prosessiluonteisuus.

Tossa viime yönä 01.48 aikaan jyväskyläläisen ravitsemusliikkeen edustalla on ollu tämmönen kahakka missä tuota 79 vuonna syntyny maalaiskunnan puolelta kotosin oleva mieshenkilö on uhkaillu puukon kanssa tämän ravitsemusliikkeen vahtimestareita ja sitte rikkonu kahden oven lasit - - ja se on saanu alkunsa siitä että se on menny sisälle tonne ravintolaan ja eikä oo suostunu ottamaan takkiansa pois päältä ja vahtimestarit on alkanu sitä poistamaan siitä nii se on siinä harannu vastaan ja ulkopuolella ottanu puukon jostakin esille ja uhannu sillä näitä vahtimestareita jotka on vetäny ovet kiinni ja sit se on rikkonu ne lasit - - poliisi on korjannu sen miehen talteen (Poliisin tiedote 6.2.1999.)¹

Vitosen narikkamaksu oli liikaa vuonna 1979 syntyneelle miekkoselle tai sitten hän oli harvinaisen kiintynyt pomppaansa. Joka tapauksessa mies ei halunnut jättää takkiaaan ravintolan narikkaan. Poikanen suivaantui portsareihin siinä määrin, että otti puukon esiin, aloitti uhkailun ja rikkoi kahden oven lasit. Selkkaus sattui perjantain vastaisena yönä kello 01.48. Poliisi korjasi maalaiskuntalaisen talteen. (Suur-Jyväskylän Lehti 10.2.1999.)

Toimittajalla näyttäisi olevan suuri rooli uutiskertomuksen rakentamisessa. Uutistekstit ovat toki toimittajan kirjoittamia, mutta myös muut äänet pääsevät esille. Ennen kaikkea tulee muistaa, että uutislähteenä toimii yksinomaan poliisi, jolla on siis ensi kädessä valtaa suorittaa uutisvalintaa. Jo prosessi tapahtumasta uutiseksi pitää sisällään monia erilaisia tulkintoja tapahtuneesta, ja tulkintoihin vaikuttaa luonnollisesti tulkitsijan kokemusmaailma. Viimeinen tulkitsija on vasta uutisen lukija. Vaikka uutisen tärkeimmät faktat ovat molemmissa teksteissä samanlaiset, voisi uutisprosessia hieman ilkeämielisesti verrata Rikkinäinen puhelin -leikkiin, jossa tietty viesti kulkee henkilöltä toiselle aina hieman muuttuen, niin että sanoma voi kääntyä täysin ylösalaisin. Esimerkissä viesti on välittynyt ensin silminnäkijöiltä (ravintolan muut asiakkaat) ja asianosaisilta

¹ Merkintä - - tarkoittaa taukoa.

(portsarit ja tekijä) poliisille ja sitten poliisilta toimitukseen, jossa toimittaja on sen nauhoitteena kuunnellut ja kirjoittanut lehteen oman näkemyksensä tapahtuneesta.

2. UUTINEN JA MEDIA

2.1. Uutinen osana mediaa

2.1.1. Uutisen määritelmät, objektiivisuus ja uutiskriteerit

Nykysuomen sanakirjan (NS) määritelmän mukaan **uutinen** on ”jotakin äskettäin tapahtunutta ja (yleisesti) kiinnostavaa asiaa koskeva tieto, tiedotus tai kuvaus (jonka sisältö ei ole vielä tiedossa)”. Tämän määritelmän mukaan puhumme oikeutetusti uutisista kysyessämme, haluaako yleisömmme kuulla ensin hyvät vai huonot uutiset. Tässä rajoitutaan kuitenkin uutisiin ahtaammassa, journalistisessa kontekstissa. Kuutti (1994) on määritellyt uutisen seuraavasti: ”Uutinen on journalistinen juttu- tai ohjelmatyyppi, jolle on tyypillistä uuden, yllättävän ja merkittävän tiedon kertominen äskettäin tapahtuneesta tai tietoon saadusta, yleisesti kiinnostavasta asiasta.”

Uutinen edustaa vanhinta ja pisimmälle vakioitunutta journalistista ilmaisutapaa, uutismuotoisuutta (Bruun ym. 1986: 12). Samalla se on myös voimakkaimmin sitoutunut aktualisuuteen ja faktuaalisuuteen (Bruun ym. 1986: 52). Uutisen rakenteen voi kuvata kärjellään seisovaksi kolmioksi, jossa ylimpänä ovat tapahtuman olennaiset piirteet, keskellä näitä täydentävät seikat ja alimpana muut yksityiskohdat (Bruun ym. 1986: 155). Uutisen perustyyppi on **uutissähke**, joka koostuu tosiasioista ja jossa asioiden esitys etenee loogisesti olennaisesta vähemmän olennaiseen. Tästä perustyyppistä on erotettavissa kolmenlaisia laajennuksia. **Uutisraportti** on luonteeltaan deskriptiivinen ja pyrkii kuvaamaan tapahtumaa laajemmin. Se ei välttämättä noudata samanlaista esitysjärjestystä. **Uutistausta** liittyy tapahtuman johonkin laajempaan asiakontekstiin. Kerrottatapa lähtee tällöin lähinnä kontekstista, ei yksittäisestä tapauksesta sinänsä. **Uutiskommentin** ydin on asian tai tapahtuman tulkitseminen mielipidekeskeisesti ja se sisältää yleensä arvottavia ja normatiivisia aineksia. (Bruun ym. 1986: 55–56.)

Tiedon välittäminen yleisölle on tärkein journalismin itselleen määrittelemistä tehtävistä (Sirkkunen 1996: 63). Uutisessa kerrotaan lukijalle toimittajan sanoin faktatietoa ajankohtaisista tapahtumista. Kyseessä on siis prosessi, jossa on lähettäjä, viesti sekä vastaanottaja. Prosessin tarkoituksena on viestin välittyminen vastaanottajalle juuri sellaisena kuin lähettäjä on aikonut. Toisin kuin kaunokirjallisuudessa viestiä pitäisi

ymmärtää, ei tulkita. Niinpä ihanteellinen uutinen onkin yksiselitteinen ja puolueeton esitys tapahtumasta ja todellisuudesta ilman toimittajan omia näkemyksiä tai asenteita. (ks. esim. Bruun ym. 1986, Kalliokoski 1995.) Tosin tiedonvälityksen näkökulmasta uutistoimintaa voidaan kritikoida siitä, että se tekee todellisuudesta pirstaleisen, tarjoaa epähistoriallisia tosiasioita ja luo informatiivisuuden illuusiota (Bruun ym. 1986: 62–63).

Länsimaisen journalismin peruseriaatteen mukaan kirjoittajan ei tule lisätä mielipiteitään tosiasioista kertovaan uutiseen (Löytömäki 1998: 209). Tieto nähdään tavarana, palstamilleissä mitattavana informaationa. Uutisteksti sisältää vain puhtaita selkeärajaisia havaintoja ja tosiasioita todellisuudesta ilman juonta, kertomusta, mielipiteitä tai värytystä. (Kantola 1996: 159.) Toimittajan on oltava objektiivinen ja historian sivustakatsoja, joka vain siirtää uutisoinnin kohteena olevan tapahtuman sellaiseenaan yleisön tietoisuuteen. Journalismi siis edellyttää, että uutinen esitetään asian ulkopuolelta käsin, ikään kuin asia olisi tapahtunut ”yleensä tai muille” (Luostarinen 1996: 16).

Kun todellisesta tapahtumasta tulee uutistapahtuma, puututaan monella tavalla tapahtumien luonnolliseen kulkuun (Virtapohja 1998: 135). Vaikka uutisen edellytetäänkin olevan itsestään todellisuudesta juontuvaa ja sitä objektiivisesti heijastavaa faktaa, uutinen on kuitenkin viime kädessä tulosta monenmoisista arvosidonnaisista valinta-, muokkaus-, järjestely- ja kerronnallistamisoperaatioista (Pietilä 1995c: 96). Hemánus (1976: 81–85) esittää kolme vaihtoehtoa suhtautumiselle uutisen objektiivisuusvaatimukseen:

- a) uutisen objektiivisuus on mahdollinen ja suotava
- b) uutisen objektiivisuus ei ole saavutettavissa, mutta on silti ihanne
- c) uutisen objektiivisuus ei ole saavutettavissa, eikä ole edes ihanne.

Uutisen objektiivisuuden voi määritellä eri tavoin. Mitä ahtaampana objektiivisuuden alue nähdään, sitä vaikeampi uutisen on olla objektiivinen. Hemánuksen (1995: 31) mukaan ”objektiivisuus on *totuus plus olennaisessa pitäytyminen*. Olennaisuudessa pitäytyminen tarkoittaa harhaanjohtavuuden välttämistä.” Totuudet taas ovat ainoastaan likiarvoja ja ajassa muuttuvia (Hemánus 1995: 44), ja journalismi esittää väitteensä faktapohjaisina, ovat ne kriittisessä jälkitarkastelussa sellaisia tai eivät (Hemánus 1995:

29). Eli jos tietty asia esitetään täysin erilaisilla peräkkäisissä uutislähetyksissä tai -teksteissä, ei jälkimmäinen ”uusi totuus” välttämättä muuta ”vanhaa totuutta” epätodeksi tai valheeksi. Totuus on tulkinta, joka tehdään tietyllä hetkellä saatavilla olevien tietojen perusteella. Asiat faktuaalistetaan eli epävarmat seikat esitetään tosina tietyin kiertoilmauksin, jolloin uusien faktojen ilmaantuessa toimittaja voi vetäytyä vastuusta (Raittila 1996: 28). Esimerkiksi onnettomuustapahtumissa todellinen syy saattaa selvitä vasta useiden viikkojen tutkimusten jälkeen jos silloinkaan. Uutinen saattaa esittää tulkinnan, senhetkisen totuuden onnettomuuden syistä heti pohjaten sen vaikkapa viranomaisten epävirallisiin arvioihin. Tämän jälkeen totuus ikään kuin jalostuu lopulliseen muotoonsa tulevissa uutisteksteissä.

Kaikki yhteiskunnan tapahtumat eivät päädy uutisiksi. Vain pieni osa toimituksiin saapuvasta materiaalista valitaan julkaistavaksi. Uutiskriteerejä ovat mm. tärkeys (vaikutus monien ihmisten elämään), ilmiön epätavallisuus, ajankohtaisuus tai läheisyys (lähellä olevat asiat kiinnostavat enemmän kuin kaukana olevat, uudet enemmän kuin vanhat), human interest -aspekti (ihmisiä kiinnostavat julkkikset, juorut, inhimilliset tragediat). (Mörä 1996: 106.) Rentolan (1983: 25–30) mukaan kiinnostavaksi uutisen tekee juuri tuttujen elementtien (henkilöt, toiminta, paikka) yhdistyminen uusiin ja epätavallisiin. Uutisarvostukset eivät kuitenkaan juonnu mistään absoluuttisista kriteereistä, vaan ovat seurausta toimituksellisista prosesseista (Furhoff 1986: 114).

2.1.2. Uutisgenre

Kun avaamme sanomalehden, voimme erottaa siinä erityyppisiä ja erinäköisiä tekstejä. Tiedämme mitkä ovat uutisia, mitkä artikkeleita, mitkä mielipidetekstejä. Erityyppiset tekstit kuuluvat omiin ryhmiinsä, **genreihin**. Genre on kielenkäyttötapa, joka palvelee tiettyä sosiaalista käytäntöä (Fairclough 1997: 101). Journalismin yhteydessä genret voidaan ymmärtää säännöiksi, jotka määräävät todellisuuden merkityksellistämistä journalistisiksi teksteiksi (Reunanen 1991: 41). Uutistekstien rakenteissa ja sisällöissä on sitä uutisgenreille tunnusomaista, mikä tekee vastaanottajille mahdolliseksi tunnistaa tekstit uutisiksi ja lukea ne sellaisina (Pietilä 1995c: 96). Loppujen lopuksi uutisgenre on tietysti vain tutkijoiden luoma ideaalityyppi, joka koostuu uutisteksteille ja -

käytännöille tyypillisistä piirteistä, joiden avulla ne erottuvat muista teksteistä ja tekstikäytännöistä (Pietilä 1995d: 12).

Genren toiminta edellyttää sen tunnistamista, sillä juuri tunnistaminen aktivoi genren säännöt (Reunanen 1991: 42). Kun tunnistamme tekstin genren, tiedämme mitä tekstiltä on suurin piirtein odotettavissa ja suhtaudumme lukemaamme tietyllä tavalla. Esimerkiksi uutiselta voimme odottaa totuudenmukaisuutta ja aiheen merkittävyyttä (Reunanen 1991: 41). Journalististen genrejen säännöt määrittävät osaltaan, millaista kuvaa todellisuudesta lukijalle teksteissä tarjotaan. Samalla genret osaltaan määrittävät, miten lukijat nuo kuvat tulkitsevat. Genren väärä tunnistaminen kertoo sen viestinnällisestä luonteesta, eli jos lukija tunnistaa osittain fiktiivisen pakinan uutiseksi, saattaa hän närkästyä sen sisältämistä vääristä tiedoista. (Reunanen 1991: 41–42.) Toisaalta tällaista genreihin liittyvää odotushorisonttia voidaan käyttää hyväksi mainonnassa. Esimerkiksi sanomalehdissä olevat lääkemainokset ovat usein ulkoasultaan hyvin paljon uutista muistuttavia. Mainosmaisuus hävitetään uutisgenremäisyyden tuomalla luotettavuudella ja näin luodaan illuusio puolueettomasta kuvauksesta tuotteen ominaisuuksista. Uutisista tällaiset mainokset erottaa vain niihin sisältyvästä maininnasta, että kyseessä on mainos.

Erilaiset juttutyypit nauttivat erilaista arvonantoa. Kirjoituksen muoto kantaa itsessään erilaisia luotettavuus- ja arvostuskriteerejä, jotka lukija tiedostaa suurempia pohtimatta: luettaessa juttua vitsipalstalta tekstiin suhtaudutaan eri tavoin kuin kakkosivun arvovaltaiseen pääkirjoitukseen. (Holli 1991: 25–26.) Tämä ei kuitenkaan sulje pois mahdollisuutta, että jotkin tapahtumat muistettaisiin ennemminkin vähemmän arvovaltaisten genrejen ansiosta. Eli tekstin tosiasiallisuusaste ja lukijan kiinnostus kerrottuun asiaan eivät välttämättä korreloi, vaan pilakuva tai pakina voi kiinnostaa ja jäädä paremmin mieleen kuin samanaiheinen uutinen (Holli 1991: 28). Tuntuisi luontevalta ajatella, että genret toimivat tiedostamattomasti siinä mielessä, että tiedostamatta jää paitsi tunnuspiirteet myös itse genre. Suhtaudumme esimerkiksi johonkin lehtijuttuun tietyn genren mukaisella tavalla ajattelematta genren vaikuttavan suhtautumiseemme. (Reunanen 1991: 46.)

Tyyli on eräs genren tunnusmerkeistä. Tärkeimpiä tyyliä sääteleviä tekijöitä ovat käsiteltävä aihe, kirjoittajan tavoite, yleisö ja viestintäkanava (Rainio 1988: 15). Erilaisia tyylinormeja on olemassa, jotta viestintä onnistuisi. Jos uutinen olisi kirjoitettu runotyyliä, sen sisällön ymmärtäminen voisi tuottaa vaikeuksia. Hyvä tyyli ei siis ole

koriste, vaan käyttöyhteyteen sopiva puhetapa. (Saukkonen 1984: 10.) Yksittäisen uutisen kirjoittaja voi tietenkin vaihdella käyttämiään esitystapoja, mutta samalla kasvaa riski, että lukija siirtyy tulkitsemaan uutistekstiä jonkin toisen journalistisen genren lähtökohdista (Kunelius 1993: 41). Yhtäläillä asiatyylillä esitetyt fiktiiviset kertomukset saattavat hämärtää lukijan tulkintaa. Pulkkinen (1977: 13) mukaan ”paljonkaan liioittelematta voidaan sanoa, että parasta asiatyylillä on mahdollisimman yksinkertainen, suora ja koruton ilmaisutapa”. Suoralla ja yksinkertaisella tyylillä kirjoitettu viesti ymmärrettäinkin todennäköisimmin juuri lähettäjän haluamalla tavalla. Toinen asia onkin, tavoittaako tällainen viesti nyky-yhteisön eli tarvitaanko itse tapahtuneen asian lisäksi jokin muuta kiinnostuksen herättäjää. Tähän palaan tuonnempana.

Uutisella on oma uutiskerronnan myötä kehittynyt **rakenteensa**, jonka avulla tieto pyritään välittämään mahdollisimman taloudellisesti ja nopeasti vastaanottajalle sekä toiseksi herättämään ja myös pitämään yllä vastaanottajan mielenkiinto uutiseen (Huovila 1995: 9). Historiallisesti uutinen on perusgenre, ja uutismuodon alkuperä voidaan palauttaa ihmiskunnan ikivanhaan narratologiaan, tarinoiden kertomiseen (Hemánus–Tervonen 1986: 229). Uutiset voidaankin hahmottaa tiettyjä sääntöjä ja tekniikoita soveltaen tuotetuiksi **kertomuksiksi**, joissa faktisuuden tuntu syntyy juuri näiden sääntöjen ja tekniikoiden myötävaikutuksella. Silti journalismin ymmärtäminen kerronnaksi ei välttämättä tee arvottomaksi sitä informaation välittämisenä tarkastelevaa lähestymistapaa. (Pietilä 1995a: 42.) Journalistiseen kulttuuriimme vain kuuluu uutisaineiston pelkistäminen koherenteiksi tarinoiksi. Kysymys ei ole siitä, että toimittajat tietoisesti rakentaisivat tarinannäköisiä uutisia, vaan siitä, miten kulttuuriset asioiden jäsentämistavat ja toimittajien rutiinit vaikuttavat työssä, jossa kovassa kiireessä hajanaisista paloista kootaan uutisia. (Raittila 1996: 27–28.)

2.1.3. Uutisten yhteiskunnallinen merkitys

Tiedotusvälineet ovat jatkuvasti kasvattaneet merkitystään kiihkeärytymisessä nyky-yhteiskunnassa. Yhteiskunnan toimiminen ilman tiedotusvälineitä katsotaankin yleisesti mahdottomaksi (Huovila 1995: 1). Nykyinen aikakäsitys ja joukkotiedotusvälineiden uutiset esitetään usein korvaamattomina osina nykyelämää, ja länsimainen yhteiskunta onkin täysin ajan, uutisten ja muun joukkoviestinnän läpikäymä. Koskaan aiemmin ei

ole oltu yhtä riippuvaisia ajasta, eikä koskaan aiemmin uutisilla ole ollut samanlaista painoarvoa. (Nylund 1995: 61.) Aika ja uutisvälitys ovat kietoutuneet vahvasti yhteen. Tämän päivän tapahtumat ja muutokset ovat nopeita, ja reaaliaikainen uutisointi edelleen tukee kuvaa nyky-yhteiskunnan dynaamisuudesta. Näin uutisilla on siis jatkuvasti oma korvaamaton merkityksensä todellisuutta ja sen nopeasti muuttuvia kerroksia koskevan ajankohtaisen informaation välittäjinä (Hemánus–Tervonen 1980: 115).

Media ei rajoitu ainoastaan informaation välittämiseen, vaan tarjoaa ohessa myös malleja, joilla tulkita annettua informaatiota. Mediat pyrkivät tekemään informaatiota yleisölle ymmärrettäväksi, arvottamaan ja merkityksellistämään sitä sekä mahdollisesti myös organisoimaan yleisöä esitettyjen tulkintojen taakse. (Suhonen 1994: 19.) Paitsi tiedonvälitystehtävä uutisilla on siis myös integraatiotehtävä, millä tarkoitetaan sosiaalisten siteiden luomista ja ylläpitämistä yhteiskunnassa (Bruun ym. 1986: 62). Uutinen kokoaa ympäristössämme esiin tulleet poikkeavuudet, läpivalaisee ja selittää ne. Uutisen avulla uudet ja oudot asiat hajotetaan osiin, kuvataan ja normalisoidaan. Vieraasta ja hätkähdyttävästä tulee uutisen kautta tuttua ja arkipäivään kuuluvaa. Oleellista ei näin ole uutisesta saatava uusi tieto, vaan tyydytys, jonka uutinen antaa herättämällä kysymyksen ja vastaamalla siihen kertoen, mistä ongelmassa on kysymys. (Kantola 1996: 10.) Näin todellisuus näyttäytyy rauhattomana kenttänä, jonka uutiset kuitenkin rauhoittavat ja tekevät turvalliseksi.

Journalistiset esitykset siis tekeytyvät välittömiksi kuvauksiksi todellisuudesta, joiden luotettavuuteen ainakin ajoittain uskotaan (Sirkkunen 1996: 66). Varsinkaan uutisten kohdalla todellisuuskuvaa ei kovin taajaan epäillä. Pitää kuitenkin muistaa, että uutisetkaan eivät kuvaa todellisuutta sinänsä, vaan tuottavat versioita siitä (Sirkkunen 1996: 79). Median luoma todellisuus on vain jäljitelmä todellisuudesta, subjektiivinen kuva, josta henkilöittäminen, yleistäminen, pelkistäminen, kärjistäminen, populismi ja muut journalistiset rutiinit tekevät keinotekoisia (Perko 1998: 14). Ja sitä paitsi uutinen ei ole pelkästään tapahtuma tai asia sinänsä, vaan uutiseksi muuttuu se, mistä riittävän moni tiedotusväline kertoo (Mörä 1996: 107).

Lukija käyttää hyväkseen aikaisempia tietojaan sekä edellisiä uutisia jäsentäessään uutta uutista: uutisen merkitys lukijalle perustuu lukijan aikaisempiin kokemuksiin (Virtapohja 1998: 128). Monesti tuoreen uutisen ymmärtäminen vaatii palaamista kauas taaksepäin uutisjatkumolla. Tämän huomaa varsin selvästi, jos pitkään ulkomailla oleiltuaan yrittää päästä mukaan paikallisuutisten maailmaan.

Sosiaalisen toiminnan ja keskustelun näkökulmasta on merkittävää, varustavako tiedotusvälineet lukijan sellaisella informaatiolla, jota lukija voi hyödyntää omassa elämässään (Luostarinen 1996: 24). Kiinnostavat uutiset toimivat usein keskustelujen avaajina ja aiheina, joista on aina turvallista puhua, jos sääkeskustelut tuntuvat liian teennäisiltä. Arkipäiväisissä keskusteluissa ns. soft news -tyyppiset aiheet (julkkikset, yllättävät tapahtumat, urheilu) korostunevat, sillä niistä useimmilla on jonkinlainen käsitys, eikä niiden herättämiä intohimoja katsota haitaksi keskustelun etenemiselle. Postmanin (1987: 73–74) mukaan suurin osa päivän uutisista on juuri tällaisia. Ne ovat tehottomia ja koostuvat informaatiosta, joka antaa puheenaiheita, mutta ei pysty johtamaan mielekkäisiin toimiin. Uutiset saavat toki aikaan erilaisia mielipiteitä, mutta niiden eteen ei kuitenkaan voi tehdä muuta kuin tarjota niitä eteenpäin.

Rikollisuuteen liittyvät tapahtumat ovat kiinnostavia ja suosittuja puheenaiheita. Iltapäivälehdistön kautta tapahtumista tihkuu tietoja vähän kerrassaan, ja erilaiset työpaikkakeskustelujen spekulatiot tapahtumien kulusta saavat aikaan kollektiivisen salapoliisileikin tunnun. Rikosjournalismi onkin ollut yksi voimakkaimmin viime vuosina kasvaneista journalismin aloista (Virtapohja 2000: 79). Sinänsä ei ole ihme, että uutiset, jotka pystyvät aktivoimaan yleisönsä edes arkisiin keskusteluihin, ovat lisänneet osuuttaan. Ilmeisesti asiassa on kyse myös muidenkin kuin yleisön tai median intresseistä, sillä Hemánuksen (1976: 95) mukaan joukkotiedotusvälineet noudattavat rikosuutisissaan verraten pitkälle uutislähteinä toimivien viranomaisten uutiskriteerejä. Poliisi saattaakin käyttää joukkotiedotusvälineitä esimerkiksi yleisövihjeiden keräämisessä (Virtapohja 2000: 81) tai muuten kertoa omasta näkökulmastaan rikollisuuden tilasta yhteiskunnassa. Tällä haluttaneen kohdistaa yleisön huomio poliisin rooliin yhteiskunnallisen hyvinvoinnin turvaajana.

Uutisen merkitys on siis moninaisempi kuin vain informaation tarjoaminen yleisölle. Perinteisesti ihanneutinen on nähty vain objektiivisena kuvana todellisuudesta, jonka avulla lukija hahmottaa paikkansa maailmassa. Muutoksesta oireilee esimerkiksi pinnallisempien uutisten osuuden kasvu. Toisaalta, kuten muutakin tuotantoa, myös journalismia koskee uudistumisen ja erottautumisen pakko: tuotteen on profiloitettava ja vastattava kilpailijoiden haasteisiin. (Luostarinen 1996: 16.) Niinpä Kantolan (1996: 159) mielestä uutista tulisi katsoa myös toisesta näkökulmasta: yhteydessä ympäristöönsä, sijoitettuna siihen sosiaaliseen ja kulttuuriseen tilaan, jossa se kerrotaan.

Tästä näkökulmasta käsin uutiset voidaan nähdä yhteisöllisesti, yhteisten kokemusten ja elämysten jakamisena, modernin nuotiotarinaa.

2.2. Uutinen viihteellistyvässä mediassa

2.2.1. Uutinen draamana

Uutisten ja viihteen välillä on yhtäläisyyksiä. Uutisissakin nimittäin kerrotaan tarinoita. Uutisissa tarinat ovat tosia, mutta niin nykyisin usein myös viihteessä (Turow 1999: 29–30.) Kun miellämme uutiset kertomuksiksi, draamaksi tai Kantolan mukaan ”modernin nuotiotarinoiksi”, otamme samalla kantaa uutisen funktioon. Kertomuksia kerrotaan useimmiten ajankuluksi eli ihmiset viihdyttävät niillä itseään ja toisiaan tylsinä hetkinä. Hyvät jutunkertojat ovat aina olleet suosittuja, ja perinteisesti tällaiset yleisön viihdyttäjät ovat tietyissä tapauksissa eriytyneet jopa omaksi ammattikunnakseen. Nykypäivänä medialla on suuri rooli yleisön viihtymisen järjestämisessä, ja koska media on pitkälti kaupallista toimintaa, mainostajilla on sanansa sanottavana siitä, minkälaisissa muodoissa viihde yleisölle annostellaan. Draamallisuuden avulla varsinkin televisio-uutiset ovat valmistautuneet kilpailemaan muun aineiston kanssa (Huovila 1995: 6).

Voidaan esittää useita argumentteja sen puolesta, että uutinen ei ole draamaa: uutisissa puhutaan abstrakteista asioista ja yleisellä tasolla, uutisissa kerrotaan asiat saman tien eikä pidetä yleisöä jännityksessä, uutiset sisältävät suurimmalta osalta ennalta arvattavia asioita ja käsittelevät niitä hyvin suoraviivaisesti ja dokumentoiden (Kantola 1998: 126). Vaikuttaakin siltä, että vain tapahtumia, toimintoja ja prosesseja käsittelevät uutiset voisivat riidattomammin olla kertomuksiksi luettavissa (Pietilä 1995a: 44). Pankkien korkomuutosten tai eduskunnan valiokuntatyön uutisoinnissa on tietysti vaikeampi tuoda esiin dramatiikkaa kuin äkillisistä onnettomuuksista tai julkisuuden henkilöiden tappeluista kertovissa uutisissa. Kreikan kielessä **draama** (drama) merkitseekin juuri toimintaa (Esslin 1980: 16). Hyvän draaman täytyy pitää yleisönsä intensiivisesti mukana loppuun asti. Draama etenee jännitysmomenttien kautta kohti loppuratkaisua. (Esslin 1980: 47–59.) Pietilä (1995b: 59) tosin huomauttaa, että on hieman ongelmallista ajatella, että uutisen olisi päätyttävä moraaliseen opetukseen ollakseen kertomuk-

siin lukeutuva tarina, sillä kannanottamista käsiteltyihin asioihin pidetään uutisissa normien vastaisena.

Yleisö luo teksteille merkitykset ja siten se on ratkaisevassa asemassa myös erilaisten asioiden jäsentämisessä draamalliseksi kokonaisuudeksi (Virtapohja 1998: 128). Journalistinen draama tarkoittaa kerronnallista jännitettä, joka syntyy lukijan kohdatessa journalistisen tekstin. Peruselementtejä ovat henkilöt, näiden teot sekä yleisö, jota houkutellaan samastumaan tekstin henkilöihin ja eläytymään näiden kohtaloihin. (Virtapohja 1998: 132–133.) Erilaiset vastakkainasettelut ovat tyypillisiä journalistiselle draamalle. Jännite syntyy, kun kertomuksessa on ihminen toista vastaan tai joukko joukkoa vastaan. Yleisemmällä tasolla draama on hyvän ja pahan välistä taistelua. (Virtapohja 1998: 133.) Perinteinen tarina loppuu onnellisesti. Myös uutisille onnellinen loppu on tärkeä. Jos paha jää voitolle, alkaa maailmankuvamme järkkyyä. (Kantola 1996: 170.) Pahalla tarkoitetaan yleensä sitä elementtiä, joka murentaa yhteiskunnan ”yhteisiä” käsityksiä oikeasta ja väärästä. Hyvä taas taistelee nykyisen järjestyksen puolesta.

Tarinoissa on aina oleellista tarinan päähenkilöt ja näiden toiminta. Sipolan (1998: 92–93) mukaan myös journalismin tarinoissa **henkilöittäminen** onkin lisääntynyt viime vuosina. Henkilöittämisellä Sipola tarkoittaa jutun asiasisällön pelkistämistä yhden tai usean henkilön ympärille ja usein vielä henkilöiden väliseksi ristiriidaksi. Henkilöittämisen avulla voidaan antaa abstraktille tai muuten vaikealle asialle kasvot ja yksinkertaistaa näin monimutkaista aihetta. Näin vaikeitakin asioita käsittelevä uutinen voidaan tuoda lähelle lukijaa. Kun uutisella on kasvot, voi lukija helpommin samastua jutun uhriin tai sankariin ja elää mukana tämän kärsimyksissä tai riemunhetkissä. Logiikka henkilöittämisessä on täten hyvin yksinkertainen ja tehokas: ihmistä on helpompi vihata tai rakastaa kuin asiaa.

Henkilöittämisen ongelmana on se, että uutisen sisältö työntyy taka-alalle, ja tärkeintä on kuka sanoo, ei mitä sanotaan. Lisäksi henkilöittäminen leimaa ihmiset, ja kerran lyötyä leimaa on vaikea poistaa. (Sipola 1998: 94.) Lahden MM-hiihdoissa doping-rikkeisiin syylistyneet urheilijat muistetaan todennäköisesti juuri näistä rikkeistä, ei aiemmista mitaleista. Huolestuttavinta kuitenkin on, että henkilöittäminen usein viihteellistää uutisoinnin, nimenomaan leimaamalla ja yksinkertaistamalla. Yksinkertaistaminen toki helpottaa asioiden tajuamista ja voi myös lisätä uutisen koskettavuutta ja dramatiikkaa. Toisaalta maailma ei ole niin yksinkertainen ja mustavalkoinen, kuin

millaiseksi se median uutisoimana muodostuu. Henkilökeskeinen uutinen onkin osa viihteellistä julkisuutta, napakymppien ja tuttujuuttujen rinnakkaisilmiö, joka yleistyy tiedotusvälineiden käyttämien uutiskriteerien takia. (Sipola 1998: 91–95.)

Vaikka uutinen dokumentoikin todellisuutta, on silti tärkeää kertoa tarina dramaturgisesti oikein. Uutisissa tekstin kontekstista nouseva jännite lähtee esimerkiksi siitä, että uutinen väittää esittävänsä tapahtumat juuri sellaisina kuin ne todellisuudessa tapahtuivat. Uutisen pyrkimys esiintyä tosiasiallisena ja neutraalina tietona antaa käytetylle uutiskielelle painoa ja voimaa. Dramaturgisesti todellisuus on aina tarua ihmeellisempää. Yleensäkin se, että tarina on todella tapahtunut tai tositapahtumiin perustuva eikä ”keksitty”, antaa sille omana vahvan dramaturgisen voiman. Uutisdraaman kiinnostavuuden avaimena onkin yllätyksellisyyden lisäksi juuri sen todellisuus. (Kantola 1998: 126–130.) Dokumentoiva ote näkyy selvästi myös viihteen puolella. Tositapahtumiin perustuvia puolifiktiivisiä elokuvia on tehty aina, mutta nykyään erittäin suosittuja ovat (ainakin lähes) lavastamattomat todellista elämää kuvaavat tv-ohjelmat.

Uutisvirrasta on kehittynyt päivittäistä draamaa (Perko 1998: 12), jossa yksittäiset uutiset näyttäytyvät draamaa eteenpäin kuljettavina tarinan osina (Kantola 1996: 161). Kun uutistarina etenee, se saa usein odottamattomia käänteitä (Kantola 1996: 166). Useita tarinoita kulkee rinnakkain, eivätkä ne koskaan ratkea lopullisesti, vaan jatkuvat vuodesta toiseen kuten saippuaopperoissa (Kantola 1998: 127). Ennen kaikkea tämä jatkuvuus tekee uutistarinoista kiinnostavia. Uutiset etenevät reaaliajassa päivästä toiseen ja pitävät yllä useita sivujuonia seuratessaan politiikkaa, vallankäyttöä, urheilusankareita tai sotia yms. (Kantola 1998: 127.) Näin uutisdraamasta on tullut osa elämäämme hallitsevaa viihdekoneistoa (Perko 1998: 12).

2.2.2. Rikosjournalismi viihteenä

Koko ajan kuulee puhuttavan, että rikollisuus on lisääntynyt yhteiskunnassamme. Samalla esitetään rikollisuuden muotojen muuttuneen. Vähintään samaan tahtiin on kasvanut rikosjournalismi niin lehdistössä kuin televisiossakin. Rikosuutiset ovat aina olleet ihmisten kiinnostuksen kohteina, ja siksi sanomalehdet ovat niitä aina julkaisseet (Vuortama 1999: 3). Vaikka rikollisuuden muodot olisivatkin muuttuneet perinteisistä humalapäissään tehdyistä väkivaltarikoksista tietomurtoihin ja talousrikoksiin, eivät

nämä pääse rikosjournalistisessa uutisoinnissa edelleenkin perinteisten rikosten tavoin esille. Ja jos pääsevätkin, ei niillä ole samanlaista markkina-arvoa. Arolaisen (1998: 178) mukaan ”rikosjournalismin arvo nousee viime kädessä aina rikoksesta – rikos itsessään on uutinen.” Journalismia on aina kiinnostanut uudet ja poikkeukselliset tapahtumat, ja aivan erityistä kiinnostusta on valtaa, seksiä, rahaa ja salaperäisyyttä sivuavia aiheita kohtaan, aiheita, jotka herättävät voimakkaita intohimoja – vihaa, kostonhalua, kateutta, pelkoa, ihailua tai rakkaudentuntoja. Rikoksista näitä kyseisiä aiheita löytyy lähes aina.

Kun yleisöllä on kenties aikaisemmin ollut informoitavan osa, niin nykyisin rikosjournalismi on muuttunut luonteeltaan siinä määrin, että suurella yleisöllä on hyvin usein lähinnä **viihdyttävän osa** (Virtapohja 2000: 82–83). Nykyuutinen ei siis enää pelkästään informoi tai vain kerro tapahtunutta, vaan se yrittää myös koskettaa yleisöään ja herättää tunteita puolesta tai vastaan. Tunteita herättävän uutisen ensisijainen tarkoitus onkin viihdyttäminen. (Sipola 1998: 91.) Varsinkin televisiossa rikosviihde on lisääntynyt. Yksi uusi ja koko ajan yleistynyt alalaji on ns. tosi-tv, jossa näytetään enemmän tai vähemmän autenttisia ja lavastamattomia kuvauksia karmeista tosielämän tapauksista. Osa koskee rikollisuutta ja sen kontrollia. (Alvesalo–Korander 2000: 75.) Television myötävaikutuksella rikosjournalismi on muuttunut **faktaviihteeksi** myös muissa tiedotusvälineissä. Tämä on seurausta medioiden välisen kilpailun kovenemisestä. (Virtapohja 2000: 82–83.) Kun myös sanomalehdistö on uudistanut rikosjournalismin työtapansa ja asenteensa, löytyy alalta häviäjiäkin. Pelkästään rikollisuuteen keskittyvät erikoislehdet ovat menettäneet markkinoitaan, osa jopa heittänyt henkensä. (Vehviläinen 1997: 12–13.)

Rikosjournalismi keskittyy selvästi niin sanottuun katurikollisuuteen; tappoihin, ryöstöihin, pahoinpitelyihin ja raiskauksiin. Katurikokset ovatkin journalismille otollisia, koska ne ovat suhteellisen ankarasti rangaistuja, yksinkertaisia ja tapahtumakulultaan helposti ymmärrettäviä tekoja, jotka asettuvat pienellä vaivalla uutisen yksinkertaiseen kaavaan. Niissä on tavallisesti yksi uhri ja yksi tekijä, minkä vuoksi tapauksista löytyy helposti journalismille tyypillisiä dikotomisia vastakkainasetteluja (hyvä–paha, laillinen–laiton, oikea–väärä). (Arolainen 1998: 179.) Lisäksi katurikokset noudattavat paremmin yleisiä uutiskriteerejä (äkillisyys, kiinnostavuus, läheisyys) kuin vaikkapa suurissa ylikansallisissa yhtiöissä tapahtuneet miljoonaluokkien kavallukset. Katurikollisuushan on usein sattumanvaraista ja yllättävää, pelonsekaista kiinnostusta herättävää ja usein muiden kuin ylinten yhteiskuntaluokkien tekemää. Talousrikokset

ja usein muiden kuin ylinten yhteiskuntaluokkien tekemää. Talousrikokset taas ovat tavalliselle kansalle etäisiä ja kenties hitaita prosesseja, joiden käsittämättömän suurista rahamääristä ei saada otsikkoa laajempaa tarinaa aikaiseksi. Onkin kiintoisa kysymys, mitä tällaisilla uutispainotuksilla saavutetaan. Ammattirikollisille julkisuus merkitsee usein jopa arvonnousua rikollisten hierarkiassa, mutta eliittien tekemät talousrikokset, tai pelkkä epäilyskin sellaisesta, taas merkitsee sosiaalisen ja taloudellisen statuksen menettämistä (Arolainen 1998: 192). Voisi kenties olettaa, että katurikokset lisääntyvät median vaikutuksesta, koska niiden avulla voidaan nostaa statusta, kun taas talousrikollisuus pysyy entistä tiukemmin kulissien takana statuksen menettämisen pelon takia.

Suuret henki- ja seksuaalirikokset ovat perinteisesti olleet runsaasti esillä suomalaisessa mediassa. Nämä tapaukset voivat vieläkin kasvaa myyteiksi (esim. Kyllikki Saaren murha, Bodomjärven surmat), joihin toimitukset uskollisten lukijoiden ja katsojien tuella aina uudelleen palaavat. Myytti vain vahvistuu, jos kohuttu rikos jää selvittämättä. (Vehviläinen 1997: 12–13.) Myyttejä saatetaan käsitellä myöhemmin esimerkiksi populaarikulttuurin keinoin kollektiivisen terapian nimissä. Imatralaisen koulutytön, Eveliinan, surma syksyllä 2000 oli tapahtuma, jossa on aineksia kasvaa uusimmaksi suureksi myytiksi suomalaisessa rikoshistoriassa. Vaikuttaisi siltä, että yhteisö tarvitsee tällaisia myyttejä aina aika ajoin, ja media on ottanut tehtäväkseen niitä rakentaa. Kuva Eveliinasta ei ole syöplynyt ihmisten mieliin siksi, että tämä oli kaunis, hymyilevä ja vaalea, vaan siksi, mitä nämä ominaisuudet edustavat kontrastina sille järjettömälle ja pahalle teolle, joka Eveliinaa kohti tehtiin.

Kenties rikosten seuraamisen tekee kiintoisaksi jonkinlainen kielletyn hedelmän maku: harva haluaa oikeasti olla keskellä rikosta tai isoa oikeusjuttua, mutta omasta nojatuolista tabujen tirkistely on palkitsevaa ja turvallista puuhaa (Vehviläinen 1997: 12–13). Alvesalo–Korander (2000: 76.) kuvaakin TV 2 -kanavan Poliisi-tv:tä keskeisenä esimerkkinä rikospornosta. Katsojien annetaan tirkistellen nauttia toisten kärsimyksistä ohjelman ”korkeampien tavoitteiden” verukkeella. Nautintoa lisännee ohjelman tarjoama mahdollisuus päästä mukaan rikollisten ajojahtiin, johon poliisin vihjepuhelin houkuttelevasti kutsuu. Näin katsoja aktiivisten rooliensa kautta kokee itsensä taistelemassa etulinjassa rikollisuutta vastaan yhteisen hyvän puolesta. Ja niin kauan kun tuiki tavalliset kolaripaikatkin vetävät uteliaita sivustakatsojia kärpäspaperin tavoin, taitaa rikos kannattaa, siis ainakin rikosjournalismin tekijöille (Vehviläinen 1997: 12–13).

2.2.3. Infotainment-yhteiskunta

Informaatioyhteiskunta on ollut eräs viime vuosien trendikkäimmistä ilmauksista. Kyseisen käsitteen avulla on argumentoitu asioita kuin asioita. Kuitenkin puhuminen informaatioyhteiskunnasta on siinä mielessä harhaanjohtavaa, että meille annosteltava informaatio välitetään yhä useammin viihteen muodossa. Niinpä englannin kielen sanat 'information' ja 'entertainment' on sulautettu yhteen, ja tuloksena on käsite '**infotainment**', josta käsite **infotainment-yhteiskunta** on johdettavissa. (Vrt. esim. Van Ziebert 1998.)

Informaation jakamisen ja viihdyttämisen välille muodostunut jännite on tiedotusvälineissä nykyään siis hyvin yleinen ilmiö (Fairclough 1997: 14). Viihde työntyy enenevässä määrin esiin kaikenlaisessa media-annissa, ja yhä useammin yleisöt konstruoidaan pikemminkin kuluttajiksi kuin vaikkapa kansalaisiksi (Fairclough 1997: 73). Yleisön valinnanvara eri medioiden välillä on kasvanut, joten kilpailu yleisöstä on kovaa. Niinpä perinteisten "asiallisten" uutisaiheiden tilalle on tullut hätkähdyttäviä kertomuksia murhista, ryöstöistä, raiskauksista ja onnettomuuksista. (Turow 1999: 424.) Journalismin muutos asiapitoisuudesta kevyempään sisältöön on meneillään myös laa-
tulehdissä. Toiset nimittävät sitä **vihteellistymiseksi**, toiset **inhimillistymiseksi**. (Malmberg 1998: 48.)

Ihmiset seuraavat uutisia eri tavoin ja eri syistä. Ihmisillä on erilaisia **tiedonintressejä**, jotka voivat vaihdella niin yksilö- kuin tilannekohtaisesti. Toiset haluavat kovia uutisia ja valittavat, että lehdet ovat täynnä pelkkää hömppää, kun toiset taas kaipaisivat etäisiin ja kuiviin uutisiin mukaan tunnetta ja elämisen makua. Toisaalta kesämökillä on miellyttävämpää lukea uutisia vaikkapa lomakuntansa elämänmenosta kuin Helsingin pörssin heilahteluista. Malmberg jakaa nämä toisilleen vastakkaiset uutistenkuluttajat "uroksiin" ja "naaraisiin", mutta jako tiedonintressien mukaan ei noudata välttämättä mitenkään biologista sukupuolta. Esimerkiksi onnettomuus uutisesta uroot etsivät tarkkaa numerotietoa ja syitä tapahtumiin, kun taas naaraat ovat kiinnostuneita siitä, miltä tapahtumaan osallisista tuntuu. (Malmberg 1998: 43.)

Tabloid-lehdet, joita Suomessa vastaa lähinnä iltapäivälehdistö, ovat jo kauan uutisoineet asioita sensaatiohakuisesti. Kun perinteisesti asiallisemmat sanomalehdetkin ovat siirtyneet uutisoimaan tapahtumia sensaatiomaisemmin, puhutaan **tabloidistumisesta** tai **tabloidisaatiosta** (engl. 'tabloidization') Tämä on suoraa seurausta median

kaupallistumisesta, seurausta mainostajien paineista tavoittaa mahdollisimman suuret yleisöt (Esser 1999: 291). Koska uutiset ovat liiketoimintaa (myös Suomessa yhä enemmän), joka kustannetaan mainoksilla, yleisöä tarvitaan paljon. Ja koska yleisö haluaa mieluummin viihdettä kuin asiatyylisesti esitettyä informaatiota, heille sitä annetaan. (Sexton.) Asiamediat muuttuvat populaarimmiksi ja uutisetkin esitetään sensaatiomaisesti, dramaattisesti ja henkilökeskeisesti (Collberg 1997). Uutiset trivialisoituvat eli fokus siirtyy pois ns. kovista uutisista (politiikka, talous, yhteiskunnalliset toiminnot), ja soft news -tyyppiset uutiset ja infotainment kasvattavat osuuttaan (Djupsund – Carlson 1998: 52; vrt. Brants 1998: 322; Sjöstrand 1999). Etenkin politiikan uutisoinnissa tabloidistumisen vaikutukset näkyvät henkilöittämisen korostumisena. (Esser 1999: 307). Tätä ilmiötä populististen ääri liikkeiden on ollut helppo käyttää hyväkseen. Sulavakäyttöksinen maailmanmies Jörg Heider onkin esiintymisillään vienyt yleisön huomion muualle puolueensa tietyistä pyrkimyksistä.

Hyvistä asioista on vaikeampi rakentaa tarinoita kuin huonommista, ja sitä paitsi huonot asiat ovat itsessään jo dramaattisia. Uutisoinnin viihteellistyminen korostaakin sitä, että huonot uutiset hallitsevat entistä näkyvämmiin mediapintaa. Poikkeavat, hämmästyttävät, irvokkaat tai tuhoisat tapahtumat valtaavat entistä enemmän tilaa uutispalstoilla. Uutiskriteerit korostavat siis liikaa äkillisyyttä ja poikkeuksellisuutta. Uutisia vaivaakin vauhtisokeus ja pinnallisuus, joita toimituksellisten prosessien luonne vielä korostaa. Kiireessä ei ehditä keskittymään pinnanalaiseen elämään, jos jo pelkän pinnan havainnoimisessa ja siitä raportoimisessa on riittävästi työtä. (Sipola 1998: 95–96.)

Jos median jakama informaatio on muuttunut näin köykäiseksi, niin minkä takia ihmiset sitten ahmivat itseensä tietoa niin monista eri lähteistä? Kaikenlaisen uutisnälän perimmäiseksi psykoanalyttiseksi selitykseksi voidaan tarjota epistemofiliaa, tietämisviettä (Hietala 1991: 5). Tietämisvietti ei perustu sinänsä tiedon hallitsemiseen itseisarvona, vaan kykyyn käyttää tietoa hyväksi. Tiedon arvo realisoituukin usein vaikkapa arkikeskusteluissa. On hyvä tietää jonkin verran monista eri asioista, jotta pystyisi keskustelemaan mahdollisimman monien ihmisten kanssa, ja useimmiten juuri nykymedian tarjoamat kevyemmät uutisoinnit ovat turvallisimpia keskustelunaiheita.

Arkikeskustelut ovat usein samaan tapaan pintapuolisia kuin infotainment-uutisointi. Asiasta ei tarvitse tietää kaikkia mahdollisia taustoja tai yhteyksiä laajempiin ilmiöihin voidakseen tehdä siitä jutunaiheen. Uutislähteet käyttävätkin faktatietoa Tri-

vial Pursuit -pelin tapaan viihteenä (Postman 1987: 119). Riittää, kun kertoo tietyn kirjailijan nimen, ja lisäpisteitä ei saa, vaikka tietäisi tämän tuotannon yhteiskunnallisesta merkityksestä hyvinkin laajasti. Yhtäläillä viihteellistynyt uutistarjonta työstää meille yksityiskohtia julkkisten elämistä ja muista toki monia kiinnostavista asioista, jotka eivät kuitenkaan millään tavoin muuta elämämme kurssia. Postman (1987: 82) nimittää tällaista ilmiötä näennäiskontekstiksi. Se on ”keksitty rakenne, jonka tarkoitus on luoda pirstoutuneelle ja asiattomalle tiedolle jotain näennäistä käyttöä. Mutta näennäiskontekstin käyttö ei synnytä toimintaa, ongelmanratkaisua eikä muutosta. Se on ainoa jäljellä oleva käyttö informaatiolle, jolla ei ole minkäänlaista aitoa yhteyttä elämäämme. Tämä käyttö on tietenkin viihdyttäminen”.

Nykyihminen on **addiktoitunut** mitä erilaisimmille asioille. Ihmiset ovat riippuvaisia ennen kaikkea uusien seikkojen kokemisesta. Ei riitä, että samastutaan fiktiivisten romaanihenkilöiden kohtaloihin, vaan kokemuksen pitää olla todellista, yhteydessä jokapäiväiseen maailmaan. Ratkaisun tähän media tarjoaa uutisten muodossa. Uutiset toimivat aistiemme pidennyksinä, joiden avulla voimme haalia itsellemme aina vain enemmän kokemuksia (Nylund 1995: 67). Uutisten avulla voimme kokea avaruuslennot nojatuolistamme ja kaukaiset sissisodat vailla kuolemanpelkoa. Uutinen tarjoaa näennäisesti puhtaan näkymän todellisuuteen, ja tämä todellisuuden läpivalaisu tekee uutisesta haluttavan ja kiinnostavan (Kantola 1998:130).

Televisio on tehnyt viihteestä luonnollisen tavan kaikenlaisen kokemuksen esittämiseksi (Postman 1987: 93). Fairclough (1997: 20–21, vrt. Mäkinen 1992: 226) kirjoittaakin mediakielen **jutustelunomaistumisesta** (engl. conversationalization). Hänen mukaansa nykyisessä mediakielessä näkyy sekä informaation ja viihteen että julkisen ja yksityisen välinen jännite (ks. myös Nieminen 2000: 209). Tätä kautta ”julkisten asioiden media” on muuttumassa kohti viihdettä ja kaupallistumista, kohti vapaa-aikateollisuutta. Virtapohja (1998: 130) huomauttaa, että televisiolla on voimakas kulttuurinen vaikutus ihmisten jokapäiväiseen elämään. Televisio on muokannut käsitystä median kuluttajista passiivisena massana: katsomo eli olohuoneen sohva ja televisioruudun takainen toiminnan maailma on tehokkaasti eristetty toisistaan. Sipilän (1998: 97) mielestä uutisen ja viihteen raja on tehtävä selkeämmäksi. Uutisen ei tarvitse kilpailla viihteen kanssa, vaan pitäytyä varsinaisessa informointitarkoituksessaan. Uutisen ei tarvitse järkyttää tai pönkittää ennakkoluuloja. Sitä paitsi hyvin taustoitettu ja kirjoi-

tettu uutinen on luultavasti kiinnostavampi kuin räväkästi esille pantu viihteellinen tiedonmuru.

Kun media on etääntynyt ja eristäytynyt yleisöstä, ihmiset eivät enää luota mediaan. Mediaa ei enää pidetä tietolähteenä vaan pikemminkin tosiasioita manipuloivana verkostona. Jos jatkossakin media koetaan etäiseksi, epäluotettavaksi foorumiksi, se lopulta lakkaa toimimasta yhteiskunnallisen keskustelun välineenä ja muuttuu ainoastaan pintapuoliseksi infotainmentiksi. (Duncan 1999.) Kuilu ”informoitavan eliitin” ja ”viihdytettävän enemmistön” välillä kasvaa. Ja vaikkakin populaarit saippuaopperat, uutiset ja talk-showt luovat tunteen osallistumisesta, ei niiden tarjoama osallistuminen ole aina todellista. Viihdetyyli sen sijaan saattaa vahvistaa yleisön passiivista kuluttaja- ja katselijaidentiteettiä. (Collberg 1997.) Postman (1987: 118) kirjoittaakin ironisesti, että ”siinä missä televisio opetti aikakauslehdille, että uutiset ovat pelkkää viihdettä, lehdet ovat opettaneet televisiolle, että vain viihde kelpaa uutiseksi. Julkkisten elämät ovat vakavia uutisia. Ympyrä alkaa sulkeutua: uutiset ovat viihdettä paitsi muodoltaan myös sisällöltään”.

2.3. Arvot ja asenteet mediassa ja uutisissa

2.3.1. Median valta maailman kuvaamisessa

Media paitsi kertoo meille asioita maailmasta ja tuo joskus kovin yksitoikkoiseen elämäämme viihdykettä myös vaikuttaa meihin monesti tavoilla, joita emme edes tiedosta. Jatkuvan uutisoinnin ja kommentoinnin johdosta medialla on keskeinen osa länsimaisen ihmisen **päiväjärjestyksen** ja arvomaailman rakentamisessa ja säätelyssä. (Perko 1998: 12.) Uutisista on tullut eräänlainen elämän käsikirja, jota media kehottaa selailemaan vuorokauden jokaisena tuntina. Uutistulva luokin vaikutelman siitä, että joka hetki sattuisi jotain merkittävää ja huomionarvoista, jotain, millä olisi ratkaiseva vaikutus meidän kaikkien elämään (Nylund 1995: 67).

Media-agenda luo osaltaan yhteiskunnan tärkeysjärjestyksen, josta kansalaiset eivät välttämättä ole yhtä mieltä, vaikka tärkeäksi koetuista asioista olisikin vahva yksimielisyys. Erityisesti asian ollessa uusi, media-agendalla on tärkeä merkitys siihen, millaiseksi kyseisen asian profiili muodostuu. (Kivikuru 1995: 99.) On selvää, että tär-

keysjärjestyksen alapäähän sijoittuvat asiat eivät saa juurikaan tilaa median teksteissä. Sen, mitkä asiat ovat ihmisten mielestä tärkeitä ja keskustelun arvoisia ja millaiseksi todellisuus ihmisten mielissä muodostuu, määrittelee journalismi uutisvalinnoillaan ja uutisarvostuksillaan (Perko 1998: 14). Ja kun todellisuutta on vain se, mistä media kirjoittaa ja puhuu (Perko 1998: 13), ollaan tilanteessa, jossa todellisuus määritellään päivästä toiseen samasta näkökulmasta, kunnes media päättää tehdä agendassaan uudelleenjärjestelyjä. Ja kuten Kantola (1996: 172) huomauttaa, ”moderni uutinen ei ole uuden tiedon ja uusien horisonttien avaamista, vaan rutiini, jolla yhteiskunta laajentaa tavallisen, normaalin ja keskiverron hallitsemaa yhteen totuuteen uskovaa aluetta”.

Julkisuudesta puhuttaessa sillä useimmiten viitataan kaikkeen siihen, mitä joukkoviestimet meille päivittäin esittävät. Julkisuus esiintyy meille kahtalaisena ilmiönä: olemme sekä julkisuuden yleisöä että sen osanottajia, sekä seuraajia että toimijoita. (Nieminen 2000: 188.) Suomessa journalismin päiväjärjestystä säätelevät Helsingin Sanomat, Yleisradio, Suomen tietotoimisto, iltapäivälehdet ja MTV3. Ne luovat **valta-julkisuuden**, jota muut viestimet maakuntalehdistä paikallisradioihin seuraavat. Suomen valtamedia taas on alisteisessa vaikutussuhteessa kansainvälisiin uutistoimistoihin, jotka säätelevät koko maailman uutiskriteerejä. Näin uutiskriteerit ja arvostustekijät sekä koko journalistinen kulttuuri ovat pitkälti yhdenmukaisia kaikkialla läntisessä kulttuuripiirissä. (Perko 1998: 16.) Tämän pohjalta voisi olettaa, että myös muut kuin journalistiset arvot tai arvottomuudet olisivat länsimaissa yhdenmukaistumassa.

Nieminen (2000: 192) jakaa suomalaisen valtajulkisuuden **eliitti- ja populaarijulkisuuteen**. Eliittijulkisuus on luonteeltaan strategista, eli sille on ominaista ongelma- ja ratkaisukeskeisyys, kun taas populaarijulkisuus puolestaan on sosiaalista, yhteisöllisyyden luomiseen ja ylläpitämiseen tähtäävää. Eliittijulkisuus (esim. talouselämän lehdet, pörssiutiset, lehtien pääkirjoitukset jne.) tähtää kulloinkin ajankohtaisten asioiden ja ilmiöiden määrittelyyn ja on eliittijulkisuutta ennen kaikkea siksi, että se koskettaa ja on todella merkityksellistä vain valtaa omaaville eliiteille. Populaarijulkisuutta sen sijaan ovat kaikille avoimet julkiset esitykset, joiden merkityksellistäminen ei edellytä yleisöltään erityistietoja tai -taitoja. Ja koska populaarijulkisuus on luonteeltaan yhteisöllisyyttä luovaa, pyrkii se miellyttämään mahdollisimman monia yleisöryhmiä ja välttämään loukkaavia esityksiä – ellei kriittisyys sosiaalisen integraation ja moraalisen vakaisuuden näkökulmasta ole perusteltua, kuten viime aikoina populaarijulkisuudessa-

kin yleistynyt uusoikeistolaisten ja rassististen ilmiöiden vastaisuus. (Nieminen 2000: 192–195.)

Mahdollisimman monien miellyttäminen on yhtä kuin mahdollisimman pienen joukon ärsyttäminen. On täytynyt luoda hypoteettinen keskivertokansalainen, jonka avulla voidaan tuottaa jotain sellaista mitä kaikki haluavat. **Formaatti** onkin tämän päivän teesi varsinkin populaarijulkisuudessa, ja kun ihmiset hyväksyvät sen osaksi mediakulttuuria ja sen jälkeen osaksi kaikkea kulttuuria, se on pian hyväksytty osa ihmisyyttä. Radiosta ei enää tule hyvää eikä huonoa musiikkia, vain käyttökelpoista musiikkia, ja yhteiskunnallisia mielipiteitä esittävät vain marginalisoitujen ääriliikkeiden edustajat muiden tyytyessä median kevenevään jutusteluun. Niemisen (2000: 195) mukaan eliittijulkisuus seuraa tarkasti populaarijulkisuudessa esiintyviä teemoja. Populaarijulkisuudessa usein toistuvia ja kannatusta saavia kannanottoja voidaan käyttää eliittijulkisuudessa osoituksena ”kansan äänestä”, yleisestä mielipiteestä. Populaarijulkisuus on siis varsinkin poliittisille päättäjille elintärkeä, koska vaaleissa mitattavaa kannatusta luodaan ja ylläpidetään lisääntyvästi juuri populaarijulkisuuden avulla.

Luodessaan päiväjärjestystä vallitsevien olojen ehdoilla valtamedia mukautuu poliittisen ja taloudellisen eliitin omaksumiin arvoihin ja on hyvin huono esittämään niille vaihtoehtoja tai luomaan uusia arvoja (Perko 1998: 17; tästä hyvä esimerkki myös Chomsky 2000). Itse asiassa voisi jopa väittää, että valtamedia on yhtä kuin taloudellinen ja poliittinen eliitti. Mediatyhtiöt ovat nykyään jättimäisiä monialayrityksiä, jotka omistavat useita tiedotusvälineitä, viihdealan firmoja ja jopa palloilulajien ammattilaisjoukkueita, minkä lisäksi ne ovat kytköksissä lähes kaikkiin kuviteltaviin tahoihin. Suomessa ei sentään vielä olla Italian mallin mukaisessa järjestyksessä, jossa valtaa pitää sekä politiikassa että mediassa sama henkilö. Tällaisessa mallissa median rooli valtakunnan vahtikoirana on muuttunut lähinnä valtakunnan opaskoiraksi tai uskolliseksi puudeliksi, joka ei kyseenalaista hallituksen ja taloudellisen eliitin toimia, vaan on aina uskollinen, paras ystävä. Suomen tilanteesta Perko (1998: 30) huomauttaa silti, että lukuun ottamatta lyhyitä poikkeusaikoja kuten viime sotia, viestimemme eivät koskaan ole olleet yhtä samankaltaisia kuin nykyisin, puhutaan sitten uutisoinnista, näkökulmista, mielipiteistä, asenteista tai arvoista.

Puhe tai kirjoittaminen, kuten muukaan käyttäytyminen, ei välitä ainoastaan informaatiota, vaan myös kuvan puhujan subjektista, ajatusmaailmasta ja maailmankuvasta. Voi siis väittää, että ihminen joka tilanteessa viestii myös arvoistaan, olivatpa ne

kollektiivista tai yksilöllisiä. (Suojanen 1996: 116.) Tekstit puhuvat aina jonkin henkilön tai instituution äänellä tai äänillä, ja usein median teksteissä monet erilaiset äänet sulautuvat yhteen. Toimittajat keräävät uutisaineistojaan erinäisistä lähteistä ja välittävät niiden ääniä lukijoille. Tästä syystä **intertekstuaalisuus** on lehtiteksteille tyypillistä eli teksteissä on mukana useita ääniä, näkökulmia, palasia toisista teksteistä ja diskursseista, jotka sitten yhdessä rakentavat viestintätapahtuman. (Luukka 1998: 77.)

Vaikka uutisen pitäisi olla se journalismin osa-alue, joka mahdollisimman objektiivisesti kuvaa todellisuutta, ei uutisiakaan voida toimittaa jonkinlaisesta arvotyhjiöstä käsin. Löytömäen (1998: 210) mukaan jokainen uutinen syntyy useiden valintojen tuloksena, eivätkä nämä valinnat voi koskaan olla täysin arvovapaita. Aiheen, näkökulman, haastateltavien ja faktojen valinnoissa näkyy enemmän tai vähemmän tietoisesti toimittajan, toimituksen ja koko lehden ajatusmaailma. Merkittävä arvopohjainen operaatio on jo julkaistavaksi päätyvien uutisten valinta. Osa tekstien valinnoista selittyy lehtiyön arjen kautta, osa perustuu ideologiaan (Wartiovaara 1991: 93). Näin uutisen pääasiallisen annin eli informaation lomassa välittyy yleisölle aikakauden ja kirjoittajan käsityksiä ja arvoja (Kalliokoski 1995: 40–44). Uutisteksti ei siis ole neutraali, vaan se sisältää käsityksen siitä, miten maailma rakentuu: maailmankuvan, teorian tai ideologian (Wartiovaara 1991: 49).

Eri tilanteissa arvot tuodaan esiin eri tavoin ja eri syistä (vrt. Furhoff 1986: 45). Esimerkiksi poliittisessa ohjelmajulistuksessa esitettävillä arvoilla on erilainen funktio ja esitystapa kuin iltapäivälehdessä sensaatiohakuksessa uutisoinnissa vähemmistökansallisuuden välienselvittelystä. Ohjelmajulistuksessa koko esitys perustuu arvojen selkeään julkittuomiseen, ja niiden tarkoitus on koota samanmieliset äänestäjät puolueen taakse. Iltapäivälehdessä jutussa arvot limittyvät näkymättömiksi kerronnan sekaan, ja funktio on lähinnä herättää yleisössä tunteita ja viihdyttää sekä tietysti myydä kyseistä numeroa mahdollisimman paljon. Suojanen (1996: 118–120) mukaan arvojen selkeä kielellistäminen on institutionaalista, kollektiivisen intention mukaista, oletetun yhteisen tahdon ilmaisu. Epämuodollisessa tilanteessa on epätavallista tuoda julki niin kollektiivisia tai persoonallisiakin arvoja, ja arvot lienevätkin useimmiten implisiittisiä, kun taas muodollisissa tilanteissa arvojen eksplikoiminen on sallittua ja hyväksyttävää, useissa tapauksissa (uskonnolliset tilanteet, isänmaalliset juhlat) jopa suotavaa ja pakollista.

Vaikka median päivittäin vyöryttämästä informaatiomassasta helposti saakin sellaisen kuvan, että media kertoo meille kaiken oleellisen kaikesta, on tämä kerrottu

vain pieni hiukkanen valtavassa uutisaineistossa. Se, mitä kerrotaan, on tiedotusvälineen päätettävissä. Viestinten valta on siis tiedon jäsentämisen vaikutusvaltaa – valtaa määrätä mistä ja miten kirjoitetaan (Sirkkunen 1996: 66). Tätä valtaa media käyttää nostaes- saan uutisaineistostaan esille tiettyjä seikkoja ja esittäessään todellisuutta valikoimiensa totuuden sirpaleitten pohjalta, silti valehtelematta sanaakaan (Nurminen 1998: 201; Kivikuru 1995: 103). Perko (1998: 11) onkin verrannut nykymediaa vallankäyttäjänä var- haisempaan kirkkoon. Media on lähellä valtaa ja liiketaloudellisesti kannattava, ja kuten kirkko menneinä aikoina, media on ajan tietäjä, joka välittää, luo ja hallitsee tietoa.

Kun medialla on valta säädellä jaettavaa informaatiota, pystyy se samalla vai- kuttamaan uskomuksiin, arvoihin, sosiaalisiin suhteisiin sekä sosiaalisiin identiteetteihin ja tekemään asioista merkityksellisiä sen avulla, miten ne kulloinkin esitetään (Fair- clough 1997: 10). Hemánus ja Tervonen (1986: 197) esittävät, että journalismin vaiku- tuksiksi voidaan lukea kaikki vastaanottajien tietoisuudessa, asenteissa, käyttäytymises- sä tai sosiaalisessa positiossa aiheutuneet seuraukset, joita ei olisi esiintynyt ilman tietyn journalistisen tekstin kohtaamista. Vaikuttaminen on toisinaan tahallista, toisinaan ei (Andersson–Furberg 1974: 13)

Median esittämät kertomukset ja kuvat tarjoavat symboleja, myyttejä ja ai- neistoa samalla rakentaen eri puolilla maailmaa asuville ihmisille yhteistä kulttuuria. Näistä aineksista ihmiset luovat identiteettejä, joiden avulla he voivat löytää paikkansa nykyajan teknokapitalistisissa yhteiskunnissa. Viestimistä voidaankin puhua eräänlaisi- na kulttuuripedagogeina, jotka opettavat meille kuinka tulee käyttäytyä, mitä ajatella, tuntea, uskoa, pelätä ja tahtoa ja mitä taas ei. (Kellner 1998: 9–10.) Eri suunnista pisa- roittain tulevat kertomukset muodostuvat ryppäiksi yksilön kootessa niiden pirstaleisia sisältöjä osaksi minuuttaan. Näin jokainen (journalistinen) teksti, rakentaa, uusintaa, ylläpitää ja muuttaa aina yhtäaikaaisesti sosiaalisia identiteettejä, sosiaalisia suhteita sekä tieto- ja uskomusjärjestelmiä ja osaltaan muotoilee näitä yhteiskunnallisia ja kulttuurisia aspekteja (Fairclough 1997: 76).

Modernien identiteettien onkin ajateltu elävän ja uusiutuvan juuri median teksteissä. Ei ole itsestään selvää, miten esimerkiksi suomalaisuus määritellään, vaan vastakkaiset määritelmät kilpailevat keskenään median kentässä. (Valtonen 2000: 55.) Suomalaisuus määritellään joka tapauksessa kuvitellun vastakohtansa eli ei- suomalaisuuden kautta. Näin identiteetissä on kysymys yhteisöllisyydestä, rajanvedosta meidän ja muiden välille (Valtonen 2000: 56). Media tuottaakin kuviteltua yhteisyyttä

ja tuo esiin siihen liittyviä yhteisiä puheenaiheita. Näissä yhteisöllisyyden rituaaleissa voidaan sitten käydä ajankohtaisia arvokeskusteluja. Esimerkiksi prinsessa Dianan kuolema tai muutaman vuoden takaiset poliisisurmat olivat tuskin pelkästään spontaaneja surujuhlia, vaan paljolti median luomia rituaaleja. (Väliveronon–Raittila 1998: 1.)

Joukkoviestintä kohdistaa ihmisten katseet yhtä aikaa samaan suuntaan ja kertoo, mikä tänään on tärkeää, mihin tulisi kiinnittää huomiota ja mistä olisi syytä huolestua. Meille kerrotaan tarinoita, jotka hyväksytään yhteisöllisyyden sisällöksi, ja tarinoita tarvitaan, koska niiden avulla yhteiskunnat tunnistavat ja muistavat itsensä, uskovat itseensä ja voivat sitoutua niiden edustamiin arvoihin. Ja yhä uudelleen meille kerrotaan, keitä me olemme ja mistä me tulemme, ja toisaalta keitä emme ainakaan ole. (Valtonen 2000: 73–74.) Jos tietyn kulttuurin jäsenillä ei olisi yhteisiä, yleisesti hyväksytyjä myyttejä ja arvoja, joita media tarinoissaan tarjoaa, he eivät voisi tunnistaa itseään tuon tietyn kulttuurin jäseniksi (Fiske 1992: 224).

2.3.2. Ideologia median teksteissä

Ideologia-sanasta tulee useimmiten mieleen ajatusmalli, jossa jotain tiettyä ismiä, kuten esimerkiksi kommunismia, fasismia tai nationalismia, levitetään juhlallisten palopuheiden avulla. Toiminta on näkyvää ja vallankumouksellista ja tähtää ennen kaikkea muutokseen yhteiskunnan rakenteissa. Tässä ideologiaa tarkastellaan vastakkaisesta näkökulmasta, valtarakenteita säilyttävänä ja vahvistavana, julkilausumattomana mekanismina, joka realisoituu median teksteissä. Sirkkunen (1996: 70) kuvaa ideologian käytännöksi, joka tuottaa ja ylläpitää käsityksiämme todellisuudesta, ja jonka kautta uutiset muokkautuvat kuin itsestään selviksi ja luonnostaan lankeaviksi. Itsestäänselvyyksissä on kyse ideologisista ankkurointipisteistä, joissa ihmiset tunnistavat itsensä eli saavat vahvistusta omalle subjektiudelleen. Esimerkiksi ”kunnon kansalaisuuteen” liittyy velvoite seurata lähellä olevia tapahtumia, ja koska ympäröivä todellisuus hahmotetaan pitkälti median tekstien kautta, voidaan uutisten kuluttaminen nähdä ideologisena prosessina, jonka avulla päivittäin rakennetaan tuota ”kunnon kansalaisen” identiteettiä.

Kellnerin (1998: 71) mukaan ”ideologia on niin representaation, hahmon, kuvan ja retoriikan kuin diskurssin ja aatteidenkin prosessi. Nimenomaan vakiinnuttamalla

tiettyjä representaatioita vakiinnutetaan jokin hegemoninen ideologia”. Sirkkusen yllä mainitsema ”kunnon kansalaisen” representaatio uutisten kuluttajana on mainio esimerkki siitä, miten medialla on kyky luoda katkeamaton ketju päivittäisen uutisvirran ja yleisön välille. Ollakseen kunnon kansalainen on luettava uutisia, ja kun lukee uutisia, ei tule välttämättä kyseenalaistaneeksi niiden tarjoamaa sisältöä tai päivittäisen uutisvirran merkitystä eikä myöskään kunnon kansalaisen määritelmää. Ideologiaa voidaan siis pitää retoriikkana, jonka tarkoituksena on vietellä ihmiset samastumaan hallitsevan järjestelmän arvoihin, uskomuksiin ja käyttäytymismalleihin (Kellner 1998: 131). Näin luodaan illuusio siitä, että omaksumalla eliitin arvot ja toimintatavat kuulutaan itsekin eliittiin. Tosiasiassa eliitin arvot ja toimintatavat sisäistämällä vain hyväksytään passiivisen sivustakatsojan rooli, mikä hyvin sopii päiväjärjestystä hallitsevalle medialle (vrt. Nieminen edellisessä luvussa). Perko (1998: 21) puhuukin median taholta tulevasta suostuttelusta, jonka avulla ihmiset saadaan haluamaan juuri sitä, mitä tässä kulttuurissa oletetaankin haluavan. Yleisö on tyytyväinen, kun media tarjoaa sille kevyesti pureskeltavaa ja viihteellistä materiaalia, jolloin monet tärkeät seikat jäävät pimentoon. Näin syntyy kehä, jossa ihmisille tarjotaan sitä kevyttä ja helppotajuista, mitä he ovat tottuneet haluamaan, koska eivät osaa muutakaan haluta.

Nokian ja muiden menestyvien teknoyhtiöiden siivittämällä 1990-luvun lopun nousukaudella alettiinkin puhua ns. kansankapitalismista, jonka huumassa tavallinen kansa tuli mukaan pörssisijoitustoimintaan, alkoi luontevasti puhua sijoitusrahastoista, hajauttamisesta ja indekseistä, Nasdaqista ja valuuttakoreista. Yksi oire yhtiöiden halusta kerätä sijoituksia yhä laajemmilta joukoilta on useilla televisiokanavilla lähetettävät talousohjelmat ja sanomalehtien kasvanut taloustoimittajakunta. Pörssi tuli tai tuotiin kansan pariin, mikä tosin on vaatinut uuden, kansantajuksen talouskielen luomista. Osakesijoittamisen tärkein konnotaatio on äkkirikastuminen, ja kun ekonomisen terministö käännetään selkokielelle, synnytetään tehokkaasti kuvaa siitä, että meillä jokaisella on mahdollisuus tulla miljonääriksi. Media on opettanut ihmisille, että talous ja pörssi ovat tärkeitä, jokapäiväiseen elämään tiukasti kuuluvia seikkoja.

Ideologia eriarvoistaa ja erottelee ryhmät luoden arvojärjestyksiä, jotka palvelevat valtaapitäviä voimia ja eliittejä. Ideologia toimii osana hallintojärjestelmää, joka edistää syrjintää: se oikeuttaa ihmisiä tukahduttavat ja syrjivät voimat ja instituutiot. (Kellner 1998: 72.) Ideologia esittää tiettyjen ryhmien edut eli luonnollisesti eliittien edut siten, että ne olisivat meidän kaikkien etuja. Ideologia siis edustaa ylösalaisin

kääntynyttä maailmaa: ideologiassa kulttuuri ja historian aikana sattumanvaraisesti syntyneet asiat ja ilmiöt tuntuvat itsestään selviltä ja ikuisilta, aina niin olleilta, tietyn luokan edut universaaleilta ja vahvasti poliittiset kuvat, myytit ja kertomukset epäpoliittisilta. (Kellner 1998: 131.)

Sirkkusen (1996: 69) mukaan journalistiset tekstit toimivat myös syvemmillä ideologisella tasolla siten, että ne tyrkyttävät meille tiettyjä maailmanhahmotustapoja eli uutisten sisältämissä ideologioissa ei ole kyse vain tiettyjen sisältöjen etuoikeuttamisesta, vaan myöskin tiettyjen maailmanhahmotustapojen etuoikeuttamisesta. Joskus voi olla niin, että vaikka tietty teksti tukisikin tiettyä ideologiaa, saattaa tekstissä olla kuitenkin piirteitä, jotka murentavat tätä ideologiaa (Kellner 1998: 107). Näin tekstiä hieman pehmittelemällä (vrt. Suojanen aiempänä) laajempi yleisö hyväksyy tekstin yleisen sisällön, mutta syvemmissä rakenteissa oleva ideologia vaikuttaa silti lukijaan. Ideologia ei siis toimi vain siten, että sen avulla rajattaisiin alue, josta kirjoitetaan tai puhutaan, vaan ideologia määrittää myös sitä, kuinka kirjoitetaan tai puhutaan (Sirkkunen 1996: 69).

Hemánuksen (1976: 20) mukaan ihminen on entisten kokemustensa ja niiden pohjalta kehittyneiden mielipiteidensä, asenteidensa, arvojensa ja käyttäytymistapojensa sitoma. Tällöin se, miten ihmisen halutaan käyttäytyvän, on tehtävä perusteellisesti selväksi. Muuten vaikutus ei ole kovin voimakas. Kun mediakulttuuria voidaan pitää aikamme hallitsevana kulttuurina (Kellner 1998: 25) ja ihmistä aina kunkin kulttuurin tuotteena, voidaankin ajatella, että ihminen on juuri median synnyttämien entisten mielipiteiden ja arvojen sitoma. Mediakulttuuri siis paitsi mukauttaa ihmisiä vaikiintuneeseen yhteiskuntajärjestykseen antaa myös keinoja vastustaa sitä (Kellner 1998: 11). Toisin sanoen median tarjoama ideologia taistelee itse itseään vastaan yleisön ajatuksissa ja käy merkitysneuvotteluita uusintaen aina tarpeen tullen aiempia argumenttejaan. Hemánus (1976: 54–55) puhuu maailmankuvan venymisrajasta eli se, miten hyvin uusi ideologia voi liittyä tai sysätä syrjään vanhan, riippuu näiden keskinäisestä suhteesta. Siis mitä lähempänä toisiaan ne ovat, sitä helpompaa uusi asia on hyväksyä. Pesunkestävästä kommunistista siis tuskin tulee riistokapitalistia yhden luetun, vaikkakin reipastakin ideologista tunteen paloa sisältävän lehtiartikkelin johdosta.

2.3.3. Media hegemonian säilyttäjänä

Kellnerin (1998: 56) mukaan ”mediatuotanto liittyy läheisesti valtasuhteisiin ja palvelee vahvojen yhteiskunnallisten ryhmittymien etuja.” Yleensä se tukee herruutta, mutta kuten edellisessä luvussa kävi ilmi, se voi myös antaa yksilöille vastarinnan ja kamppailun välineitä. Uutisvalintaa säätelee osaltaan yhteiskunnassa vallitseva tiedostamaton arvoympäristö, josta irrottautuminen on toimittajalle lähes mahdotonta (Nurminen 1998: 189). Tätä yhteiskunnassa havaittavaa henkistä ilmastoa Hemánus (1976: 20) nimittää **hegemoniaksi**. Fiskén (1992: 231; vrt. Kellner 1998: 131) mukaan yksi keskeinen hegemoniastrategia on yleisen ”arkijärjen” rakentaminen. Jos hallitsevan eliitin aatteet hyväksytään kollektiivisiksi, ne saavuttavat ideologisen tavoitteensa ja niiden ideologinen toiminta peittyi. Arkijärjestä esimerkki on ajatus, että rikolliset ovat syntyjään pahoja ja jotenkin vajavaisia yksilöitä, joita tulee rangaista ja joille tulee osoittaa heille kuuluva paikka yhteiskunnassa. Eli yhteiskunnalliset vaikuttimet sivuutetaan täysin rikollisuuden syitä pohdittaessa (vrt. Alvesalo–Korander 2000: 78). Valta ja teksti kytkeytyvät yhteen juuri tekstien kyvyssä tuottaa luonnollistuneita, itsestään selviä kuvauksia erilaisista asioista (Valtonen 2000: 70). Hemánus (1976: 72) käyttää näistä sisään upotetuista väittämistä, jotka esitetään yleisinä itsestäänselvyyksinä, nimitystä pre-suppositiot.

Kuneliuksen (1998: 219) mukaan ”vallitsevan ideologian on työskenneltävä hegemonisen asemansa ylläpitämiseksi jatkuvasti, koska sen kyky tavoittaa ne, joita se johtaa, edellyttää sitä, että hegemonisen ideologian on jollain tavalla oltava käytännöllistä. Hegemonian on uusinnettava itsensä arkisissa käytännöissä, ja koska monet näistä käytännöistä ovat alistamisen käytäntöjä, sen on jatkuvasti työstettävä tätä alistettujen kokemusta”. TV-viihteessä esitetään usein tietynlainen ristiriidan ja ratkaisun koodi, joka luo ideologisen mielikuvan siitä, että kaikki ongelmat ovat ratkaistavissa vallitsevien ja perinteisten käyttäytymistapojen ja normien avulla (Kellner 1998: 113). Myös onnettomuus uutisissa tiedotusvälineet luovat vastaanottajalle turvallisuudentunnetta etsimällä syytä tapahtumiin vaikkapa onnettomuuden kohteen tekniikasta; syiksi ei esitetä esimerkiksi luonnonvoimia tai vastaavaa. Kun vika löydetään, todetaan se syylliseksi ja korjattavaksi, jolloin vastaavaa ei vastaisuudessa voi tapahtua. Kaikki on siis tiedotusvälineen ja ihmisen hallittavissa. Näin toimiessaan tiedotusvälineet samalla usein tukevat myös vallassa olevien asemaa. (Huovila 1995: 7.) Samanlaista logiikka käytetään

hyväksi mainoksissa, joissa esimerkiksi ratkaisu hilseongelmaan löytyy ainoastaan tietystä shampooosta tai tietty pikkuhousunsuoja takaa parhaiten nykynaisena toimimisen. Laajemmalle yhteiskunnalliselle tasolle vietynä tällainen hegemoninen suhtautuminen esille tuleviin ongelmiin voi johtaa täysin toimimattomiin ratkaisuihin, kun aivan uuteen asiaan otetaan kantaa turvallisesta ja totutusta näkökulmasta.

Hemánuksen (1976: 95–97) mukaan rikosuutisten uutiskriteerit tulevat pitkälti uutislähteinä toimivien viranomaisten uutiskriteereistä. Tällöin joukkotiedotuksen riippuvuus poliisista merkitsee myös riippuvuutta hegemonisista käsityksistä, joita poliisi edustanee (ks. myös Arolainen 1998: 180). Näin rikosuutiset indoktrinoivat vastaanottajan omaksumaan verraten kaavamaisen ja kovaluontoisen suhtautumisen etenkin ns. törkeisiin rikoksiin, joita siis yleisten käsitysten mukaan voivat tehdä vain erityisen ”pahat” tai psyykkisesti erityisen ”sairaat” yksilöt (Hemánus 1976: 106–108). Nämä käsitykset pahuudesta keskuudessamme lisännevät kauhunsekaista kiinnostusta ns. törkeiden rikosten tekijöitä kohtaan. Kiinnostus onkin olennainen tekijä siinä välittömässä palkkiossa, jonka kyseiset uutiset lukijalleen ilmeisesti antavat. (Hemánus 1976: 108.) Pahuuden maailma on tehokkaasti eristettynä lehtien sivuilla, ja ihmiset voivat tyydyttää uteliaisuuttaan ja peittelemättä osoittaa inhoaan kuten entisaikojen ”eksoottisissa” näyttelyissä, joissa epämuodostuneita ihmisiä tai eläimiä esiteltiin pahoina kummajaisina, tietysti turvallisesti häkkiin teljettyinä.

Rikosjournalismin osuuden lisääminen uutisvirrassa ja sen muuttuminen yhä enemmän rikollisuutta pinnallisesti hyväksikäyttäväksi journalismiksi hyödyttäneen sellaisia henkilöitä tai ryhmiä, jotka haluavat nostaa rikollisten rankaisun ja kontrolloimisen ongelmat sekä rikollisuuden pelon keskeisiksi yhteiskunnallisiksi kysymyksiksi. Näin he pyrkivät löytämään katsojien huolelle ja raivolle lyhimmän mahdollisen purkautumisväylän. Kun rikosraportointi on keskittynyt lähinnä perinteisiin rikoksiin, kuten murhiin, raiskauksiin ja pahoinpitelyihin, syntyy äkkiä kysyntää rikollisuuden pelolla ratsastaville populistisille poliitikoille, jotka ovat valmiita tiukentamaan erityisesti alimpiin yhteiskuntaluokkiin kohdistuvaa kontrollia ja purkamaan hyvinvointiyhteiskuntaa. (Alvesalo–Korander 2000: 77–78.) Asenteet kovenevat ja suvaitsemattomuus kasvaa yhteiskunnan sisällä. Rikollisuuden suhteen vaaditaan ns. nollatoleranssia, millä tarkoitetaan, että pienimmästäkin rikkeestä tulisi rangaista. Lisäksi suuri osa suomalaisista kannattaa nykypäivänä kuolemanrangaistuksen palauttamista.

Huumerikollisuus ja siihen suhtautuminen on hyvä esimerkki hegemonisesta tavasta käsitellä yhteiskunnallista ongelmaa. Huumeet ovat uusi ja vieras ilmiö suomalaisessa yhteiskunnassa. Uusi ja vieras koetaan usein pelottavaksi, joten huumeiden demonisointi totuttujen arvojen valossa on ollut helppoa. Hegemoniaa ylläpitävästä populismista huumekeskustelun saralla saatiin mainio esimerkki toukokuussa 2001, kun tietty poliitikot vaativat kovin sanoin 40 vuotta sitten LSD-nimistä huumetta kokeilleen Vappu Taipaleen eroa virastaan. Järven (1998: 16) haastatteleman tutkijan mukaan lehtien on jutuissa huumeista tietolähteenä on enimmäkseen poliisi, jolloin korostuu kontrollinäkökulma. Poliisi ilmeisesti hallitsee tiedottamisen paremmin tai ainakin saa äänensä helpommin kuuluviin kuin muut asiantuntijat. Todellisuuden kuvaamisen sijasta lehtijutuissa näkyy asenteiden muokkausyrityksiä, mikä tapahtuu herättelemällä mystistä pelkoa huumeita kohtaan. On yhteiskunnallisesti turvallisempaa nähdä käytön syy itse aineessa tai sen aiheuttamassa riippuvuudessa kuin käyttäjän psyykkisissä traumoissa. Jutuissa saatetaan viitata esimerkiksi yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen yhtenä huumeidenkäytön seurauksena, mutta syrjäytymistä tarjotaan harvemmin syyksi huumeidenkäyttöön. Eli kuten muussakin rikosuutisoinnissa, yhteiskunnalliset vaikuttimet jätetään omaan arvoonsa.

Kuten on jo todettu, elämme äärimmilleen yksinkertaistettujen stereotyyppien maailmassa, jonka media on eteemme suureksi osaksi luonut (Kivikuru 1996: 228). Stereotyyppiset kuvaukset pitävät yllä hegemonista ajattelua mustavalkoisesta todellisuudesta, jossa media esittää, mikä on hyvää ja mikä pahaa, minkä jälkeen suorittaa puolestamme valinnan näiden kahden välillä. Kellnerin (1998: 70) mukaan mediakulttuuri auttaa tiettyjä poliittisia ryhmittymiä ja ohjelmia ylläpitämään hegemoniaa. Mediakulttuuri tuottaa representaatioita, jotka pyrkivät yhdistämään ihmisiä tiettyjen poliittisten näkemysten kannalle, tekemään tietyistä ideologioista ”ainoita vaihtoehtoja”. Ideologioiden leviämistä voidaan edistää paitsi uutistekstien avulla myös populaarikulttuurin keinoin. Populaarikulttuurin teksteissä ideologiat näyttävät luonnollisemmilta ja luovat siten osaltaan kannatusta hegemonisille poliittisille näkemyksille. Populaarikulttuurin tekstit saavuttavat erilaisen ja heterogeenisemmän yleisön kuin perinteiset uutistekstit, ja siten tietyt asiat saadaan esitettyä oivalla tavalla laajoille joukoille. Niinpä jatkuvaa imagokamppailua käyväälle Suomen Puolustusvoimille, varsinkaan näin helikopterihankintojen alla, ei ollut varmaan kovinkaan vaikea suostua osallistumaan nuorison suosimien kotimaisten popyhtyeiden Kwanin ja KMA:n musiikkivideoiden tekemiseen, jois-

sa Puolustusvoimien kalusto pääsee modernina ja houkuttelevana esille. Niemisen (2000: 195) mukaan populaarijulkisuuden, samoin kuin populaarikulttuurin yleensäkin, ongelmana onkin tavallaan sen odotettu ”viattomuus”. Emme yleensä ensimmäiseksi pysähdy pohtimaan populaarijulkisuuden esitysten mahdollisia vaikutuspyrkimyksiä tai kätkeytyjä arvoisältöjä. (vrt. Kellnerin 1998 tulkintoja Reaganin ajan Hollywood-elokuvista)

3. INFORMAATION VÄLITTÄMINEN

3.1. *Poliisilta*-palstan uutisten yksiselitteisyys

Uutisen keskeisin tehtävä on välittää yleisölleen informaatiota merkittävistä ajankohtaisista tapahtumista, asioista ja ilmiöistä. Tarkoituksena olisi, että toimittaja esittää lukijoilleen tai katsojilleen todellista kuvaa ympäröivästä maailmasta. Vaikka esitys tietenkin tapahtuu toimittajan sanoin, tämän tulisi kertoa uutinen täysin objektiivisesti, ikään kuin ulkoapäin. Kun uutisen katsotaan kuvaavan todellisuutta sellaisenaan, on tärkeää, että toimittaja ei omilla näkökulmillaan ja asenteillaan puutu esitettyyn todellisuuskuvaan. Näin ihanteellinen uutinen on yksiselitteinen ja puolueeton toisinto tapahtuneesta, jonka toimittaja vain siirtää yleisön tietoisuuteen. Viestin perillemeno varmistuu, kun lukija ei joudu tilanteeseen, jossa hänen tulisi alkaa tulkita lukemaansa. (Esim. Bruun ym. 1986, Kalliokoski 1995.)

Poliisilta-palstan uutisissa etenkin lyhyet, tiedonantotyylliset tekstit vaikuttaisivat eniten yksiselitteisiltä ja objektiivisimmin todellisuutta heijastelevilta.

Kuokkalasta Pellonreunan pysäköintialueelta vietiin 25.11. beigenvärinen Toyota Carina, jonka rekisteritunnus on XHC-203. (2.12.1998)

Esimerkki näyttäisi kaikessa ytimekkyydessäänkin olevan hyvinkin ihanteellinen uutisteksti. Siinä kerrotaan selkeästi mitä on tapahtunut, missä on tapahtunut ja milloin tapahtui. Tämän lisäksi annetaan tarkempia tuntomerkkejä kadonneesta autosta. Tällainen ilmoitusluonteinen uutinen ei jätä lukijaansa tilanteeseen, jossa hänen tarvitsisi tulkita annettuja tietoja muun kokemusmaailmansa kautta. *Poliisilta*-palstan uutiset ovat kuitenkin harvoin edellisen kaltaisia pelkistettyjä tietoiskuja. Se täyttää hyvin tietyt uutiskriteerit kuten esimerkiksi tärkeyden (auto on monille ihmisille tärkeä väline, jonka ei soisi häviävän pihasta), ajankohtaisuuden (asia on tapahtunut pari päivää sitten) ja läheisyyden (kaikki palstan uutisethan ovat tapahtuneet ainakin maantieteellisesti lähellä lukijaa) kriteerit (ks. esim. Mörä 1996: 106).

Seuraavassa esimerkissä saadaan vastaus kysymyksiin missä ja milloin tapahtui, ja uutinen täyttää ainakin ilmiön poikkeuksellisuuden kriteerin, mutta oleellisin eli se, mitä oikeastaan tapahtui, jää hieman epäselväksi.

Miehellä meni herne nenään Uuraisten Kangashäkissä lauantaina iltapäivällä. Ns. kinkkuralli kirsti miehen pinnan äärimmilleen, ja hän alkoi uhitella talonsa eteen pysäköineitä autoilijoita moottorisahalla. Moottorisahamies oli häiriintynyt autojen valoista. Autokunta poistui paikalta. Riehumista oli siivittänyt 2,5 promillen kaasu. (9.12.1998)

Uutisen ymmärtämiseen tarvitsemme muutakin kuin lukutaitoa. Esimerkiksi ulkomalainen suomenpuhuja, joka tietäisi kaikkien uutisessa esiintyvien sanojen sanakirjamerkitykset, tuskin pystyisi uutisen luettuaan kertomaan, mitä todella tapahtui. *Herne nenässä, kinkkuralli, kireä pinna ja siivittävä kaasu* tuottanevat niin puutarhan- ja karjanhoitoon kuin polkupyöräilyyn ja ornitologiaan viittaavia assosiaatioita. Tätä uutista luokiessamme joudumme tulkitsemaan lukemaamme omia kulttuurisia koodejamme vasten, jolloin erikoistietomme suomalaisuudesta ja suomen kielestä saattavat auttaa oikean tulkinnan muodostamisessa. Avainsanana uutistekstissä on *kinkkuralli*, jonka voi yhdistää joulukinkkuun. Tietämättä uutisen ajankohtaa kinkun saattaisi yhdistää nuorta tyttöä tarkoittavaan sanaan, jolloin kinkkuralli voisi tarkoittaa kaupungin keskustassa viikonloppuisin harrastettavaa autoajelua. Tällöin kinkkuralli saattaisi olla hyperkorrekti variantti nuorison yleisemmin käyttämälle ilmaisulle pilluralli. Kun kuitenkin tiedämme, että uutinen on joulukuun alkupuolelta ja että osa suomalaisista kerääntyy valtaviksi massoiksi yrittäessään saada ostetuksi mahdollisimman halvan joulukinkun ja että osa suomalaisista ahdistuu suuresti jouluhulinan alkaessa, ymmärrämme suurin piirtein tapahtumien kulun.

3.2. Uutistulva ja erottautumisen tarve

Nykyään uutisia ja muuta informaatiota saadaan koko ajan ja monesta eri suunnasta. Uutisinformaatiota tulee televisiosta, radiosta, lehdistä, internetistä, kouluista, työpaikoilta yms. Puhutaankin **informaatiotulvasta**. Informaatiotulvasta saa helposti sellaisen

kuvan, että koko ajan ympärillämme tapahtuisi jotain tärkeää (ks. Nylund 1995 aiemmin tässä työssä). Koska kaikkea tulevaa tietoa ei mitenkään pysty omaksumaan, ihmisen täytyy valita, mitä ottaa vastaan. Sanomalehteä lukiessaan ihminen ei normaalisti lue lehdestä jokaista sanaa kannesta kanteen, vaan valitsee sen mukaan, mitkä jutuista vaikuttavat kiinnostavilta. Tekstin täytyy erottua muista teksteistä herättääkseen kiinnostusta. Nykyuutinen ei siis enää pelkästään informoi tai kerro tapahtunutta, vaan se yrittää myös koskettaa ja herättää tunteita puolesta tai vastaan (Sipola 1998: 91). Edellisen luvun esimerkeistä ensimmäinen ei sisällä kuin faktatietoa, eikä sinänsä nouse esiin uutistekstien tulvasta. Jälkimmäinen taas rikkoo perinteisiä uutistyylinormeja ja osoittautuu kiinnostavaksi jopa ilman informaatioarvoa.

Kun halutaan erottautua muista uutisteksteistä tuomalla informaation rinnalle muita elementtejä, on vaarana hukuttaa informaatio uuteen, uutisen sisäiseen tulvaan. Kun muun aineksen osuutta kasvatetaan, pienenee informaation osuus marginaaliseksi, kuin välttämättömäksi pahaksi, joka on jostain syystä pakko mainita tekstissä. Tavallaan uutisgenre muuntuu arkikertomuksen tapaiseksi, jossa tapahtumapaikkaa ja -aikaa sekä päähenkilöitä voidaan vaihdella, ja silti tapahtumat vaikuttavat yhtä kiintoisilta. Uutinen kuitenkin lakkaa olemasta uutinen, jos se ei ole aktuaalinen ja faktuaalinen (Bruun ym.1986).

3.3.Uutisen aihepiirin vaikutus

Polisilta-palstan informaation osuus koko uutistekstistä vaihtelee suuresti. Miksi jotkin uutistekstit sitten jätetään mielenkiinnostomiksi pelkkää faktatietoa sisältäviksi toteamuksiksi? Uutisen aihepiiri on varmasti yksi syy. Reunasen (1991: 57) mukaan tapahtumatyyppi määrää, mitkä tapahtumaan liittyvät seikat uutisessa tulee kertoa. *Polisilta*-palstan rattijuopumus uutisessa tulee kertoa ainakin promillemäärä ja autovarkaus uutisessa auton tiedot. Seuraavissa esimerkeissä uutisaiheina ovat erilaiset onnettomuustilanteet.

Pyöräilevä eläkeläisnainen törmäsi Asemakadulla henkilöautoon maanantaina. Vuonna 1917 syntyneen naisen lonkka loukkaantui ja hän joutui sairaalaan. (16.9.1998)

Polkupyöräilijä sai lieviä vammoja Vaajakoskentien ja Itäpääjäteentien risteyksessä sattuneessa henkilöauton ja polkupyörän yhteentörmäyksessä viime torstaina kello 17.30. Auto tuli kirkikolmion takaa Itäpääjäteentieltä, pyörä Vaajakoskentieltä. (9.12.1998)

Polkupyöräilijä jäi auton alle Keskussairaalantien ja Valajankadun risteyksessä aamulla 29.9. Mies oli ylittämässä suojatietä, kunnes kääntyvä kuorma-auto törmäsi pyöräilijään, jolle tuli vammoja päähän ja raajoihin. (7.10.98)

Onnettomuusaiheisissa uutisissa esitetään yleensä vain tapaukseen liittyviä faktoja hyvin neutraalilla kielellä. Onnettomuudet ovat tilanteita, joissa kukaan ei tahallaan ole aiheuttanut tapahtuneita vahinkoja. Tällöin affektiivisen aineksen tuominen informaation rinnalle tuskin olisi relevanttia. Tosin jonkinlaista empatiaa on havaittavissa joissain onnettomuus uutisissakin.

Perjantaina törmättiin syyspimeiden myötä hirviin. Aamulla 7.40 aikaan henkilöauto tapasi Laukaantiellä Tiituspohjan kohdalla kaksi hirveä. Auto törmäsi näistä pienempään. Eläin luikki metsään pakoon. Kuski selvisi vammoitta. Ysitiellä kävi hirvelle huonosti. Henkilöauto törmäsi hirveen 500 metriä Muuramen Autotalon kohdalla Jyväskylän suuntaan. Hirvi jäi kitumaan tielle, ja poliisi joutui lopettamaan eläimen kärsimykset. (21.10.98)

Noin 70-vuotias nainen jäi auton töytäisemäksi perjantaina klo 14.17 Laukaantie 5 kohdalla. Nainen oli ylittämässä suojatietä hautausmaan kohdalla, kun häntä lähestyi vähän alle 30-vuotias mies. Mies yritti jarruttaa ja teki väistöliikkeitä huomatessaan naisen, mutta kaikki oli liian myöhäistä. Jalankulkija kaatui maahan ja loukkasi vakavasti päänsä, yläraajansa ja lonkkansa. Nainen vietiin tajuttomana keskussairaalaan. (4.11.98)

Ensimmäisessä esimerkissä empatian kohteena ovat auton alle jääneet hirvet, joista toisen poliisi on joutunut lopettamaan. Empatia vielä korostuu, kun kuljettajien ja autojen kärsimät vahingot lähestulkoon sivuutetaan täysin. Toisessa esimerkissä iäkäs nainen on jäänyt auton alle. Empatian kohteena ovat sekä uhri että kuljettaja. Onnettomuus lienee ollut naiselle kohtalokas, minkä myös kuljettaja on ymmärtänyt. Niinpä häntä ei mitenkään tuomita, vaan todetaan, että hän teki kaikkensa välttääkseen törmäyksen.

Täytyy muistaa, että toimittaja saa tietonsa poliisin tiedotteista. Nämä tiedotteet sisältävät aiheesta riippuen eri määrän erityyppistä faktatietoa. Suuri määrä faktatietoa antaa vähemmän tilaa muulle ainekselle.

Viime viikon tiistaiyönä tehtiin kaksi autovarkautta. Hauhontieltä 36:n pihasta on kulussa punainen Saab 900, VM-87, rekisteritunnus XKR-115. Ainonkatu 4-6:sta on viety sininen Mazda 323, VM-91, rekisteritunnus IFU-124. (2.9.1998)

Nystyperän 4 pysäkiltä Vaajakoskelta otettiin perjantaiyönä luvatta käyttöön ruskean beige Saab 99, vm-81, rekisteritunnus KEH-938. Ruuhimäentieltä Toivakasta hävisi puolestaan valkoinen Toyota Camry, rekisterinumero VTL-852. STV-farimarimalli oli vuosimallia 1988. Toivakassa Jäkäälätie 8:ssa kaivataan Saab 900:sta. Henkilöauton rekisteri on UTU-429 ja se on vuosimallia 1985. Auto katosi lauantaiyönä. (2.9.1998)

Liikkuvan poliisin Jyväskylän yksikkö järjesti Suomen Autokatsastus Oy:n kanssa viime viikon maanantaina ja tiistaina tehorsian Muuramessa. Ratsiassa tarkastettiin raskaiden ajoneuvojen jarruja jarrudynamometrillä. 130:stä tarkastetusta autosta annettiin sakkoja viallisista jarruista kolmelle, ylikuormasta neljälle ja ajopiirturin laiminlyömisestä yhdelle. Lisäksi verkkoon tarttui yksi kortiton ja kirjallisia huomautuksia annettiin 15. (21.10.1998)

Esimerkkien sisältämät erilaiset numero- ja kirjainyhdistelmät, kuten rekisterinumerot, vuosimallit ja osoitteet sekä tekniset erikoistermit eivät tunnu keräävän ympärilleen kirjoitettua muuta tekstiä. Eksakti ja pikkutarkka tieto ei siis ruoki toimittajan mielikuvitusta tuottamaan ylimääräistä sanottavaa aiheesta.

Voidaan myös ajatella, että autovarkausuutiset tai muut uutiset, joissa on hyvin yksityiskohtaista tietoa asiaan liittyen, sisältävät kysymyksen: Oletko nähnyt kyseistä autoa? Oletko nähnyt kyseistä tapahtumaa? Tiedätkö jotain, mikä voisi auttaa tapauksen selvittämisessä? Tällöin uutisen tarkoituksena on tuoda lukija mukaan rikoksen ratkaisemiseen. On ilmeisesti katsottu, että ylimääräinen aines informaation ympärillä haittaisi lukijoiden ymmärrystä ja tällöin mahdollisesti saatava hyöty vähenisi. Toisaalta tämännäköiset uutiset kertovat tapahtumista, joista poliisilla ei todellakaan ole juuri enempää tietoa, kuin mitä on julki tuotu.

Tuntematon mies pahoinpiteli toista miestä Kulottajantie 1 C porraskäytävässä perjantaina klo 20–21. Uhrilta murtui ranne ja peukalo. Poliisi kaipaa vihjeitä numerossa 313 5611. (4.11.1998)

Kyseisessä uutisessa on annettu tarkka osoite ja kellonaika. Selvennyksen vuoksi on vielä erityisesti mainittu poliisin kaipaamat vihjeet sekä puhelinnumero, johon lukijat voivat soittaa. Tällainen interaktiivisuus tai ainakin sen tuntu toteuttaa osaltaan uutisen integraatiotehtävää.

4. VIIHDYTTÄMINEN

4.1. Viihdyttämisen olemuksesta

Kun informaation välittäminen on yleisesti uutisen perusfunktio, *Poliisilta*-palstalla viihdyttäminen on tuotu informaation välittämisen rinnalle toiseksi perustehtäväksi. Oikeastaan nämä perustehtävät sulautuvat toisiinsa ja ovat itse asiassa toistensa edellytyksiä. Informaation esittäminen viihteen keinoin on jo täysin luonnollistunutta, ja toisaalta varsinkin *Poliisilta*-palstalla esitettävät uutistapahtumat ovat olennainen osa nykylukijan kaipaamaa viihdepakettia. Informaation ja viihteen sekoittaminen on siis hyvin tietoinen ja ehkä jopa väistämätön valinta. (Vrt. esim. Postman 1987.)

Poliisilta-palstan kieli onkin mainio esimerkki Fairclough'n (1997) mainitsemasta mediakielen **jutustelunomaistumisesta**. Hänen mukaansa nykyisessä mediakiellessä on kaksi näkyvää jännitettä: informaation ja viihteen välinen jännite sekä julkisen ja yksityisen välinen jännite. Nämä taas ilmentävät kahta suuntausta: ”julkisten asioiden median” muuttumista yhä enemmän jutustelunomaiseksi sekä liikkumista kohti viihdettä ja sitä mukaa kaupallistumista. Media toimiikin yhä selvemmin markkinavoimien lakien mukaan osana vapaa-aikateollisuutta. (Fairclough 1997: 20–21.)

Suur-Jyväskylän Lehden kohdalla viihteellisuuden ja kaupallistumisen suora linkittäminen ei kuitenkaan ole ongelmattonta. Kyseessä on kuitenkin kaupunkilehti, jota jaetaan ilmaiseksi ja jonka ei siis tarvitse hankkia ostajia lööppien avulla, vaan lehden tulot tulevat mainostajilta. Viihteellisyys on ennemminkin heijastumaa ns. keltaisesta lehdistöstä, jonka toiminta on enemmän markkinavoimien armoilla. Iltapäivälehdet vaikuttavatkin muihin lehtiin siten, että koska niillä on hyvin suora yhteys suomalaisten mielenliikkeisiin – kun joka numero on myytävä erikseen – myös muiden lehtien toimituksissa ajatellaan, että iltapäivälehtien juttuvalinnat ja niiden tapa käsitellä aiheita on sitä, mitä suomalaiset haluavat (Perko 1998: 18). Toisaalta myös *jännite* on väärä sana kuvaamaan informaation ja viihteen suhdetta *Poliisilta*-palstan uutisteksteissä. Kuten jo aiemmin todettiin, ne ovat pikemminkin sulautuneet toisiinsa.

Viihdyttäminen *Poliisilta*-palstan teksteissä tapahtuu kolmella eri tasolla. Tätä voidaan havainnollistaa parhaiten uutistekstin lukijan kautta. Yksinkertaisin viihdyttämisen taso on **tekstin tasolla**. Lukijan tulee vain hallita suomen kieltä riittävästi löy-

tääkseen viihteen informaation lomasta. Tällöin uutisteksti on itsessään viihdyttävä, eikä lukijan tarvitse liittää sitä mihinkään laajempaan kontekstiin. Tekstin tasolla viihdyttäminen tapahtuu sanaston ja kerrontarakenteen avulla. Uutisteksti saattaa sisältää humoristisia sanavariantteja, sanaleikkejä tai draamallisia aineksia. Itse kerrottu tilannekin saattaa olla jo huvittava tai jännittävä.

Seuraava taso on **tekstimaailman taso**. Kyseisellä tasolla viihdyttäminen ilmenee uutistekstien suhteissa muihin olemassa oleviin teksteihin. Kun lukijalla on tietoa erilaisista teksteihin liittyvistä **tyylilajeista** ja **genreistä** sekä **tekstikielistä**, hän voi havaita näiden avulla tuotettua viihteellisyttä. Tällöin viihdyttämistä voisi kutsua vaikkapa olettamuskomiikaksi: lukijalla on tietynlainen ennakko-olettaus uutisgenrestä, mutta uutinen näyttäytyykin aivan erilaisena tahallisen tyylikon aikaansaannoksena.

Laajinta viihdyttämistasoa nimitän **sosiokulttuuriseksi tasoksi**. Tällöin viihdyttäminen perustuu yhteiskunnassa vallitseviin sosiokulttuurisiin koodeihin. Viihdyttäminen on eräänlaista ilmiöiden viihdettä, jossa tietyt teemat toimivat attraktiokeskuk-sina, ja näihin teemoihin liittyvien stereotyyppien tunnistaminen avaa väylää tulkin-nalle. Ulkomaalaiselle suomenpuhujalle tällaiset uutistekstit tuskin aukeavat.

Määrittelemäni tasot ovat limittäisiä siten, että aina kun siirrytään laajemmalle ta-solle, suppeampi taso pysyy mukana. Tämä hahmottelemani jaottelu vastaa jonkin ver-ran Faircloughin (esim. 1992) upotusmallia, jossa tasot ovat nimeltään **teksti**, **diskur-siiviset käytänteet** ja **sosiokulttuuriset käytänteet**.

4.2. Viihdyttäminen tekstin tasolla

Tekstin tasolla viihdyttäminen tapahtuu sanaston ja kerrontarakenteen avulla. Sanasto on vaihtelevaa ja affektiivista, ja erilaisia sanaleikkejä on paljon. Kerrontarakenne taas saattaa olla draamallinen ja seikkailuhenkinen, kuten seuraavasta varsin lennokkaasta esimerkkitekstistä käy ilmi.

Jyväskylän poliisi ajoi takaa 13.10. kaahailijaa, jonka vauhti ylsi taajama-alueella parhaimmillaan 140 km/h. Takaa-ajo alkoi Seppälänkankaalla, jossa reilusti kaasujalkaa painanut konna ei totellut poliisin pysäytymismerkkiä. Konna uhitteli poliisia ajamalla tätä päin ja väistäen suurella nopeu-della viime hetkellä Pupuhdantiellä. Kaahari ajoi muun muassa pitkin Seppälänkatua, Ahjoka-

tua, Lohikoskentietä, Laukaantietä, Kaakkovuorentietä ja päätyi vielä monien mutkien ja hurjien ohitusten jälkeen Vapaaherrantielle, jossa poliisi yritti pysäyttää kaaharin. Karkuun livahtanut hurjapää pysähtyi viimein vapaaehtoisesti Lohikoskentien ja Sorastajantien jälkeen kello 01.43 aikoihin. Kuljettaja ei ollut Jyväskylän poikki eikä hänellä ollut suomalaista ajokorttia. Lisäksi tämä hitusen alle 30-vuotias mies oli 2,1 promillen kaasussa. Henkilövahingoilta säästyttiin, mutta autoihin tuli useita lommoja ja ruhjeita. (21.10.1998)

Esimerkkiuutinen sisältää niin sanastollista kuin draamallistakin viihdettä. Uutisteksti on kovasti arkikertomuksen kaltainen ja etenee erilaisten jännitysmomenttien kautta aina kliimaksiin saakka. Viihteellisyyttä ja jännitystä luodaan myös runsaalla attribuuttien käytöllä (*reilusti kaasujalkaa painanut konna, karkuun livahtanut hurjapää*), vaihtelevilla ja erikoisilla henkilötarkoitteilla (*konna, kaahari, Jyväskylän poikki*), vauhdikkailla predikaateilla (*uhitteli, yritti pysäyttää*) sekä dramaattisilla adverbiaaleilla (*suurella nopeudella, monien mutkien ja hurjien ohitusten jälkeen*).

Kaikki tapahtumat eivät tietenkään ole itsessään viihdyttäviä. Kuitenkin niistä saadaan viihteellisempiä sananvalinnoilla. Autoilijoiden puhalluttaminen lienee poliisille aikalailla rutiininomaista työtä, eikä tapahtumaan yleensä sisälly enempää kiinnostavia elementtejä kuin tyyppilliseen asiakastilanteeseen lähikaupan kassajonossa. Seuraavissa esimerkeissä tavanomaiset puhallutustapahtumat ovat saaneet lisäväriä vaihtelevan kielensä ansiosta.

Rattijuopot työllistivät taas poliisia. Törkeä rattijuopumus todettiin sunnuntaina Tourulantiellä, jossa heppuhei puhalsi 1,5 promillea. Törkeässä 2,2 promillen maistissa ollut rattijuoppo jäi kiinni myös Ylistönmäentiellä lauantai-iltana. Juoppo lähenteli kannipäissään autonsa kyljellä toisen auton kylkeä. Muuramessa nuori mies ajeli autolla 1,1 promillen humalassa lauantaiyönä. (16.9.1998)

Jyväskylän poliisi sai verkkoonsa lauantai-aamupäivällä hyvin ansioituneen kannikalan. 2,54 promillen maistissa ollut juoppo ajoi autoaan ilman korttia. Autoa ei ollut katsastettu ja siinä oli jonkun toisen auton kilvet. (16.9.1998)

Tuskin rattijuopumustapaukset kenestäkään ovat itsessään hauskoja tai jännittäviä, pikemminkin masentavia ja surullisia. Esimerkeissä huumori syntyy rattijuoppoa tarkoittavista henkilötarkoitteista *heppuhei*, *juoppo*, *kännikala*, humalatilaa tarkoittavista sanoista *maistissa*, *kännipäissään* ja sanaleikeistä, joissa rattijuopoilla esitetään olevan *työllistävä* vaikutus tai humalainen kala saalistetaan *verkolla*.

Joissakin tapauksissa itse tapahtuma on jännittävä tai koominen. Tällöin tehostekeinoja ei tarvita kovin paljon uutistekstin saamiseksi viihdyttäväksi lukemiseksi, riittää, kun tapahtumat kerrotaan jotensakin niin kuin ne todellisuudessa tapahtuivat.

Kolme nuorta poikaa ja nuori tyttö suistuivat rajusti henkilöautolla ojaan lauantaina Säynätsalossa. Menopeli katkaisi kaksi puuta, törmäsi isoon kiveen ja lopuksi puuhun, jonka juurelle auto jäi kyljelleen. Nuoret säilyivät lähes vammoitta, mutta auto meni pahaan kuntoon. Poliisille ei kerrottu tapaturmahetkellä kuka ajoi autoa, mutta asia selvinnee. Nuorilla ei ollut ajo-oikeutta ja he olivat humalassa. (30.9.1998)

Henkilöauto hurjasteli Vaajakoskentiellä lauantain vastaisena yönä yhdeksääkymppiä viidenkymppin rajoitusalueella. Promilleja kuski puhalsi 1,7. (23.9.1998)

Lauantaiyönä oli erikoinen rattijuopumustapaus. Nyröläntiellä Jyväskylän maalaiskunnassa 25-vuotias mies ajoi kotiaan kohti 2,6 promillen humalassa. Mies luuli kovassa kaasussa pysäköineensä kotinsa eteen ja jäi vieraan talon edustalle nukkumaan. Ohikulkijat ilmoittivat oudosta tapauksesta poliisille, joka vei miehen verikokeisiin. (30.9.1998)

Ensimmäiset esimerkit sisältävät tilannedramatiikkaa ja kolmas tilannekomiikkaa. Tilannedramatiikka syntyy vastakkainasetteluista nuori kuljettaja/rattijuoppo–suuri nopeus. Lukijalla on tietty ennakko-oletus siitä, mitä tällaisista yhtälöistä voi syntyä, ja näin uutiset noudattavat samanlaista ennalta arvattavaa logiikkaa kuin television toimintajännärit. Lukija voi kokea ulosajon jännityksen ja huokaista helpotuksesta uutisen lopussa, kun kaikki säilyivät hengissä. Toisessa esimerkissä lukija helpottunee tiedosta, että kyseinen rattijuoppo on jäänyt kiinni ennen kuin on ehtinyt aiheuttaa ulkopuolisille vahinkoa.

Kolmannessa esimerkissä taas kerrotaan tapahtumasta, jossa päähenkilö saa nolon ja suunnitellusta poikkeavan lopun toimilleen. Kun tilanne itsessään on jollain

tapaa koominen, ei viihteellisyyttä tarvitse luoda esimerkiksi humorististen ja arvottavien henkilötarkoitteiden avulla. Niinpä rattijuoppoon viitataan sanoilla *mies* tai *kuski*, kun toisissa yhteyksissä käytettävät henkilötarkoitteet saattavat olla vaikkapa *kosteasuinen* tai *kännikala*.

4.3. Viihdyttäminen tekstimaailman tasolla

Itse tekstistä laajempaa tasoa nimitän **tekstimaailman** tasoksi. Tällä termillä viitataan kaikkiin olemassa oleviin tai kuviteltaviin teksteihin, niiden sisältöihin ja niiden ominaisuuksiin. Tekstimaailman tasolla viihteellisyys on hieman vaikeammin havaittavissa. Tällä tasolla viihteellisyys on komiikkaa, joka syntyy perinteisen uutisgenren suhteesta muihin tekstimaailman teksteihin. Lukijalla on tietoa erilaisista teksteihin liittyvistä tyyllilajeista ja genreistä sekä tekstikielistä. Viihteellisyys syntyy, kun lukijan olettaus uutistyylistä ei täytykään *Poliisilta*-palstan tekstejä lukiessa (vrt. esim. Reunanen 1991). Kyse on eräänlaisesta vieraannuttamiseksi, jossa tutusta tehdään tuntematon. Itse asiassa mikään ei ole vierasta; vain konteksti eli uutisdiskurssi ei yleensä edusta eikä noudata viihdemaailman konventioita.

Uutistyyli on totutusti objektiivista. *Poliisilta*-palstan **tyyli** poikkeaa uutistyylistä, johon olemme totuneet vaikkapa sanomalehtiä lukiessamme. Rintalan (1986: 205) mukaan käyttämämme tyyli riippuu sekä persoonallisuudestamme että välitettävänä olevan informaation laadusta ja tavoitteesta sekä yleisöstä. *Poliisilta*-palstalla keskeistä on ennen kaikkea viihteellisyyden tavoittelu. Seuraavat esimerkit ovat Suur-Jyväskylän Lehden ja Keski-suomalaisen näkemyksiä samoista tapahtumista.

Miessukupuolta oleva rattis tavattiin sunnuntaina klo 12.25 ajelulla 0,9 promillen humalassa rantaväylällä Tourulassa (Suur-Jyväskylän Lehti 31.3.1999).

Mies ajeli henkilöautolla 0,9 promillen humalassa Jyväskylässä sunnuntaina keskellä päivää. Poliisi tavoitti rattijuopon Rantaväylältä (Keski-suomalainen 29.3.1999).

--- Samoihin aikoihin *tavattiin puikoissa* Vapaudenkadulla humalainen 40-vuotias kaveri, jolla oli 2,0 promillen pohjat (Suur-Jyväskylän Lehti 31.3.1999).

Lauantain ja sunnuntain välisenä yönä poliisi *sai kiinni 2,0 promillen humalassa* ajelleen jyvaskyläläisen miehen Vapaudenkadulla (Keskisuomalainen 29.3.1999).

Keskisuomalaisen tyyli muistuttaa selkeästi enemmän objektiivista uutistyyliä. Vaikka rattijuopumusaiheet ovat *Poliisilta*-palstalla selkein attraktiokeskus kielellisessä ”revittelyssä”, ei tästä ole jälkeäkään Keskisuomalaisen uutisteksteissä.

Toinen tekstimaailman tasoon liittyvä viihteellistävä keino on eräänlainen intertekstuaalisuus tai interdiskursiivisuus, jossa uutisteksteihin tuodaan vaikutteita muista tekstikielistä. **Tekstikielellä** tarkoitan osia muista kirjoitetuista tai puhutuista teksteistä, jotka siis sijoittuvat tekstimaailmaan. Tällaisia voivat olla esimerkiksi lakikieli, uskonnollinen kieli, teknikieli, poliisilangi, puhekieli, metaforat tai mikä tahansa tapa käyttää kieltä jonkin yhteisen nimittäjän alla. Tekstikielen ero tyyliin nähden on se, että tekstikieli on ikään kuin alisteinen tyyliin. Tekstikieli on osa tyyliä, yleensä yksittäisiä sanoja tai termejä. Se ei siis leimaa koko tekstiä kuten tyyli, eli esimerkiksi raamatullinen metafora ei välttämättä tee tekstistä tyyliään uskonnollista. *Poliisilta*-palstalla tendenssi on pikemmin viihteellisen tyylin synnyttäminen intertekstuaalisilla viittauksilla. Tällöin monivivahteinen tyyli vaikutelmien vyyhti summautuu viihteeksi. Tekstikieli on siis alkuperäisestä kontekstistaan irrotettu palanen, pieni kokonaisuus, jonka kuitenkin pystyy nykyisestä esiintymisympäristöstään huolimatta yhdistämään sinne, mistä se on siirtynyt kulloiseenkin tekstiin. Seuraavissa esimerkkiuutisissa eri tekstikielten hyvinkin läheisiä suhteita rikosjournalistiseen genreen on käytetty hyväksi viihteen tekemisen nimissä.

Yksityishenkilöä erehdyttiin lauantaina kello 21.30. Alaikäinen tyttö yritti päästä jyvaskyläläiseen ravintolaan väärillä papereilla. Tytöllä oli hieman vanhemman tytön henkilöllisyyspaperit käytössään. (16.12.1998)

Poliisille ilmoitettiin sunnuntaina illansuussa epävarmasti liikkuneesta Toyotasta. Palokunnankadulla Letkutien risteyksessä kärähtikin noin 60-vuotias nainen, joka puhalsi 1,38 promillea. Seurassa ollutta miestä epäillään kulkuneuvon luovuttamisesta päihtyneelle. (28.10.1998)

Hiukan alle kolmekymppinen vaajakoskelainen mies ennätti syyllistyä keskiviikkona useampaankin rikokseen. Rikossarjaan kuuluivat kaksi vahingontekoa, pari näpistystä, väkivaltainen käyttäytyminen vartijaa kohtaan sekä huumausaineen hallussapito. Mies vei rikosputkensa alussa pari lonkeroa S-market Vaajalasta. Reilun tunnin päästä hän yritti samaa Minimaniissa. Liikkeen vartijat saivat lonkerovarkaan kiinni. Poliisilaitoksella mieheltä löytyi repusta rauhoittavia lääkkeitä, joihin hänellä ei ollut reseptiä. Säilössä mies potkaisi tarkistusikkunan rikki, ja hänet siirrettiin toiseen sviittiin. Siellä hän rikkoi vesihanauksen. (11.11.1998)

Naiselta otettiin luvatta käyttöön lompakko sisältöineen perjantaina yhdentoista aikaan vaajakoskelaisessa ruokakaupassa. Ostoskärryssä olleessa lompakossa oli rahaa ainakin 3200 markkaa. (25.11.1998)

Lakikieli on tunnetusti kovin vaikeaselkoista, ja esimerkiksi rikosten nimitykset ovat varsin erilaisia kuin yleispuhekielessä. Tällaiset ilmaisut ovat jo tyypillisessäkin sanomalehtitekstissä hyvin kohosteisia, ja kun ne vielä tuodaan *Poliisilta*-palstan kontekstiin, ne suorastaan työntyvät esiin. Tämä räikeä kontrasti, joka syntyy virallisluonteisten ilmausten ja palstan ominaisen tyylin välille, on kaikessa huvittavuudessaankin varsin älykkään tuntuista huumoria. Ensimmäisessä esimerkissä samassa uutisessa esiintyy sekä virallinen termi (yksityishenkilön erehdyttäminen) että yleisemmin käytetty ilmaus (väärin papereiden näyttäminen). Toisessa esimerkissä itse rattijuopumus jää taka-alalle, kun seurassa ollut mies on syyllistynyt rikokseen (*miestä epäillään kulkuneuvon luovuttamisesta päihtyneelle*), jonka ilmaisemiseen tarvitaan kolme sanaa. Kolmannessa tekstissä lakitermit käännetään myös selkokielelle, jolloin huumori löytyy ”kertaus on opintojen äiti” -tyylisesti. Viimeisessä esimerkissä autovarkauden termistö on siirretty toiseen yhteyteen. Tällöin ironian piikki osuu myös naiseen, joka pitää mukanaan ehkäpä turhan huomattavaa summaa käteistä rahaa. Yllättävää kyllä, auton *luvattomasta käyttöönotosta* ei puhuta aineistossani kertaakaan, kun kyseessä on juuri kyseinen rikos eli yleiskielinen autovarkaus. Vieraan autonhan voi lakikielen mukaan ”lainata” käyttöönsä omistajan tietämättä ilman, että tällöin syyllistyisi varkauteen, kunhan vain muistaa hylätä sen tienlaitaan (tätä kirjoitettaessa uusi nimitys, ”käyttövarkaus”, on tuotu lakiin). Lompakon *luvaton käyttönotto* todennäköisesti tutkittaneen varkauteen, sillä lompakon käyttö on lähinnä sen sisällön eli rahan käyttöä, vaikkakin myös lompakot usein hylätään tienlaitaan, tosin hieman keventyneinä.

Kuten on jo todettu, poliisilla on huomattava osa palstan uutisen syntyprosessissa. Kuten monilla ryhmillä myös poliiseilla on oma tyypillinen tapansa puhua. On olemassa poliisilingi, jonka muodostumiseen varmasti myös edellisessä kappaleessa mainitut lakitermit vaikuttavat. Slangi mielletään yleensä ryhmän sisäiseksi puhetavaksi, joka toisaalta yhdistää ryhmäläisiä ja toisaalta erottaa muista ryhmistä. Havaintojeni mukaan poliisien ominaiseen puhetapaan kuuluu tiettyjä piirteitä, se sisältää tiettyjä vakioituja idiomeja ja on tietyn tyylistä varsinkin silloin, kun poliisi puhuu ulkopuoliselle yleisölle vaikkapa haastattelussa tai tiedotustilaisuudessa. Tähän puhetapaan kuuluu tiettyjä sanoja ja ilmauksia sekä toistuvia kaavoja asioiden esittämisessä. Käyttäisin näistä nimeä **poliisikliseet**.

Keski-ikäinen mies tarttui lauantai-iltana pelkääjän paikalta auton rattiin, jolloin auto suistui tieltä. Mies puhalsi 1,8 promillea, ja *tapausta tutkitaan törkeänä rattijuopumuksena*. (14.10.1998)

Nuorehko mies uhkasi ilmakiväärillä toista nuorukaista yksityisasunnossa maanantai-iltana Jyväskylässä. *Tapausta tutkitaan laittomana uhkauksena*. (30.12.1998)

Jostain syystä poliisi on ihastunut essiivin käyttöön kertoessaan tutkimuksistaan (*törkeänä rattijuopumuksena, laittomana uhkauksena*). Sama kaava esiintyy taajaan kaikissa tiedotusvälineissä, ja voikin olla, että tässä tapauksessa ilmiö on itse ruokkinut itseään siinä määrin, että essiivin käyttö on konventionaalistunut median itsensä sisällä, eikä yllyke essiivirakenteen valintaan ole yksinomaan lähtöisin poliisilingista.

Poliisi kaipaa usein ”aktiivisten kansalaisten” apua rikosten ratkaisemisessa. Toisinaan käännetään ”suuren yleisön” puoleen.

Rattijuoppo jäi kiikkiin perjantaina aktiivisten kansalaisten ansiosta. Yrjönkadulta Viitaniemen suuntaan lähtenyt autoilija saatiin kiinni Kaivokadulla pihassa 2,4 promillen humalassa. (21.10.1998)

Edellisessä esimerkissä kansalaiset ovat tosiaankin kunnostautuneet aktiivisuudellaan, aktiivisuustaso lienee säilynyt tapauksen jälkeenkin.

Toiselta kolmekymppiseltä mieheltä löytyi torstain vastaisena yönä putkaan vietäessä noin sata huumausaineeksi luokiteltavaa lääkettä. Ryyneihin ei ollut reseptiä. (11.11.1998)

Etsintäkuulutettu mies jäi poliisin kynsiin perjantai-iltana. Turvallisuustarkastuksessa mieheltä löytyi hasista ja huumausaineeksi luokiteltuja lääkkeitä. (9.12.1998)

Huumausaineeksi luokiteltu lääke on hyvin epämääräinen ilmaus, mutta tehokas kontrastin synnyttäjä arkikielisten sanojen joukossa. Poliisikliseet tuntuvatkin olevan usein muutaman sanan muodostamia sanaliittoja, kuten ”toistaiseksi tuntemattomista syistä”, jopa kokonaisia lauseita, kuten ”Poliisi vaikenee tutkinnallisista syistä” tai ”Tekijät ovat poliisin tiedossa”. Samantyylistä kliseisyyttä edustaa myös koko kansan käyttämä leksikaalistunut rikossanasto. Aineistossani tällaisia ovat mm. *pitkäkyntinen, jäädä kiinni rysän päältä, olla epäiltyjen listalla, pelkääjän paikka, korjata parempaan talteen, poliisin vanha tuttu*. Ero poliisikliseiden ja rikoskliseiden välillä on lähinnä se, että poliisikliseet syntyvät poliisien tavasta puhua omasta toiminnastaan ja heidän valtaaan määritellä puheenaihetta (esim. huumausaineeksi luokiteltava lääke). Rikoskliseet tuntuisivat kuvastavan enemmänkin kansan näkökulmaa, sitä miten poliisin toiminta määrittyy ulkoapäin.

Myös muiden kuin lainvalvojien tekstien äänet kaikuvat palstan uutisissa. Nämä eivät muodosta mitään yhtenäistä ryhmää aihepiiriensä perusteella ja ovatkin enemmän toimittajan luomia vaikutelmia kuin laki- ja poliisikielen intertekstuaaliset ilmentymät.

Lada on kateissa! 11-vuotias ruskeaverikkö anastettiin viime keskiviikkona Kultalakintien varresta Keltinmäestä. Ladan rekisteritunnus on XLN-236. (20.1.1999)

Esimerkkiteksti on muodoltaan kuin ilmoitus karanneesta kotieläimestä tai seuranhakuviesti treffipalstalla. Se poikkeaa täysin palstan tyypillisestä autovarkausuutisesta. Ken-

ties Lada-merkkisiin autoihin liitetyt epäluuloiset assosiaatiot ovat synnyttäneet halun vitsailla vanhan auton feminiinisyydellä, aivan kuin kyseessä olisi vaikkapa naispaho-laismainen tulipunainen Ferrari. Tällöin viihteellisyys olisi osaksi tekstimaailman ta-solla eli uutisen ilmoitusmuotoisuudessa ja osaksi laajemmalla yhteiskunnallisten käsi-tysten tasolla.

Aineistossa esiintyy jonkin verran tekniikan alan sanastoa. Tämä **teknokieli** ei itsessään ole viihteellistä, mutta tiettyyn kontekstiin upotettuna se toimii lakikielen tavoin antaen kohosteisen vaikutelman. Erona lakikieleen verrattuna on se, että yleispuhekie-lestä löytyy vastineet lakikielisille termeille, mutta teknokielen slangiversiot lienevät vielä vähemmän asiaan vihkiytymättömän lukijan ymmärrettävissä kuin viralliset termit.

Liikkuvan poliisin Jyväskylän yksikkö järjesti Suomen Autokatsastus Oy:n kanssa viime viikon maanantaina ja tiistaina tehoratsian Muuramessa. Ratsiassa tarkastettiin raskaiden ajoneuvojen jär-ruja jarrudynamometrillä. 130:stä tarkastetusta autosta annettiin sakkoja viallisista jarruista kol-melle, ylikuormasta neljälle ja ajopiirturin laiminlyömisestä yhdelle. Lisäksi verkkoon tarttui yksi kortiton ja kirjallisia huomautuksia annettiin 15. (21.10.1998)

Termit *ajopiirturi* ja *jarrudynamometri* eivät kuulune keskivertolukijan sanavarastoon, kenties eivät toimittajankaan. Informaation suuri määrä ja erikoistermit ovat ilmeisesti hämmentäneet toimittajaa, ja niin palstan ominainen tyyli vain vilahtaa viimeisessä lau-seessa.

Joissain *Poliisilta*-palstan uutisteksteissä on eräänlainen opettavaisuuden tai va-listamisen tuntu. Uutiset muistuttavat kertomuksia, jotka päättyvät aina jonkinlaiseen opetukseen. Tätä ilmiötä nimitän **valistustyyliksi**. Tällaisten viittausten lähteenä voisi pitää vanhaa sanomalehdistön tapaa muokata yhteisön moraalia ”oikeita arvoja” välittä-villä valistus uutisilla (vrt. Kalliokoski 1995). Toinen lähde lienee se, että poliisin rooliin yhteiskunnassa liittyy paitsi selvittää rikoksia myös ehkäistä niitä. Niinpä poliisilla kat-sotaankin olevan tietynlainen oikeus ja velvollisuus kertoa yleisölle, miten tietyissä ti-lanteissa tulee toimia. Joka tapauksessa viihteellisyys syntyy siitä, ettemme ole tottuneet valistustyyliin kirjoitetussa muodossa nykyaikaisessa tiedonvälityksessä.

Poliisi pyytää vanhempia ripittämään lapsiaan. Kuokkalassa on liikkunut viiden pojan joukko ainakin viime viikolla heittelemässä lumipalloilla ohikulkevia autoja. Pojat ovat alle 15-vuotiaita. Ainakin yhdestä autosta rikkoutui oikean etuoven ikkuna. Lumipalloja heiteltiin lähellä Valkovuokontien ja Sippulantien risteystä. Samalla suunnalla on aikaisemmin heitelty rivitalon ikkunoita rikki kivillä. Molemmissa tapauksissa yhdellä pojalla on ollut päällään kirkkaan oranssi takki. Poliisi muistuttaa, että autojen pommittaminen lumipalloilla voi aiheuttaa vakaviakin liikenneonnettomuuksia. Maksumiehinä ovat lapset, eli käytännössä lasten vanhemmat. (11.11.1998)

Suurikokoinen tanskandoggi kävi miehen kimppuun Laajavuoren urheilureitillä 24.11. Koira puri miestä olkapäähän ja selkään. Poliisi haluaa muistuttaa koiran omistajia koirakurista: suurikokoiset ja vilkkaat hurtat on syytä pitää hihnassa. (2.12.1998)

Kirkko on monesti historian kuluessa katsonut tehtäväkseen valistaa kansaa pois pahoilta teiltä. Niinpä ensimmäisen esimerkkiuutisen *ripittää*-verbi onkin tehokas tunnelman luoja, kun saarnamainen vaikutelma halutaan saada aikaiseksi. Jälkimmäisessä tekstissä *koirakuri*-käsite rinnastuu valistusteksteissä tyypilliselle moraalisen itsekurin vaatimukselle. Asiat, joista lukijoita ”valistetaan”, ovat periaatteessa itsestäänselvyyksiä ja sinänsä lukijoiden jo tietämiä. Lukijoita ei siis uhkailla ”helvetin kauhuilla”, vaan valistustyyli palvelee viihdyttämistä tietynlaisten uutisten yhteydessä.

Koska palstan teksteissä puhutaan arkipäiväisistä asioista, jotka varsinkin paikallisuutensa johdosta koskettavat lukijaansa eri tavoin kuin valtakunnalliset ns. kovat uutiset, voidaan niistä kirjoittaa näkökulmasta, joka on lähempänä tapahtunutta kuin on tottu. Näin julkisen ja yksityisen välimatka lyhenee, ja kieli samalla muuttuu virallisesta vapaamuotoiseksi ja joiltain osin **puhekieltä** muistuttavaksi. Aineiston puhekielisyysillä tarkoitan sanaston valintojen kautta syntyvää arkikertomuksellisuutta. Palstan puhekielisyys on siis tuttavallisen puhutavan intertekstuaalisuutta, jolloin uutinen tulee lähemmäs lukijan kokemusmaailmaa. Kaupunkilehden toimittaja toimii tällöin jutunkertojan roolissa kuin kuka tahansa paikallisista asioista tarinoiva naapurin mies.

mies löi mistä lie tuohtuneena (2.9.1998)

Punainen auto meni menojaan. (2.9.1998)

poliisi sai verkkoonsa lauantaiamupäivällä hyvin ansioituneen kännikalan (16.9.1998)

Homma meni painiksi (7.10.1998)

rattijuoppo ajoi pitkin pientareita 1,5 promillen kännissä (7.10.1998)

alkoholin kyytipojaksi kolme huumaavaa tablettia (25.11.1998)

Vaatevargaat pyörähtivät eräessä urheiluvälineliikkeessä (25.11.1998)

Puhekielisyydet ovat siis usein kiteytyneitä sanontoja tai luonnollistuneita metaforia. Jälkiä murteellisuuksista tai puhekielen yleisistä ääntenmuunnoksista ei aineistosta löydy lukuun ottamatta poika-substantiivin kaakkoismurteista monikon partitiivia *Jyväskylän poikii*, mutta palstalla esiintyvät puhekielisyydet juuri sellaisia, että niitä voisi odottaa kuulevansa murteellisissa muodoissaan tai murrepuheen lomassa, kun lähiökupilan kantapöydässä käydään läpi menneen viikon tapahtumia. Puhekielisyyksien intertekstuaalisuus antaa virallisuontoisina pidetyille uutisteksteille kotoisan ulottuvuuden, jolloin uutisen tarjoama viihteellinen nautinto syntyy tilanteen rentoudesta.

4.4. Viihdyttäminen sosiokulttuurisella tasolla

Laajimmalla tasollaan viihdyttäminen perustuu yhteiskunnassa vallitseviin sosiokulttuuriin koodeihin. Viihdyttäminen on eräänlaista ilmiöiden viihdettä, jossa tietyt teemat toimivat attraktiokeskuksina, ja näihin teemoihin liittyvien stereotyyppien tunnistaminen avaa väylää tulkinnalle. Ulkomaalaiselle suomenpuhujalle tällaiset uutistekstit tuskin aukeavat, vaan tulkinta edellyttää suomalaisuutta tai ainakin suomalaisuuden käsittämistä. Sosiokulttuurisella tasolla viihdyttäminen on kykyä nauraa itselleen osana suomalaista kulttuurikenttää.

Otan seuraavaksi käsittelyyn saman esimerkin, jonka avulla kappaleessa 3.1. havainnollistettiin palstan uutisten uutismaisuutta.

Miehellä meni herne nenään Uuraisten Kangashäkissä lauantaina iltapäivällä. Ns. kinkkuralli kirsti miehen pinnan äärimmilleen, ja hän alkoi uhitella talonsa eteen pysäköineitä autoilijoita moottorisahalla. Moottorisahamies oli häiriintynyt autojen valoista. Autokunta poistui paikalta. Riehumista oli siivittänyt 2,5 promillen kaasu. (9.12.1998)

Helppoimmalla pääsee, jos tulkitsee tapahtumat vain jonkun avohoidossa olevan psykoopaatin viikonloppuhuvitteluksi. Jos kuitenkin siirrämme tapahtumat laajempaan tulkin-takehykseen, uutinen muuttuu yhtäkkiä paljon kiintoisammaksi. Alkoholi ja sen (väärin)käyttö leimaavat suomalaista yhteiskuntaa paitsi yleisissä käsityksissä myös näiden käsitysten pohjalta syntyvissä kulttuurituotteissa, niin kaskuissa tai korkeakirjallisuudessa kuin elokuvassa ja populaarimusiikissa. Myös *Poliisilta*-palstan viihdyttämiskäsitteissä alkoholilla ja sen lieveilmiöillä on merkittävä osa. Esimerkkiuutisessamme esiintyy vuosittain toistuva tuttu yhtälö: keski-ikäinen mies juo viinaa jouluahdistukseensa, minkä seurauksena väkivallan mahdollisuus moninkertaistuu. Todennäköisintähän on, että suomalainen mies tappaa juuri humalapäissään. Huvittavaa uutisessa ei siis tietenkään ole sen väkivalta, vaan tilanteen suhde suomalaisen miehen painolastiin, jonka mukaan kyllä mies kivun kestää muttei häpeää. Kenties uutisen voisi nähdä allegoriana kertomukselle Lallista ja piispa Henrikistä. Lalli vain on vaihtunut keski-ikäiseen keski-suomalaisukkoon, kirves moottorisahaan, Henrik ehkäpä tanskalaiseen kinkkuun ja kristinusko markkinatalouteen.

Kun alkoholi on usein osallisena suomalaisten tekemissä rikoksissa, ei ole mitenkään ihmeellistä, että juuri tällaiset rikokset toimivat myös *Poliisilta*-palstalla tärkeimpinä attraktiokeskuksina viihteellisuuden synnyttämisessä. **Rattijuopot** ovat suosituin irvailun kohteeksi joutuva ryhmä, muista alkoholin vaikutuksen alaisina tehdyistä rikoksista palstalla esiintyy väkivalta- ja omaisuusrikoksia. Seuraavissa esimerkeissä valottuu näkemys rattijuopoista eräänlaisina antisankareina, jotka olisivat jollain tavoin menettäneet elämänsä hallinnan. Rattijuopot ovat siis jonkinlaisia hälläväliä-kulttuurin ilmentymiä.

Jyväskylän poliisi sai verkkoonsa lauantai-iltapäivällä hyvin ansioituneen kännikalan. 2,54 promillen maistissa ollut juoppo ajoi autoaan ilman korttia. Autoa ei ollut katsastettu ja siinä oli jonkun toisen auton kilvet. (16.9.1998)

3,15 promillen humalassa ajanut kaveri jäi kiikkiin lauantaina. Miesrattijuoppo oli tullut Iisalmesta Jyväskylään anastetulla autolla, josta löytyi vielä epäilyttäviä tavaroita. Toinen miespuolinen lajitoveri ajeli lauantaiaamuna 1,82 promillen humalassa Ahjokadulla. (7.10.1998)

Esimerkeissä luodaan kuva rattijuopoista eräänlaisena ihmistyyppinä sekä rattijuoppoudesta jonkinlaisena elämäntapana. *Hyvin ansioitunut kännikala* lienee henkilö, joka toistuvasti harrastukseksi autoilee humalassa, minkä takia hän tietenkin *ajaa ilman korttia*. Koska rattijuopot näyttäytyvät palstan teksteissä tietynä ja rajattuna ryhmänä, on rattijuopoilla tietysti *lajitovereita*.

Elämäntapana rattijuoppous on tietynlaista anarkiaa ja piittaamattomuutta yhteisistä pelisäännöistä. *Poliisilta*-palstan rattijuopot ovatkin eräänlaisia lainsuojattomia bandiitteja ja helppoheikkejä, ja heistä kertovat uutiset siirtävät suomalaista rillumareiperinnettä tulevaisuuteen. Näiltä osin *Poliisilta*-palstan voi laskea journalismin alueen ohella kuuluvan myös populaarikulttuurin alueelle. Herkman (2000: 379) kirjoittaakin tällaisten hahmotyyppikuvastojen kumpuavan karnevaalikulttuurista, joka on keskeinen osa suomalaista huumorigenreä. Tosin nykyään karnevaalit välittyvät omakohtaisen kokemisen sijasta median teksteissä, joissa myös asiat saavat merkityksensä.

Rattijuopon toiminnan kaikessa sääliittävydessäänkin tekee huvittavaksi se, että rattijuoppo tavallaan esittää haasteen yhteiskunnalle vaihtoehdoisen toiminnan puolesta. Palstalla esitetään rattijuopon ajatusmaailma sellaisena, kuin tämä itse uskoisi asiaansa ja seisoi, vaikkakin huojuen, sen takana.

Mies ajeli 2,9 promillen kaasussa viime viikon tiistaina Toivakantiellä Toivakassa. Samaisena päivänä tavattiin myös kaupungilla miehekäs mies, joka puhalsi 1,7 promillea. Schaumaninkadulla rattijuoppo ajoi pitkin pientareita 1,5 promillen kännissä. (7.10.1998)

Nuori mies puhalsi lauantai-iltana kello 23.15 Jyväskylän keskustassa 1,4 promillea. Sama mies tavattiin samana yönä saman ratin takaa, promillet olivat vain laskeneet 1,21:een. (14.10.1998)

Mies suistui kännipäissään ojaan lauantaina klo14.30 Sarvenperäntiellä Jyväskylän maalaiskunnassa. 2,0 promillen humalassa ollut veikkonen livahti paikalta, mutta poliisi tavoitti kuljettajan

myöhemmin tämän kaverin luota, jossa miehet olivat parhaillaan nauttimassa kiljua. Miehen taskusta löytyi unilääkkeitä. (25.11.1998)

Ensimmäisessä esimerkissä rattijuoppo kuvataan *miehekkääksi mieheksi*, eli annetaan lukijan ymmärtää, että rattijuoppo itse kokisi minuutensa miehekkääksi eli oikeanlaiseksi, vaikka samalla elämä etenisi *pitkin pientareita* kulkiessa. Rattijuoppo on myös hieman yksinkertainen, eikä opi kerrasta, kuten seuraavasta uutisesta käy ilmi. Monesti *sama mies tavataan samana yönä saman ratin takaa*. Rattijuoppo elää vain tiettyä hetkeä huomista ajattelematta. Vaikka rattijuoppo *suistuu kännipäissään ojaan* ja auto jää sinne, jatkaa hän tuttavansa luo *nauttimaan kiljua*. Huumori siis nousee ajatuksesta, että periaatteessa on mahdotonta esittää vaihtoehtoja vallitsevalle käsitykselle yhteiskunnan järjestyksestä joutumatta leimatuksi jonkin sortin hylkiöksi.

Suomalaisten eräs perusominaisuus on yleisen käsityksen mukaan kateus. Kateellinen voi olla kenelle tahansa ja minkä tahansa seikan vuoksi. Ehkä kateus on jokinlainen kierohko tapa vahvistaa omaa identiteettiään. Toinen mainio identiteetin vahvistaja on vahingonilo. Kun henkilö, jolle olemme jostain syystä kateellisia, joutuu tilanteeseen, jossa ei kykene onnistumaan, odotamme vesi kielellä surkeaa lopputulosta. *Poliisilta*-palstan rattijuoppo on tuomittu epäonnistumaan. Rattijuoppous on prosessi, joka alkaa alkoholin nauttimisesta, jatkuu autoilulla ja päättyy poliisin tai joskus kohtalon väliintuloon.

34-vuotias mies varasti 2,7 promillen humalassa auton Pieksämäeltä sunnuntaiyönä, minkä jälkeen juoppo jatkoi matkaansa kohti Jyväskylää. Matkalla mies poikkesi Jari-Pekassa tankkaamassa ja jätti laskun maksamatta. Poliisi yritti pysäyttää miehen, mutta tämä lähti karkuun. Lopulta mies saatiin pysäytettyä Leppälahdessa, jossa juomaveikon matka päättyi piikkimattoon. (16.9.1998)

Humalainen lensi kaareissa ojaan Valtatie ysillä Muuramen kalustetalon kohdalla sunnuntaiamu-yönä. Muualta kotoisin oleva alle 20-kymppinen mies suistui ojaan Muuramen risteyksen jälkeen. Pientareelta matka jatkui ilmalentona alikulkutunnelin yli ja päättyi törmäykseen valaisinpylväeseen ja sen takana olevaan liikennemerkkiin. 2,1 promillen humalassa ollut kuski valitti selkäänsä ja hänet vietiin sairaalaan. Auto romuttui täysin. (2.9. 1998)

Kännikaloja tavoiteltiin auton ratista pitkin viime viikkoa. Keskiviikkona klo 15.05 poliisipartio tapasi Kirrissä Metsärinteentiellä kuljettaja 0,7 promillen huppelissa. Perjantaina yksi tapaus suistui ojaan Vaajakosken moottoritiellä 0,8 promillen kannissa kahden aikaan. Kuski oli riski 50-vuotias mies. Muuramen keskusta sai oman kannikalansa lauantaina klo 01.45. 15-vuotias poika oli ryypännyt 1,09 promillen verran viinaa rattiin hypätessään. Poikanen ei luonnollisesti omistanut ajokorttia. (20.1.1999)

Rattijuopumustapaus voi olla huvittava vain niin kauan kuin ulkopuoliset eivät loukkaannu. Kun rattijuoppo jää kiinni, joutuu vankilaan, romuttaa autonsa, loukkaa itsensä tai jopa kuolee, meillä on oikeus viihdyttää itseämme vahingonilon voimin. Vahingonilo voi muotoutua siitä helpotuksesta, että mitään ei tapahtunut meille tai läheisillemme, mutta ehkäpä kuitenkin naureskelemme rattijuopon tyhmyydelle ylivertaisen poliisin tai luonnonvoimien edessä. Vanhan valistussloganin mukaan ”Rattijuoppo jää kiinni”, ja koska rattijuoppo ei selvästikään usko tähän, on hän tyhmä ja siksi arvoton. Pilkantekohan on helpointa silloin, kun vastapuoli ei kykene puolustautumaan.

Rattijuopot ovat vain yksi stereotypitetty ryhmä *Poliisilta*-palstan uutisteksteissä. Seuraavaksi tarkastelen, mitä muita stereotyyppiryhmiä teksteistä on löydettävissä. Humorististen stereotyyppien avulla siis nauretaan yleensä erilaisille vähemmistöille ja alistetuille ryhmille, kuten seksuaalisille ja etnisille vähemmistöille. (Herkman 2000: 381). Tällaisia voivat olla vaikkapa naiset, homoseksuaalit tai mustalaiset. Toisaalta myös enemmistöillä, vallassa olevilla, heteroilla ja umpisuomalaisilla on omat stereotypiansa. Periaatteessa media kykenee luomaan asiasta kuin asiasta stereotyyppisen käsityksen.

Poliisilta-palstan teksteissä käytetään hyväksi monenlaisia stereotypioita. Pohjimatta sen enempää palstan takana piileviä feministisiä vaikutteita on mielenkiintoista, että yksi suosituimmista stereotypioista on **keski-ikäinen mies**. Kiintoisaksi asian tekee keski-ikäisen miehen todellisuuden ja stereotypian välinen ristiriita. Kuten tunnettua suomalainen eliitti koostuu keski-ikäisistä miehistä, jolloin voimme jokseenkin hylätä Herkmanin edellä mainitsemän käsityksen humoristisista stereotypioista ennen kaikkea alistettuja vähemmistöjä koskevana. Stereotypian mukaan tämä eliittiin kuuluva mies ei taas kuitenkaan täytä eliittiin kuulumisen stereotyyppisiä ehtoja, vaan on olutta litkivä, epäsiisti, isomahainen, liikaa urheilua televisiosta katsova, tyly vaimolleen, kotitöitä kartteleva sekä sydän- ja verisuonitauteihin kuoleva. Dilemmana onkin se, mikä ste-

reotypia on oikeimmansuuntainen vai onko mahdollista, että ne eivät sulkisikaan toisiansa pois.

Keski-ikäinen mies on *Poliisilta*-palstalla monessa mukana.

52-vuotias mies kuritti avovaimoaan sunnuntai-iltana Puhuhdantiellä sijaitsevassa asunnossa. Naiselle tuli haavoja kasvoihin ja vasemman käden haukseen tuli suuri mustelma. (9.9.1998)

Keski-ikäinen mies ajeli 1,98 promillen kaasussa lauantai-iltana. Samana iltana kärähti ratista myös nuorehko mies, joka hönkäisi 0,8 promillea. (30.9.1998)

Pahoinpitelyjä tapahtui myös yksityisasunnoissa. Kolmen ja neljän välillä yöllä keski-ikäinen mies löi nuorehkoa naista turpiin. Toisessa asunnossa tuntia myöhemmin keski-ikäinen mies löi toista keski-ikäistä mies naamaan riidan päätteeksi. Mies yritti hujauttaa vielä puukolla, mutta ei osunut. Molemmissa nujakoissa säästyttiin isoilta vammoilta. (16.12.1998)

Hän saattaa *kurittaa avovaimoaan, ajella 1,98 promillen kaasussa, lyödä naamaan ja lopuksi hujauttaa vielä puukolla*. Tästä piirtyy selkeä kuva suuriin ikäluokkiin kuuluvasta tai hieman vanhemmasta miehestä. Hän on väkivaltainen sekä vaimoaan että tuttaviaan kohtaan ja hänen lempijuomansa on alkoholi. Siis ei kai voi muuta kuin naurahtaa sille ”faktalle”, että tällaisia henkilöitä istuu suurten yhtiöiden hallintoneuvostoissa ja politiikan huipulla.

Kun tämä keski-ikäinen mies on todistettavasti öykkärimäisesti käyttäytyvä, joutuu hän rattijuopon tavoin ikään kuin lainsuojattomaksi. Kun keski-ikäinen mies joutuu uhrin asemaan, se on samalla tavoin koomista kuin rattijuopon ojaanajo.

Ulkomaalainen mies pahoinpiteli nyrkeillä keski-ikäistä suomalaista miestä Jyväskylän keskustassa kello 3.40 perjantaiyönä. (14.10.1998)

Keski-ikäinen mies joutui tappeluun nuorisoporukan kanssa kello 23.05 Kuokkalan keskustassa. Pahoinpitelyä tapahtui puolin ja toisin. (14.10.1998)

Keljonlahden tulipalo ei ollut mitä todennäköisimmin onnettomuus. Aiemmin vangitut kaksi epäiltyä, 57-vuotias mies ja 44-vuotias nainen, juotunevat syytteeseen murhasta. Tulipalo syttyi

13. tammikuuta kello 18.45. Kesämökin mukana maan tasalle paloivat 49-vuotiaat jyvaskyläläiset veljekset Pentti ja Pekka Hägg. Mökki oli ennen paloa tyhjennetty systemaattisesti irtaimesta omaisuudesta. Vainajien ympäriltä otetut näytteet sisälsivät palavia nesteitä. Poliisi vaikenee tarkemmista yksityiskohdista, mutta yhtenä motiivina tutkimuksissa on tullut esille 25 vuoden takainen henkirikos, joka on kohdistunut toisen epäillyn lähisukulaiseen ja johon toinen uhreista on ollut osallisena. (13.1.1999)

Keski-ikäinen mies on tunnetusti mielipiteissään rasistinen. Niinpä on täysin oikeutettua, kun hän joutuu ulkomaalaisen pahoinpitelemäksi. Pahoinpitelyhän on todennäköisemmin seurausta keski-ikäisen miehen ulkomaalaisvastaisista kommentteista ja uhkaavasta käytöksestä. Paitsi erilaisiin kansallisuuksiin keski-ikäisen miehen rasismi kohdistuu myös muunikäisiin ihmisiin. Toisaalta keski-ikäisellä miehellä on oikeus antaa ”isän kädestä” nuoremmilleen, siis tuleville keski-ikäisille miehille. Tällöin *pahoinpitelyä voi tapahtua puolin ja toisin*. Myöskään tilanteessa, jossa *49-vuotiaat veljekset palavat kesämökin mukana maan tasalle*, ei esitetä empatiaa palaneita kohtaan, sillä *toinen uhreista* (sic!) on jokseenkin vastuussa tapahtuneesta. Viihdyttävä tyydytys kyseisissä esimerkeissä syntyy ajatuksesta, jonka mukaan meidän tulee olla tyytyväisiä, kun ”paha saa palkkansa”.

On vaikea sanoa, miksi stereotyyppien mies muuttuu niin paljon tullessaan keski-ikäiseksi. Stereotyyppi **nuoresta miehestä** on rauhaton, vihainen, kapinallinen ja joka tapauksessa edellistä polvea pahempi. Toimissaan hän on keski-ikäistä toveriaan aktiivisempi ja aina valmiina osoittamaan oikeaksi uskomaansa miehuuttaan.

Ravintoloissa riehuttiin lauantaina. Alle 30-vuotias mies löi mistä lie tuotuneena järjestysmiestä kasvoihin. Toisessa ravintolassa taas vähän yli 20-vuotias mies löi samanikäistä miestä nyrkillä. Hakkaaja meni haastamaan riitaa ja löi kinan päätteeksi uhriaan. (2.9.1998)

Järjestysmies sai turpiin vihaiselta nuorelta mieheltä jäähallissa torstaina. Järjestysmies meni poistamaan humalaista miestä hallista tupakoinnin vuoksi. Mies vastusti ajatusta ja löi järjestysmiestä nyrkillä kasvoihin. (7.10.1998)

Joulukuun ensi tunteina nuori mies mäiski nyrkeillä nuorta naista jyvaskyläläisessä ravintolassa niin, että naisen nenästä tuli verta. (9.12.1998)

Nuorehko mies rikkoi ravintola Raatikellarin ikkunan kostoksi perjantaiyönä klo 01.40, koska häntä ei päästetty alaikäisenä sisään. Tekijä on poliisiin tiedossa. Toisessa ravintolassa samoihin aikoihin nuorehko tyttö ja poika yrittivät anastaa baaritiskiltä viinaa. Henkilökunta huomasi viinahimoisten aikeet ja sai heidät kiinni ennen kuin he ehtivät ulos. (4.11.1998)

Nuori mies riehuu ravintoloissa ja lyö mistä lie tuohtuneena. Järjestysmieskin voi saada turpiin vihaiselta nuorelta mieheltä, nuori mies mäiskii nyrkeillä jopa nuoria naisia ja yrittää anastaa baaritiskiltä viinaa. Nuoriso on kuritonta ja väkivaltaista sekä hyvin sisäistänyt suomalaiset juomatavat, mutta niinhän sen täytyykin, sillä pojat ovat poikia. Stereotypia nuoresta miehestä esittää tämän rattijuopon kaltaisena omaan toimintaansa sokeasti uskovana olentona. Attribuutti nuori saakin pääsanansa edessä aikaan kuvan jostain keskeneräisestä, välivaiheesta kohti niitä kaikkia positiivisia konnotaatioita, joita sanaan mies liittyy. Näin ollen voimme hymyn kare kasvoillamme seurata nuorison toilailuja kuten seuraisimme pienen lapsen haparoivia ensiaskeleita. Joukkotiedotus siis indoktrinoi vastaanottajia myös sanojen konnotatiivisten merkitysten avulla (Hemánus 1976: 67–68).

Kun *keski-ikäinen mies* joutuu uhriksi, hän saa palstan teksteissä ansionsa mukaan. *Nuori mies* taas ei vielä ole niin paatunut, ettei häntä tulisi sääliä uhrin asemassa. Tällöin nuoresta miehestä tulee *nuorukainen*.

Kaksi miestä ryösti nuorukaisen Roninmäentie 1 J:n kohdalla sunnuntain vastaisena yönä. Pahoinpitelyn lisäksi mieheltä vietiin kännykkä, rahaa ja erilaisia papereita. Varkaat ovat noin 20-vuotiaita, ja heillä oli tummat vaatteet. (9.12.1998)

Nuorukainen sanana viittaa viattomuuteen ja hyveellisyyteen. *Nuorukainen* on kuin poikkeuksellinen nuori mies, joka deminutiivipäätteestään huolimatta on lähempänä miestä kuin *nuori mies*. Näin *nuorukaiseen* voidaan liittää samoja positiivisia konnotaatioita kuin miehen käsitteeseen.

Nuoruus ja hurjuus kuuluvat aina sanonnoissa yhteen. Suomalaista hurjuutta on ennen kaikkea entisajan kylätappeluista juontuva suuren joukon välienselvittely. Kylätappeluiden funktio lienee ollut oman kylän erinomaisuuden osoittaminen muille sekä

kylän identiteetin todistelu omalle väelle, eli kyse on siis ollut jonkinlaisesta pienimuotoisesta nationalismista. (Kyläyhteisöistä ja niiden arvoista, normeista ja perinteistä esim. Bringéus 1990.) Nationalismihan, jota toiset siis nimittävät isänmaallisuudeksi, on yleisen käsityksen mukaan toivottava piirre ihmisessä. *Poliisilta*-palstan uutisissa näkyvät merkkejä tällaisista nostalgisoivista vanhan hyvän ajan joukkotappelusta.

Jyväskyläläisessä ravintolassa nujakoitiin jälleen porukalla. Epäiltyjen listalla on kymmenkunta nuorta miestä. Joukkotappelu käytiin lauantai-iltana. (14.10.1998)

Eräässä ravintolassa oli vanha kunnan kapakattappelu perjantaiyönä. Homma alkoi tanssiparkeetille heitetystä oluttuopista, joka osui tuntemattoman miehen päähän ja meni rikki. Tämän seurauksena kaksi miestä löi kahta muuta, mistä alkoi hässäkkä. Eräältä uhrilta irtosi hampaita ala- ja yläleuasta ja häneltä tuli runsaasti verta. (7.10.1998)

Lauantaiyön pikkujouluaika sai kansan tappelemaan. Kaksi nuorta miestä tappeli ja toinen löi toista nyrkillä naamaan kello 01.30. Kolmen aikaan samoilla kulmilla tappeli taas kaksi nuorta miestä. Nyt molemmat yltivät käsikähmään. (16.12.1998)

Kaksi miestä otti nyrkein mittaa toisistaan kuokkalalaisessa ravintolassa lauantaiyönä. Toinen nyrkkisankari sai hipiäänsä mustelmia. (20.1.1999)

Joulunpyhinä poliisille tuli viitisenkymmentä ilmoitusta. Poliisia työllistivät mm. skinheadien ja hoppareiden joukkotappelu ravintola Ostarin helmen edessä jouluyönä. Pari pukaria vietiin sairaalaan, pari putkaan. Tuntematon nainen tuikkaisi miestä puukolla vatsaan Muuramessa Tapanin vastaisena yönä. Yönien jälkeen mies lähti ambulanssilla sairaalaan. Kolme miestä tappeli rautatieaseman edessä aattoamuna. (30.12.1998)

Esimerkkiuutisten tapahtumat ovat kaikesti paljon vanhojen kylätappeluiden kaltaisia. Jo itse tappeluun viittaavissa sanoissa on vanhan ajan tuntua: *nujakoitaan porukalla*, *ollaan joukkotappelussa* tai *kapakattappelussa*, *yllytään käsikähmään*, *otetaan nyrkein mittaa* ja lopuksi *pari pukaria viedään sairaalaan*, *pari putkaan*. Vanhojen lännenelokuvien parhaat, siis viihdyttävimmät, kohtaukset ovat juuri niitä, joissa miestä lyödään ja kapakka menee remonttikuntoon. Myös näitä uutistekstejä voi katsoa tästä näkökulmasta. Jos kuitenkin siirtää fokuksen pois toiminnasta itse päähenkilöihin, stereotyyppi-

siin nuoriin miehiin, löytyy huumori siitä yhteensovittamattomuudesta, joka vallitsee nostalgisoidun kapakkatappelun ja väkivaltaistuvan nyky-yhteiskunnan välillä. Yksinkertaisesti väkivaltakin oli vanhoina aikoina viattomampaa.

Myös perinteisistä, vähemmistöjä ja alistettuja esittäviä humoristisia stereotyyppioita löytyy palstan teksteistä muutamia. Seuraavissa esimerkeissä **nainen** toimii stereotyyppiansa edellyttämällä tavalla.

Nuorehko nainen ajoi ojaan Lehtisaarella Saaritiellä perjantaina noin kello 20. Auto lensi katolle parinkymmenen metrin matkan jälkeen ja vaurioitui pahasti. Nainen sai siruja kasvoihinsa. (9.12.1998)

Naiselta otettiin luvatta käyttöön lompakko sisältöineen perjantaina yhdentoista aikaan vaajakoskelaisessa ruokakaupassa. Ostoskärryssä olleessa lompakossa oli rahaa ainakin 3200 markkaa. (25.11.1998)

Lohikoskentiellä tunkeuduttiin elintarvikekioskiin myöhään keskiviikkoiltana. Vorot veivät suklaapatukoita. Poliisi sai kiinni autolla liikkuneet kaksi vähän alle kolmekymppistä naista. Ennen suklaakeikkaa naiset olivat rikkoneet Tarrapaita-nimisen liikkeen ikkunan Vaasankadulla ja vieneet sieltä tavaraa. (11.11.1998)

Liikenneonnettomuudessahan ei sinänsä ole mitään huvittavaa, mutta kun kuljettajan on toiminut nuori *nainen*, voisi ainakin keski-ikäisen miehen näkökulmasta pitää tapahtumaa täysin ennustettavana. Perinteinen stereotyyppiahan kuvaa naisen tekniikkakammoiseksi ja kykenemättömäksi tekemään pikaisia ja järkeviä ratkaisuja, jollaisia onnettomuustilanteessa tarvittaisiin. Kun kyseessä on vielä *nuorehko nainen* vailla ajokokeusta, siis tyttö, jonka auton moottori sammuu joka risteyksessä, uutinen vain vahvistaa esittämänsä humoristista stereotyyppiä. Irrationaalisuutensa lisäksi nainen on stereotyyppian mukaan epälooginen ja saattaa säilyttää *lompakossaan rahaa ainakin 3200 markkaa*. Niinpä rahat katoavatkin juuri henkilön naiseuden takia, eivät esimerkiksi siksi, että paikalla olisi voinut olla varkaita. Vähiten sovinistinen stereotyyppiä koskee naisten mieltymystä makeaan ja materiaan. Naiset kuvataan suklaanhimonsa vuoksi rikollisuuden poluille harhautuviksi. Ennen kaikkea naiseus ajaa yksilön *suklaakeikalle*, hakemaan tyydytystä tietyille haluille, keinoja kaihtamatta.

Venäläisiin liittyvät stereotyypit ovat ikivanhaa kansanperinnettä. Stereotypia esittää venäläiset rikollisina, huorina, salakuljettajina, likaisina ja epäluotettavina. Joiltakin osin käsitykset ovat muuttuneet viime vuosina lähinnä varakkaiden itänaapureidemme vuoksi, mutta edelleen paikallisen automarketin kassalla kehoitetaan niin suomeksi kuin venäjäksi avaamaan laukut.

Venäläinen naisinsinööri kärehti alkoholin kaupittelusta tiistai-iltana. Nainen tarjosi suomalaiselle ostajalle edelleen myytäväksi kymmentä tölkkiä olutta ja yhtä litraa vodkaa. Poliisi pysäytti kaupanhieronnan. Naisinsinööri sai tapauksesta huomautuksen ja menetti viinansa valtiolle. (20.12.1998)

Kaksi venäläisnaista jäi kiinni kaljan kaupittelusta perjantaina Seppälässä. Naiset ovat syntyneet vuosina 1956 ja 1939. (6.1.1999)

Venäläinen mies myi salaa viinaa Ahjokatu 7:ssä Prisman läheisyydessä torstaina 10.30 aikaan. Poliisi antoi miehelle viinakaupoista kirjallisen varoituksen ja kaatoi kaksi litraa vodkaa ja 48 tölkkiä hukkaan. (16.12.1998)

Itse asiassa tällaiset uutiset kertovat myös sekä rajavalvonnan tehottomuudesta että suomalaisten kiintymyksestä halpaan tai puoli-ilmaiseen alkoholiin. Oikeastaan venäläisillä on vain sivurooli suomalaisen stereotypian näytelmässä. Onkin huvittavaa, että juuri parhaamme venäläiset luovat meille mahdollisuuden toteuttaa stereotypiaamme suomalaisuudesta.

Arolaisen (1998: 187) mukaan rikosuutisissa rikoksen tekijää ei usein nimitetä rikolliseksi, vaan käytetään kierto- ja peiteilmaisuja kunnianloukkaussyytteiden välttämiseksi. Yleisö ymmärtää sanojen piilomerkitykset ja konnotaatiot, joten 'liikemies' tarkoittaa todellisuudessa talousrikollista ja 'päiväkahviseura' prostituoitua. Hieman samaan tapaan voimme *Poliisilta*-palstan mieltää palstan stereotyypit. Henkilötarkoitteet viittaavat aina kohdettaan laajempiin käsityksiin, ja kuten edellä on käynyt ilmi, tapahtumaa tulee tulkita ennen kaikkea sen kautta, mitä tapahtuman päähenkilöt käsityksissämme edustavat. *Poliisilta*-palstan tarvitsee tuskin esittää kiertoilmauksia kunnianloukkausten pelossa, mutta niitä esitetään, jotta viihdyttämiskäytännön toimisi sosio-

kulttuurisella tasolla. Seuraavassa uutisessa uhrin **ammatin** maininta herättää uteliaisuutta.

Myyntiedustaja joutui kahden hip-hopparin väkivallan uhriksi keskustassa perjantaiyönä. Pojat kaatoivat uhrinsa maahan ja potkivat tätä eri puolille kehoa. Uhrilta hävisi rytkäessä silmälasit. (30.9.1998)

Myyntiedustaja saa monen toimenkuvan kuulostamaan jokseenkin houkuttelevalta. Sanomalehden työpaikkailmoituksissa tehokkaampi tapa saada yhteydenottoja on kirjoittaa ”Myyntiedustajalle paikka. Uusi palkkausjärjestelmä. Auto välttämätön.” kuin ”Autoilevalle pölynimurikauppiaille töitä. Provisiopalkkaus.” Uutisesta piirtyykin koominen kuva silmälasiansa perässä konttaavasta epäonnisesta pölynimurikauppiasta, jota liian löysiin housuihin sonnustautuneet pikkupojat kiusaavat.

5. ARVOJEN JA ASETEIDEN VÄLITTÄMINEN

5.1. Viihteen sekä arvojen ja asenteiden suhteesta

Jo se, että *Poliisilta*-palstan uutisten yksi funktio on viihdyttäminen, on eräänlainen arvovalinta. Se on myönnytys infotainment-tyylisen uutisoinnin suuntaan ja samalla käsittelee uutisia lukevan yleisön pikemmin kuluttajiksi kuin aktiivisiksi osallistujiksi. Tässä luvussa tarkastelen periaatteessa pitkälti samoja asioita kuin edellisessä luvussa. Näkökulma stereotyyppioihin ja muihin arvottaviin seikkoihin vain siirtyy viihdyttämisfunktiosta näiden vaikutuksiin ja mahdollisiin vaikuttamispyrkimyksiin. Voidaankin todeta, että viihdyttäminen sosiokulttuurisella tasolla sekä arvojen ja asenteiden välittämisen funktio ovat pitkälti limittäisiä ilmiöitä. Ilman tekstiin sisältyviä arvoja ja asenteita viihdettä ei sosiokulttuurisella tasolla olisi, ja toisaalta ilman sosiokulttuurisen tason huumoria ei julkitulevilla arvoilla ja asenteilla olisi samanlaista tehoa. Kun esimerkiksi ratitjuopot esitetään palstan tyylin mukaisesti surkuhupaisiksi hylkiöiksi täydellisen demonisoinnin sijasta, saadaan kenties liberaalimmatkin henkilöt paheksumaan näiden toimintaa. Yhtäläillä huumevalistuksessa asiallinen ja monipuolinen informaatio vaikuttaisi yksiselitteistä tuomitsemista tehokkaammalta keinolta.

Viihteellinen tapa välittää informaatiota ei siis tarkoita sitä, että *Poliisilta*-palstan uutisteksteissä ei välittyisi jonkinlaisia arvoja sekä asenteita, joiden avulla yleisöön saatettaisiin vaikuttaa. Jos viihteellisen uutisoinnin avulla voidaan helpommin saada ihmiset uskomaan tiettyihin asioihin, niin kenties viihdettä voisi pitää vain hämäyskeinona, joka veisi huomion pois mahdollisista propagandistisista aikeista. Esimerkiksi humoristista stereotypiaa ei ehkäpä kovin usein kyseenalaisteta, koska riittää, että se on viihdyttävä. Kun vitsin mukaan mustalaismiehen lempinumero on ”viistöistä”, emme pakosti edes huomaa, että oikeastikin leimaamme kyseisen vähemmistön laiskaksi ja työtä vieroksuvaksi, ainakin mielessämme. Täytyy siis muistaa, että koska sosiokulttuurisen tason viihde perustuu aina arvokäsityksiin, on sillä aina vaikutuspotentiaalia yleisönsä nähden.

Seuraavaksi tarkastelen, millainen on *Poliisilta*-palstan välittämä todellisuus. Todellisuuskuvaa tarkastelemalla päästään käsiksi viihteellisten tekstien takana piileviin arvokäsityksiin ja asenteisiin. Oleellista on se, että uutislähteenä toimii poliisi, jolla

siis on valtaa määrittellä uutiskriteerit ensi kädessä. Eli poliisi siis pystyy valitsemaan toimitukseen lähettämänsä materiaalin ja kertomaan tapahtumat omasta näkökulmastaan. Näin uutisointi on enemmän tai vähemmän tietoisesti poliisilähteiden vankina (Arolainen 1998:180). Kun poliisin käsityksiä yhteiskunnasta voitaneen pitää jokseenkin hegemonisina (vrt. Hemánus 1976: 95–97), onkin syytä pohtia, miten näitä hegemonisia käsityksiä *Poliisilta*-palstan teksteissä mahdollisesti vahvistetaan. *Poliisilta*-palstan uutisten pääosissa esiintyy **yksilöitä**, joiden toimintaan **poliisi** yleensä on puuttunut **yhteiskunnan** sille antamien valtuuksien perusteella. Niinpä tarkastelenkin sitä, minkälaisia kuvia palstan uutiset luovat erilaisista yksilöistä, poliisista ja sen toiminnasta sekä yhteiskunnasta ja sen toimintaedellytyksistä.

5.2. Rikollinen, uhri ja kunnan kansalainen

Varsinkin se, miten tapahtumaan osallistuvia uutistekstissä nimitetään, paljastaa asiaan otetun näkökulman (Kalliokoski 1995: 40). *Poliisilta*-palstalla esiintyvät henkilöt nimeää tietysti toimittaja, ja olisikin epätodennäköistä, että poliisilla olisi käytössään yhtä värikäs henkilötarkoittegalleria ainakaan virallisissa yhteyksissä kuten tässä tapauksessa sanomalehdelle annettavissa tiedotteissa. Silti ei voida ajatella, että nämä henkilötarkoitteet heijastaisivat juuri ja ainoastaan toimittajan käsitysmaailmaa. Toimittaja toimineekin Kuneliuksen (1998) esittelemän ideologisen subjektin tavoin. Käyttäessään rattijuoposta esimerkiksi tarkoitteita *kosteasuinen*, *juoppo*, *kännikala* tai *heppuhei* hän kenties tekee sananvalinnan ajatellen vain sen viihdyttävyyttä, mutta tietämättään hän tulee esittäneeksi arvottavaa ainesta, joka tarkoitteista syntyvien assosiaatioiden avulla tukeekin joidenkin toisten todennäköisesti eripohjaista ideologiaa.

Poliisilta-palstan **rikollinen** on usein jokseenkin huvittava yksilö. Hän tekee irrationaalisia tekoja, joiden perusteella on syytä epäillä hänen henkistä kapasiteettiaan.

Janoinen mies tunkeutui perjantaiyönä hotelli Scandicin tiloihin rikkomalla ikkunan. Mies suuntasi ravintolan puolelle ja otti sieltä suurimpaan hätäänsä muutaman oluen. Mies meni nauttimaan juomiaan hotellitiloihin, kunnes poliisi tuli korjaamaan tämän parempaan talteen. (7.10.1998)

Hiukan alle kolmekymppinen vaajakoskelainen mies ennätti syyllistyä keskiviikkona useampaankin rikokseen. Rikossarjaan kuuluivat kaksi vahingontekoa, pari näpistystä, väkivaltainen käyttäytyminen vartijaa kohtaan sekä huumausaineen hallussapito. Mies vei rikosputkensa alussa pari lonkeroa S-market Vaajalasta. Reilun tunnin päästä hän yritti samaa Minimanissa. Liikkeen vartijat saivat lonkerovarkaan kiinni. Poliisilaitoksella mieheltä löytyi repusta rauhoittavia lääkkeitä, joihin hänellä ei ollut reseptiä. Säilössä mies potkaisi tarkistusikkunan rikki, ja hänet siirrettiin toiseen sviittiin. Siellä hän rikkoi vesihanan. (11.11.1998)

Esimerkkiteksteissä rikoksiin syyllistyvät miehet tekevät rikoksia, joista jää varmasti kiinni. *Janoinen mies* varastaa *suurimpaan hätäänsä olutta* kuten köyhä varastaisi nälkäänsä palan leipää. Erotuksena on vain se, että köyhällä katsotaan joissain tilanteissa olevan moraalinen oikeutus tekoonsa. Juuri tällaisen viittaussuhteen avulla arvotetaan rikollista yksilönä. Köyhyys voi vielä olla ainakin sanonnoissa seurausta yhteiskunnan rakenteesta, mutta rikollisuus on synnynnäistä eikä esimerkiksi seurausta syrjäytymisestä ja alkoholismista. Paitsi synnynnäistä taipumus rikollisuuteen on yksilöllä myös jatkuvaa ja pysyvää. Niinpä ei ole ihme, että mies *ennättää syyllistyä* yhden päivän aikana pitkäänkin *rikossarjaan*. Juuri käsitys rikollisten parantumattomuudesta ruokkinee yleisenä mielipiteenä markkinoitavaa halua rangaistusten koventamiseen. Kontrollinäkökulma, jota tietyt yhteiskunnalliset tahot edustavat, pääsee kuin varkain tunkeutumaan teksteihin. Sen mukaan yhteiskunta on turvallinen, kun sen turvallisuutta ja ennen kaikkea vakautta haittaavat tekijät suljetaan yhteiskunnan ulkopuolelle.

Koska poliisi ei ehdi joka paikkaan torjumaan rikollisuutta, on kansalaisten joskus itse suojeltava omaisuuttaan. Kun perinteisissä yhteisöissä järjestystä ylläpitänyt sosiaalinen kontrolli ei kaupunkimiljöössä enää toimi, on fyysisen voiman käyttö eräs keino kontrolloida kanssaihmiä. Seuraavassa esimerkissä oikeutetaan väkivalta omaisuudensuojelukeinoksi.

Rosvo käväisi lauantaiyönä eräässä kaupassa varastamassa tupakkaa. Kauppias yllätti miehen ja antoi tälle selkään. Rosvo teki rikosilmoituksen kokemastaan pahoinpitelystä. Tupakat jäivät varastamatta. (16.9.1998)

Tekstin varkaus saa nolon lopun, kun *rosvo* saa *selkäänsä* ja *tupakat jäävät varastamatta*. Sen lisäksi että rosvo on murtautunut kauppaan, hän on vielä tarpeeksi röyhkeä tehdäkseen *rikosilmoituksen kokemastaan pahoinpitelystä*. Tekstin antaman kuvan mukaan yksityisomaisuuden loukkaamattomuus on fyysistä koskemattomuutta tärkeämpi seikka. Tällaiset, vaikkakin humoristiset kuvaukset tapahtumista saattavat pontevoittaa käsityksiä ”oman käden oikeudesta” ja osaltaan madaltaa vaikkapa pohjalaisen turkistarhaajan kynnystä tarttua aseeseen, kun näköpiiriin saapuu kettutyttö.

Seuraavassa, myös aiemmin käsitellyssä tekstissä ”oman käden oikeus” on mennyt päätepisteeseensä, henkirikokseen. Sinänsä teksti ei oikeuta tekoa, mutta jotain ymmärrystä tekoa kohtaan on havaittavissa.

Keljonlahden tulipalo ei ollut mitä todennäköisimmin onnettomuus. Aiemmin vangitut kaksi epäiltyä, 57-vuotias mies ja 44-vuotias nainen, juotunevat syytteeseen murhasta. Tulipalo syttyi 13. tammikuuta kello 18.45. Kesämökin mukana maan tasalle paloivat 49-vuotiaat jyväskyläläiset veljekset Pentti ja Pekka Hägg. Mökki oli ennen paloa tyhjennetty systemaattisesti irtaimesta omaisuudesta. Vainajien ympäriltä otetut näytteet sisälsivät palavia nesteitä. Poliisi vaikenee tarkemmista yksityiskohdista, mutta yhtenä motiivina tutkimuksissa on tullut esille 25 vuoden takainen henkirikos, joka on kohdistunut toisen epäillyn lähisukulaiseen ja johon toinen uhreista on ollut osallisena. (13.1.1999)

Tapahtumassa kaikki osapuolet ovat lopulta rikollisia, jolloin on turha etsiä uhreja kohtaan tunnettua empatiaa. Uhrien vain todetaan *palaneen maan tasalle*. Sen sijaan itse tämänkertaisia murhaajia ei juurikaan tuomita. Hengen vieminen kostoksi siis ei ole aivan hyväksyttävää, mutta jokseenkin ymmärrettävää. Joku voisi keksiä tällaiset uutistekstit oiviksi propagoimisvälineiksi kuolemanrangaistuksen puolesta. Koska yhteiskunnalla ei ole oikeutta viedä rangaistukseksi rikollisen henkeä ja koska oikeuslaitos on sen vuoksi tehoton, kansalaiset ottavat aloitteen pian omiin käsiin, jolloin kuolemantuomioita varmasti tulee. Kun kuolemanrangaistusta perustellaan usein sillä, että sen katsotaan olevan riittävä pelote rikollisuuden ehkäisyyn, tulisi tällaisen tuomiovallan olla tietysti yhteiskunnan alaisissa elimissä. Tällaisen logiikan mukaan rikollisuus katoaisi, ja ketään ei tarvitsisi teloittaa.

Kontrollinäkökulman mukaan rikolliset ovat siis jotakin, mikä tulisi sulkea yhteiskunnan ulkopuolelle. Jotta yhteiskuntamme olisi täysin turvallinen, tulisi mahdollisimman moni rikollinen saada pois kaduilta. Tämä onnistuu mahdollisimman tehokkaalla rikollisjahdilla. *Poliisilta*-palstan rikolliset näyttäytyvätkin monesti juuri tällaisen jahdin kohteena.

Liikkuvan poliisin Jyväskylän yksikkö järjesti Suomen Autokatsastus Oy:n kanssa viime viikon maanantaina ja tiistaina tehoratsian Muuramessa. Ratsiassa tarkastettiin raskaiden ajoneuvojen jarruja jarrudynamometrillä. 130:stä tarkastetusta autosta annettiin sakkoja viallisista jarruista kolmelle, ylikuormasta neljälle ja ajopiirturin laiminlyömisestä yhdelle. Lisäksi verkkoon tarttui yksi kortiton ja kirjallisia huomautuksia annettiin 15. (21.10.1998)

Etsintäkuulutettu mies jäi poliisin kynsiin perjantai-iltana. Turvallisuustarkastuksessa mieheltä löytyi hasista ja huumausaineeksi luokiteltuja lääkkeitä. (9.12.1998)

Kännikaloja tavoiteltiin auton ratista pitkin viime viikkoa. Keskiviikkona klo 15.05 poliisipartio tapasi Kirrissä Metsärinteentiellä kuljettaja 0,7 promillen huppelissa. Perjantaina yksi tapaus suistui ojaan Vaajakosken moottoritiellä 0,8 promillen kännissä kahden aikaan. Kuski oli riski 50-vuotias mies. Muuramen keskusta sai oman kannikalansa lauantaina klo 01.45. 15-vuotias poikainen oli ryyppännyt 1,09 promillen verran viinaa rattiin hypätessään. Poikainen ei luonnollisesti omistanut ajokorttia. (20.1.1999)

Rikollisjahtiin liittyy *Poliisilta*-palstalla pyyntikulttuurin sanasto, jolloin rikollinen luonnollisesti näyttäytyy saaliseläimenä ja poliisi metsästäjänä. *Tehoratsia* on laajamittainen metsästysretki, jonka avulla *verkkoon tarttuu*, *haaviin joutuu* ja *kynsiin jää* rikollisia, *kännikaloja*, *pitkäkyntisiä* ja näiden *lajitovereita*. Hieman pidemmälle vietyinä pyyntikulttuuristen metaforien paradigmaan saattaisi lukeutua myös ”(rikollis)kannan harventaminen” tai ”pyyntilupien lisääminen”. ”Kannan kasvuun tähtäävä istutus” tuskin tulisi kyseeseen.

Rikollisuus kohdistuu aina johonkin. Henkilöä tai tahoja, jolle rikoksen seurauksena koituu vahinkoa, nimitetään yleensä **uhriksi**. *Uhri* on jo sanana sen verran voimakas, että sitä käytettäessä voidaan katsoa tunnettavan jonkinasteista empatiaa tarkoitetta kohtaan. *Poliisilta*-palstan uhri arvottuu aina tapahtumia ja syyllistä sekä edusta-

maansa ihmistyyppiä vasten. Niinpä uutisen kiistaton ja tosiasiallinen uhri voi saada osakseen valikoidun määrän empatiaa.

Ulkomaat. Palokkalaisten hyväntekijöiden Terttu ja Erkki Mannisen pakettiauto ja peräkärry varastettiin Tallinnassa lastensairaalan pihalta tällä viikolla. Manniset olivat viemässä Tallinnaan 22. kertaa avustuslastia, joka sisälsi tällä kertaa muun muassa joulupaketteja. Ennen varkautta päälästi oli onneksi ehditty purkaa lähes kokonaan. Varkaille jäi joulupaketit. Mannisten auto on väriltään vaalea ja merkiltään Volkswagen, rekisteritunnus on SJS-225. Peräkärry on Juhta, rekisteritunnus PSG-628. Auto oli lukittuna, mutta se ei pidätellyt pitkäkyntisiä. (20.12.1998)

Mitä ”paremmasta ihmisestä” on kyse, sitä enemmän tämä saa empatiaa osakseen joutuessaan uhrin asemaan. Edellisen esimerkin Manniset edustavat ihmistyyppiä, joka on erityisen hyvä. Heidät onkin nimetty *hyväntekijöiksi*. He ovat hyviä ihmisiä, koska he vievät *avustuslastia* Viroon, maahan, joka on Suomea köyhempi. He ovat epäitsekkeitä, koska antavat pois sen, mitä eivät itse tarvitse. Erityistä sädekehää luo vielä se, että he auttavat lapsia, jotka siis ovat viattomuuden vertauskuvia, ja että aiottu avustusretki ajoittuu joulun rauhaisaan ajankohtaan, jolloin kaikilla tulisi olla hyvä mieli ja tahto. Empatia siis paitsi korostaa hyvän ominaisuuksia myös tekee pahasta moninkertaisen pahan. Kuten varjo erottuu paremmin vaaleassa seinässä kuin tummassa, myös äärimäinen paha näyttää pahemmalta äärimmäistä hyvää vasten verrattaessa.

Mannisten tapauksessa uutistekstin empaattinen tunnelma johtuu siis siitä, että he ovat yhteiskuntamme mittapuun mukaan hyviä ihmisiä, joiden pyyteettömän toiminnan häiritsemistä voidaan perustellusti pitää pahana asiana. Kuten hyvä ihminen on tavallaan viaton, myös luonto näyttäytyy *Poliisilta*-palstalla paikoittain samassa viattomuuden hengessä. Joissain tapauksissa ihminen ja tämän edustama tekninen maailma on asetettu luonnon kanssa vastakkaisuuteeseen hyvä-paha-akselilla. Seuraavassa esimerkissä hirvet saavat osakseen empatiaa uutisten hyvää tahoja edustavina, kun taas autot, ei kuitenkaan niitä kuljettavat ihmiset, osoitetaan hirvien vihollisiksi.

Perjantaina törmättiin syyspimeiden myötä hirviin. Aamulla 7.40 aikaan henkilöauto tapasi Laukaantiellä Tiituspojan kohdalla kaksi hirveä. Auto törmäsi näistä pienempään. Eläin luikki met-

sään pakoon. Kuski selvisi vammoitta. Ysitiellä kävi hirvelle huonosti. Henkilöauto törmäsi hirveen 500 metriä Muuramen Autotalon kohdalta Jyväskylän suuntaan. Hirvi jäi kitumaan tielle, ja poliisi joutui lopettamaan eläimen kärsimykset. (21.10.1998)

Kun *auto törmää pienempään* hirveen, tulee heti mieleen, että tämä pienempi on vasa ja suurempi tämän emo. Tällöin hirvenvasa rinnastuu ihmislapseen, joka on uskomattoman herkkä ja haavoittuvainen olento. Lapsen menettämisen tuska tai edes pelko siitä on meille ihmisille vaikea pala, samoin on varmasti myös hirviperheessä. Toiselle hirvelle on uutisessa *käynyt huonosti*. Se on *jäänyt kitumaan* ja on pitänyt *lopettaa*. Näin ihminen osoittaa empatiaa paitsi kirjoituksissa myös todellisuudessa.

Onnettomuustapauksissa kukaan ei ole tahallaan aiheuttanut tapahtumien kulua, jolloin empatia on paikallaan sekä uhria että syyllistä kohtaan.

Noin 70-vuotias nainen jäi auton töytäisemäksi perjantaina klo 14.17 Laukaantie 5 kohdalla. Nainen oli ylittämässä suojatietä hautausmaan kohdalla, kun häntä lähestyi vähän alle 30-vuotias mies. Mies yritti jarruttaa ja teki väistöliikkeitä huomattessaan naisen, mutta kaikki oli liian myöhäistä. Jalankulkija kaatui maahan ja loukkasi vakavasti päänsä, yläraajansa ja lonkkansa. Nainen vietiin tajuttomana keskussairaalaan. (4.11. 1998)

Autonkuljettaja on lain mukaan selkeästi syyllinen törmätyään suojatiellä jalankuljajaan. Silti tätä ei tuomita syylliseksi, vaan annetaan ymmärtää, että syyt tapahtuneeseen ovat kenties huonoissa olosuhteissa (kenties ajankohtaan sopiva mustan jään mahdollisuus) tai yksinkertaisesti kuljettajan epäonni. *Mies yritti* kuitenkin *jarruttaa* ja *teki väistöliikkeitä* eli teki kaikkensa onnettomuuden välttämiseksi. Tavallaan myös kuljettaja on tapauksessa uhri, koska hän on aiheuttanut jotain todennäköisesti lopullista vasten tahtaan.

Uhrilla on tiettyjä oikeuksia empatiaan ikänsä puolesta. Vanhempien kunnioitus on yksi yhteiskuntamme tärkeä vaatimus, mutta toisaalta myös nuoruus herkkine vuosineen on jotakin, mikä tulisi pysyä koskemattomana. Seuraavissa esimerkeissä empatia selittyy juuri ikätekijöitä vasten.

Isä joutui poikansa pahoinpitelemäksi Väliaidankadulla lauantaina klo 16–16.30. Vuonna 1938 syntynyt isä oli puuhastellut keittiössä jotain, kun hänen poikansa tuli keittiöön tarkoituksenaan laittaa mandariininkuoret roskikseen. Poika pyysi isäänsä väistämään roskiksen edestä ja alkoi samalla tönä isäänsä. Poika otti pöydältä leipäveitsen ja painoi sen isänsä olkapäätä vasten. Olkavarteen tuli noin 15 mm mittainen pintahaava. Poliisin tullessa paikalle oli poika haihtunut paikalta. Isä kertoi, että poika on uhitellut häntä puukon kanssa aikaisemminkin. (25.11.1998)

Kaksi miestä ryösti nuorukaisen Roninmäentie 1 J:n kohdalla sunnuntain vastaisena yönä. Pahoinpitelyn lisäksi mieheltä vietiin kännykkä, rahaa ja erilaisia papereita. Varkaat ovat noin 20-vuotiaita, ja heillä oli tummat vaatteet. (9.12.1998)

Perinteisesti isillä on ollut oikeus kurittaa poikiensa, ja poikien on tullut tämä hyväksyä. Kun *isä joutuu poikansa pahoinpitelemäksi*, empatiaa tulee ilmaista siksi, että oma poika, jolle isä on koko elämänsä uhrannut, ei osaa osoittaa kiitollisuuttaan, vaan *uhittelee puukon kanssa*. Toisen esimerkin uhria kohtaan osoitettu empatia taas paljastuu henkilötarkoitteesta *nuorukainen*. Sanan konnotaatiot viittaavat niin hyveellisyyteen tai elinvoimaan kuin vaikkapa miehisyyden positiivisten konnotaatioiden esiasteeseen.

Kun palstalla on läsnä vanhempien ja nuorukaisten kunnioittamisen vaatimus, voisi kuvitella, että naisten ollessa uhreina empatia nousisi teksteistä. Yllättävää kyllä, näin ei näyttäisi olevan. Seuraavissa esimerkeissä nainen on väkivallantekojen kohteena, mutta uutistekstit kuvaavat tapahtumia ilman empatiaa.

Nuori mies löi nyrkillä nuorta naista kasvoihin maanantiaamuyönä Yliopistonkatu 20:n sisäpihalla. Nuorille oli tullut erimielisyyttä matkapuhelimesta. Veren tulo naisen nenästä oli kovaa. Mies poistui paikalta, mutta on poliisin tiedossa. (9.9.1998)

52-vuotias mies kuritti avovaimoaan sunnuntai-iltana Pupuhhdantiellä sijaitsevassa asunnossa. Naiselle tuli haavoja kasvoihin ja vasemman käden haukseen tuli suuri mustelma. (9.9.1998)

Kenties perheväkivalta mielletään niin arkipäiväiseksi, yllätyksettömäksi ja muille kuulumattomaksi asiaksi, että empatiaa ei ole tarpeen osoittaa. Asia näyttäisi olevan osittain myös kyseisten naisten oma vika, koska nämä viettävät elämänsä väkivaltaisen

miehen kanssa. Lisäksi pahoinpitelyistä saatuja vammoja ei ainakaan ylikorosteta, sillä *suuria mustelmia, haavoja ja verenvuotoa* voi saada monesta muustakin syystä kuin fyysisen väkivallan seurauksena.

Nainen voi kuitenkin saada pahoinpitelytapauksessa empatiaa osakseen, jos hän käyttäytyy miehekkäästi eikä alistu fyysisen ylivoiman edessä. Lisäksi pahoinpitelijällä tulee olla joitakin erityisen epäilyttäviä piirteitä.

Ulkomaalainen nainen ryöstettiin ja pahoinpideltiin Siltakadulla perjantaiyönä klo 02. Nainen oli kävelemässä Siltakadun Kuokkalan puoleisessa päässä, kun neljä parikymppistä pipopäistä miestä tuli pyytämään häneltä tupakkia. Nainen ei suostunut pyyntöön, jonka seurauksena miehet löivät naista kasvoihin, kaatoivat tämän maahan ja veivät tupakat ja lompakon. Lompakossa oli rahaa noin 600 markkaa ja OP-pankkikortti. Naiselle tuli alahuuleen ruhje. Yhdellä ryöstäjistä oli takin hihassa Suomen lippu. (25.11.1998)

Esimerkkitekstissä uhri on *ulkomainen nainen*, ja *yhdellä ryöstäjistä oli takin hihassa Suomen lippu*. Suomen lippu hihamerkinä viittaa vihjailevasti uusnatsismiin ja sitä kautta rasismiin. Tekijöiden natsiutta ei tuoda suorasti julki, mutta tietynlaisen symbolin, kuten tässä tapauksessa Suomen lipun, käyttö herättää lukijan ja siirtää tämän jo valmiiksi tulkinta-asemaan, jolloin kaikki uusnatsismiin liittyvät yleisesti vastenmielisinä pidettävät assosiaatiot ovat heti mielessä. Empatia tapauksen uhria kohtaan ei siis johdu ainoastaan rasismin vastustuksesta, vaan siitä, että rasismia harjoittaa taho, jota myös valtajulkisuus esittää vastustavansa.

Poliisilta-palstan uhriuden arvo syntyy siis monesti rikoksen kohteen habituksen suhteesta ”**kunnon kansalaisen**” käsitteeseen. Mitä lähempänä uhri on kunnon kansalaisuutta, sitä arvokkaampaa ja empatiaa herättävää hänen kokemuksensa ovat. Sitä, millainen kunnon kansalainen on, ei juurikaan selkeästi palstalla määritellä. Kun aihepiiri on päällisin puolin rikollisuuteen liittyvää, toimii kunnon kansalainen aina rikollisuutta ehkäisevästi. Hän on huolestunut paitsi omasta myös yhteisestä hyvinvoinnista ja omaisuudesta. Seuraavissa esimerkeissä kunnon kansalaiset tekevät yhteistyötä poliisin kanssa.

Rattijuoppo jäi kiikkiin perjantaina aktiivisten kansalaisten ansiosta. Yrjönkadulta Viitaniemen suuntaan lähtenyt autoilija saatiin kiinni Kaivokadulla pihassa 2,4 promillen humalassa. (21.10.1998)

Shell Veturin pihassa vieraili torstaiaamuna yhdeksän aikaan vanhahko mies matkailuautollaan. Paikalla olleet huomasivat humalaisen ottein käyttäytyneen miehen ja soittivat poliisit paikalle. Mies puhalsi 1,0 promillea alkometriin. (16.12.1998)

Aktiiviset kansalaiset ja paikalla olleet ovat hoitaneet kansalaisvelvollisuuksiaan ja estäneet rikoksen ja sen mahdolliset ikävät seuraukset. Kunnan kansalaisella on velvollisuuksien lisäksi myös oikeuksia. Oikeutta oman omaisuuden puolustamiseen rikollisilta kansalaisilta voidaan toteuttaa vaikka voimakeinoin.

Rosvo käväisi lauantaiyönä eräässä kaupassa varastamassa tupakkaa. Kauppias yllätti miehen ja antoi tälle selkään. Rosvo teki rikosilmoituksen kokemastaan pahoinpitelystä. Tupakat jäivät varastamatta. (16.9.1998)

Kunnan kansalaisen tulee siis ojentaa huonoja aineksia esimerkiksi *antamalla selkään*. Näin kunnan kansalainen toimii paimenena, joka johtaa harhautunutta ryhmän jäsentä takaisin sovittujen sääntöjen rajaamalle alueelle.

Useimmiten kunnan kansalaisuus tuotetaan kuitenkin vastakohtiensa avulla eli annetaan kuva siitä, mikä ei ainakaan ole kunnan kansalaisuutta. Kunnan kansalaisuus on tietynlaista yhteisöllisyyttä, joka syntyy tarpeesta vastustaa ulkoapäin tulevia muutosvoimia. Rikollisuudesta puhuttaessa kyllä myönnetään, että rikollisuus on keskuudessamme, mutta se on lähtöisin joistakin muista kuin rajatusta kunnan kansalaisten eli ”Meidän” ryhmästä. Kun rikollisuus todetaan ulkoapäin tulevaksi, vahvistetaan samalla oman ryhmän identiteettiä.

Suomeen saapui neljä liettualaista nuorukaista 17. päivänä tammikuuta pahat mielessä. Kaksi kaveria jäi Jyväskylässä kiinni verekseltään 20. tammikuuta, kun poliisi nappasi miehet Helvintie 2:n pysäköintipaikalta. Parikymppiset olivat varastamassa autosta CD-soitinta. Nelikon toinen puoli-

kas jäi kiinni Helsingin satamassa 21. tammikuuta. Miesten autosta löytyi CD-soittimia ja -levyjä. Osa varastetuista laitteista oli jo toimitettu postipaketteina Liettuaan. Pari oli käynyt keikalla mm. Jämsässä. Musiikin ystävät on käännetty pois maasta ulkomaalaislain 37. pykälän nojalla. (13.1.1999)

Esimerkkitekstissä *neljä liettualaista saapuu pahat mielessä* maahamme eli uhka tulee ulkoapäin, mutta onneksi valtio, joka siis on kunnan kansalaisen edunvalvoja, poistaa pahan maasta *ulkomaalaislain 37. pykälän nojalla*.

Kunnan kansalaisen arkipäivän uhkat tulevat joskus lähempääkin. Sosiaalinen status on yksi tärkeä määrittäjä kunnan kansalaisuudessa, ja sosiaalisesta statuksesta kielii usein henkilön asuinpaikka. Kun lähdetään faktasta, että rikosjournalismissa helpoimmin esiin pääsevät ns. katurikokset, ja lisätään tähän hegemoninen ajatus siitä, että katurikokset ovat lähinnä alempien sosiaaliluokkien tekosia, ei ole ihme, että myös *Po-liisilta*-palstan teksteissä Jyväskylän ns. huonot lähiöt saavat eniten huomiota osakseen. Huonojen lähiöiden maine juontaa 70-luvun puolivälistä, jolloin alueilla esiintyi suuria sosiaalisia ongelmia, ja vaikkakin erilaisten asukasprojektien avulla epäkohtia on saatu poistettua, maine on jäänyt elämään (asiasta enemmän esim. Suomi 1997; Ruuskanen 1997.)

Kortiton noin 30-vuotias mies yritti varastaa henkilöautoa perjantaiyönä Keltinmäentie 17–19 pysäköintipaikalta. Ei-paikkakuntalainen, 2,12 promillen humalassa ollut rattijuoppo ei saanut autoa liikkumaan kuin muutaman metrin, mutta se riittää rangaistuksen perusteeksi. (4.11.1998)

Maanantain vastaisena yönä autoilemasta tavattu vuonna 1960 syntynyt mies puhalsi 2,3 promillea Keltinmäessä. (14.10.1998)

Jyväskylän seudulla liikkuu poikkeuksellisen paljon Saab-autoihin mieltyneitä autovarkaita. Haperontieltä varastettiin lauantaiyönä punainen Saab 99. Saab on vuosimallia 1980 ja sen rekisteritunnus on HMC– 828. (16.9.1998)

Lada on kateissa! 11-vuotias ruskeaverikkö anastettiin viime keskiviikkona Kultalakintien varresta Keltinmäestä. Ladan rekisteritunnus on XLN–236. (20.1.1998)

Keltinmäki on perinteisesti huonomaineinen lähiö valtavine kerrostaloviidakoineen. Keltinmäki on jokseenkin syrjässä ja kaukana keskustasta, joten on syytä olettaa, että Keltinmäessä aikaansa viettävät vain keltinmäkeläiset. Näin ollen rikollisuus Keltinmäessä on nimenomaan paikallinen ilmiö ja paikallisuudessaan jyväskyläläisen kunnan kansalaisen identiteetin ulkopuolelle laskettavaa. Uutisoiduista tapahtumista Keltinmäki saa osakseen kyseenalaista kunniaa keskeisenä alkoholin kulutuksen ja autovarkauksien keskuksena.

Jos alkoholismi ja omaisuusrikokset leimaavat Keltinmäkeä, on Pupuhuhta–Huhtasuo–Kangasvuori -alueen keskeisintä toimintaa väkivaltarikokset.

52-vuotias mies kuritti avovaimoaan sunnuntai-iltana Pupuhuhdantiellä sijaitsevassa asunnossa. Naiselle tuli haavoja kasvoihin ja vasemman käden hauikseen tuli suuri mustelma. (9.9.1998)

Tuntematon mies pahoinpiteli toista miestä Kulottajantie 1 C porraskäytävässä perjantaina klo 20–21. Uhrilta murtui ranne ja peukalo. Poliisi kaipaa vihjeitä numerossa 313 5611. (4.11.1998)

Huhtasuo-kadun kioskiin murtauduttiin varhain sunnuntaiaamuna. Varkaat veivät tupakkaa noin 30 kartonkia. (30.12.1998)

Alueelle on tyypillistä, että *mies kurittaa avovaimoaan* viikonlopun kunniaksi tai *tuntematon pahoinpitelee porraskäytävässä*. Väkivaltaisena lähiönä palstan teksteissä esiintyy myös uudempi asuinalue Kuokkala. Nopeasti laajentuneen alueen erikoisuutena on keskimääräistä runsaampi maahanmuuttajaväestö.

Kuokkalassa maalattiin perjantaina ulkomaalaisen miehen oveen ilkeyksiä, joissa häntä mm. kehoitettiin poistumaan maasta. (6.1.1999)

Keski-ikäinen mies joutui tappeluun nuorisoporukan kanssa kello 23.05 Kuokkalan keskustassa. Pahoinpitelyä tapahtui puolin ja toisin. (14.10.1998)

Kaksi miestä otti nyrkein mittaa toisistaan kuokkalalaisessa ravintolassa lauantaiyönä. Toinen nyrkkisankari sai hipiäänsä mustelmia. (20.1.1999)

Väkivaltaisuuden ja ulkomaalaisasutuksen yhtälö synnyttää palstan mukaan väkivaltaista rasismia. Näin rasismi ja muu mediassa näkyvä rikollisuus esittäytyvät juuri ns. huonompien lähiöiden ja alempien sosiaaliluokkien aiheuttamana ilmiönä, joka on alueellisesti rajoittunutta asukkaiden keskimääräisten tulojen mukaan. Yllättävää kyllä, seuraavan esimerkkitekstin tapahtumat sijoittuvat vakaavaraiselle Lohikoskelle.

28-vuotias mies pahoinpiteli Lohikoskella keskiviikkoillan ja -yön aikana itseään hieman vanhem-paa naista, jonka sylissä oli puolitoistavuotias poikavauva. Mies löi naista harjalla ja kämmenellä päähän. Naiselle ei tullut näkyviä vammoja. (21.10.1998)

Uutisen rikollinen kuvataan jopa erittäin pahaksi yksilöksi, sillä hän *pahoinpitelee naista, jonka sylissä on puolitoistavuotias poikavauva*. Tapahtuma sopisi palstan linjan mukaisesti ennemminkin aiempina mainittuihin ns. huonoihin lähiöihin, mutta tällä kertaa paha on todella lähellä kunnon kansalaista. Silti yksittäinen linjanvastainen uutinen ei riitä poistamaan käsitystä, jonka mukaan rikollisuus on pääasiallisesti alempien sosiaaliluokkien aiheuttama ilmiö. Päinvastoin käsitys saattaa vain vahvistua, kun rikollisuuden myönnetään hieman päässeen soluttautumaan ”parempiin piireihin”, jolloin tarve rikollisesta aineksesta eristäytymiseen kasvaa entisestään.

Negatiivista imagoa on aina vaikeampi parantaa kuin positiivista huonontaa. Uutisointi, jossa jokin lähiö esiintyy jatkuvasti negatiivisessa valossa, saa aikaan kehän, jossa imago muuttuu lopulta todellisuudeksi. Asuntojen hinnat romahtavat, palvelut lopetetaan ja kaikki, joilla on mahdollisuus muuttaa toisaalle, jättävät lähiön. Jäljelle jäävät vain vähäosaisimmat, ja muuttotappiota lievittämään tulee lisää vähäosaisia kaupungin asuntojonosta. Näin ns. huono lähiö erkanee jatkuvasti keskiluokkaisuuden kautta määriteltävästä kunnon kansalaisuudesta, jolloin mediankin on helpompaa kääntää selkensä ja vain hyväksyä sosiaaliset ongelmat osaksi tiettyjen lähiöiden elämänmeno-

5.3. Poliisin toiminta

Ehkä vielä mielenkiintoisampaa kuin rikollisten kuvaamisen tarkastelu on poliisin toiminnan kuvaamisen tarkastelu. Poliisi on tavalla tai toisella mukana jokaisessa palstan uutisessa, oli se sitten tekstissä mainittuna tahi ei. Ensisijaisena uutislähteenä poliisi kontrolloi aineistoa, joka toimituksen tietoon annetaan. Tällöin poliisilla on valtaa jättää tietyt tapahtumat ilmoittamatta ja kertoa vain omasta mielestään oleelliset tapahtumat. Itsestään selvää on, että epäedullisista seikoista ei kannata mainita. Valehdella voi vain, jos kertoo jotain. Kertomatta jättäminen ei ole valehtelemista.

Poliisin toimenkuvaan kuuluu vastata järjestyksestä ja turvallisuudesta yleisillä paikoilla, ennalta estää ja tutkia rikoksia, ja toimittaa tutkitut rikokset syyttäjälle syyteharkintaa varten. Poliisi haluaa toimillaan turvata, että ihmiset voivat nauttia oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen heille takaamista oikeuksista. (www.poliisi.fi) *Poliisilta*-palstan uutisteksteissä toimenkuva toteutuu vähintään kiitettävästi, eikä poliisin toimintaa ei kyseenalaisteta millään tavoin eikä missään yhteyksissä.

Palstan selkeä viesti on, että rikollinen jää kiinni, koska poliisi ottaa tämän kiinni. Kiinnioton siis suorittaa poliisi tavalla tai toisella, vaikka asiaa ei olisikaan erityisesti uutisessa korostettu. Seuraavissa esimerkeissä poliisi on saanut rattijuoppoja kiinni hieman erilaisin menetelmin ja toimintaintensiteetein.

Jyväskylän poliisi sai verkkoonsa lauantaiaamupäivällä hyvin ansioituneen kännikalan. 2,54 promillen maistissa ollut juoppo ajoi autoaan ilman korttia. Autoa ei ollut katsastettu ja siinä oli jonkun toisen auton kilvet. (16.9.1998)

Rattijuoppo varasti lauantain vastaisena yönä auton ja puhalsi kiinniotettaessa 2,02 promillea. Varas, v. -75 syntynyt vaajakoskelaismies, jäi kiinni Kalevankadun ja Väinönkadun risteyksessä. (23.9.1998)

Nuori mies puhalsi lauantai-iltana kello 23.15 Jyväskylän keskustassa 1,4 promillea. Sama mies tavattiin samana yönä saman ratin takaa, promillet olivat vain laskeneet 1,21:een. (14.10.1998)

Ensimmäisessä uutistekstissä *poliisi on saanut verkkoonsa ansioituneen kännikalan*. Tämä kertoo poliisin pitkäjänteisyydestä rikollisjahdissa. Kalastusmetaforan avulla poliisista luodaan kuva, jonka mukaan se rauhallisesti asiaansa uskoen antaa rikollisten ajautua ansaan, jolloin näillä ei enää ole peräytymismahdollisuutta. Seuraavassa esimerkissä poliisi toimii suoraviivaisemmin, ja toiminnan seurauksena *varas jää kiinni Kalevankadun ja Väinönkadun risteyksessä*. Kolmas esimerkki kertoo poliisin työn jatkuvuudesta ja väsymättömästä rikollisten metsästyksestä. *Sama mies voi samana yönä jäädä kiinni saman ratin takaa*. Rikollisuus ei siis kannata, koska poliisilla on monia keinoja rikollisten kiinnisaamiseen.

Poliisilta-palstan poliisin työ ei ole monestikaan vaivatonta. Rikolliset eivät usein antaudu suosiolla, joten joskus kiinniottaminen on kovan työn takana.

34-vuotias mies varasti 2,7 promillen humalassa auton Pieksämäeltä sunnuntaiyönä, minkä jälkeen juoppo jatkoi matkaansa kohti Jyväskylää. Matkalla mies poikkesi Jari-Pekassa tankkaamassa ja jätti laskun maksamatta. Poliisi yritti pysäyttää miehen, mutta tämä lähti karkuun. Lopulta mies saatiin pysäytettyä Leppälahdessa, jossa juomaveikon matka päättyi piikkimattoon. (16.9.1998)

Mies suistui kännipäissään ojaan lauantaina klo 14.30 Sarvenperäntiellä Jyväskylän maalaiskunnassa. 2,0 promillen humalassa ollut veikkonen livahti paikalta, mutta poliisi tavoitti kuljettajan myöhemmin tämän kaverin luota, jossa miehet olivat parhaillaan nauttimassa kiljua. Miehen taskusta löytyi unilääkkeitä. (25.11.1998)

Ensimmäisessä esimerkissä poliisi on joutuu ajamaan rikollista takaa kymmeniä kilometrejä ennen kuin tämän *matka päättyy* poliisin asettamaan *piikkimattoon*. Myös toisessa esimerkissä *humalassa oleva veikkonen livahtaa paikalta*, mutta *poliisi tavoittaa* tämän *myöhemmin kiljua nauttimasta*. Poliisi on siis valmis tekemään paljonkin töitä, jotta kunnan kansalaisilla olisi turvallinen olo.

Rikollisia ei saada aina heti kiinni. Tällöin on kuitenkin tärkeää, että kunnan kansalaisilla on tieto siitä, että ei ole kuin ajan kysymys, kun poliisi onnistuu kiinniottossa. Lainkoura on pitkä ja varmasti tavoitettava myös *Poliisilta*-palstalla.

Keskustassa sijaitsevan huoltamon pihassa nahisteltiin sunnuntaina. Kaksi alle kolmikymppistä miestä pahoinpiteli vähän itseään vanhempaa miestä. He puristivat uhria naamasta ja kaatoivat tämän asfalttiin. Vammat ovat lieviä ja tekijät ovat tiedossa. Samana päivänä noin 30-vuotiasta miestä vedettiin neniin erään ravintolan edessä. Michelle tuli voimakasta kipua ympäri päätä. (2.9.1998)

15-vuotias poika löi samanikäistä vaajakoskelaista poikaa kasvoihin Hannikaisenkadulla. Asemagrillin edustalla iltarientojen aikaan perjantaina. Uhri kaatui iskuista maahan, jossa pahoinpitely jatkui potkimalla. Pahoinpitelyn yhteydessä uhrilta vietiin lompakko. Uhrille tuli joitakin haavoja kasvoihin ja vasemmankäden peukaloon. Yksi tekijöistä on tiedossa. (2.9.1998)

Nuori mies löi nyrkillä nuorta naista kasvoihin maanantaiaamuyönä Yliopistonkatu 20:n sisäpihalla. Nuorille oli tullut erimielisyyttä matkapuhelimesta. Veren tulo naisen nenästä oli kovaa. Mies poistui paikalta, mutta on poliisin tiedossa. (9.9.1998)

Etsintäkuulutettu mies jäi poliisin kynsiin perjantai-iltana. Turvallisuustarkastuksessa mieheltä löytyi hasista ja huumausaineeksi luokiteltuja lääkkeitä. (9.12.1998)

Kolmessa ensimmäisessä esimerkissä lukijan annetaan ymmärtää, että poliisi tietää syylliset ja pidättää nämä pikimmiten. Jos näitä ei heti tavoiteta, annetaan etsintäkuulutus, jolloin rikollinen aina lopulta löytyy kuten viimeisessä esimerkissä.

Jos poliisilla ei ole mitään tietoa tapahtumien kulusta, poliisi saattaa pyytää yleisöltä apua rikoksen selvittämiseen. Kyse ei ole pelkästään siitä, että poliisi todella tarvitsisi laajan yleisön apua, vaan siitä, että apua pyytämällä se osoittaa olevansa halukas yhteistyöhön yleisön kanssa. Poliisille ei ole eduksi, jos se nähdään etäisenä instituutiona vailla kosketuspintaa tavallisten ihmisten arkeen.

Tourulantien Rantaväylän siltojen kohdalla sattui peräänajo viime tiistaina. Vasemmalle kääntyvä auto törmäsi vastaan tulevaan pieneen punaiseen autoon, joka ajoi päin punaista. Punainen auto meni menojaan. Kääntymässä ollut auto joutui jarruttamaan ja takaa tuleva toinen auto törmäsi tämän perään. Kolarista ei tullut henkilövahinkoja. Poliisi kaipaa punaisia päin ajaneen auton rekisterinumeroa. (2.9.1998)

Tuntematon mies pahoinpiteli toista miestä Kulottajantie 1 C porraskäytävässä perjantaina klo 20–21. Uhrilta murtui ranne ja peukalo. Poliisi kaipaa vihjeitä numerossa 313 5611. (4.11.1998)

Poliisille ilmoitettiin sunnuntaina illansuussa epävarmasti liikkuneesta Toyotasta. Palokunnankadulla Letkutien risteyksessä kärehtikin noin 60-vuotias nainen, joka puhalsi 1,38 promillea. Seurassa ollut miestä epäillään kulkuneuvon luovuttamisesta päihtyneelle. (28.10.1998)

Ensimmäisessä esimerkissä *poliisi kaipaa punaisia päin ajaneen auton rekisterinumeroa*, toisessa *vihjeitä tuntemattomasta miehestä*. Ottaessaan yleisön mukaan rikosten ratkaisuun poliisi osoittaa käyttävänsä jokaista keinoa asian selvittämiseksi. Samalla yleisö ikään kuin tunnustetaan tasavertaiseksi yhteiskunnalliseksi toimijaksi.

Yksi tehokas keino poliisi-instituution inhimillistämiseksi on kertoa, että poliisi välittää erilaisista kohtaloista. Vaikka poliisi toimii äärimmäisen pahuuden keskellä, tulee yleisölle tehdä selväksi, että poliisi on aina hyvien puolella eikä ole pahan vaikutuksesta muuttunut kylmäksi tai kyyniseksi.

Perjantaina törmättiin syyspimeiden myötä hirviin. Aamulla 7.40 aikaan henkilöauto tapasi Laukaantiellä Tiituspohjan kohdalla kaksi hirveä. Auto törmäsi näistä pienempään. Eläin luikki metsään pakoon. Kuski selvisi vammoitta. Ysitiellä kävi hirvelle huonosti. Henkilöauto törmäsi hirveen 500 metriä Muuramen Autotalon kohdalta Jyväskylän suuntaan. Hirvi jäi kitumaan tielle, ja poliisi joutui lopettamaan eläimen kärsimykset. (21.10.1998)

Sarvivuorentie 15:sta löydettiin lauantaiaamuna noin klo 9 asuntopalossa menehtynyt mies. Yksin asunut uhri oli 46-vuotias asunnonhaltija. Alustavissa tutkimuksissa ei ole tullut ilmi mitään rikokseen viittaavaa. Uhri kuului erään Keljonlahden paloon liittyvän henkilön tuttavapiiriin, joten poliisi selvittää tarkoin oliko tulipaloilla mitään asiayhteyttä. Poliisi kaipaa lisähavaintoja etenkin sellaisilta henkilöiltä, jotka ovat liikkuneet Sarvivuorentiellä perjantain ja lauantain välisenä yönä numerossa 014-313 5611. (20.1.1998)

Poliisilta-palstan poliisi välittää sekä ihmisistä että eläimistä. Ensimmäisessä esimerkissä poliisi toimii enkelimäisen armahtajan roolissa suoden kituvalle luontokappaleelle ikuisen levon. Näin kerrotaan, että poliisi ei ole tunteeton rutiinien suorittaja, ja juuri tämä tuntemisen ja välittämisen kyky on oleellinen erottaja lain toisella puolella toimi-

viin nähden. Toisessa esimerkissä luodaan kuvaa siitä, että myös ulospäin merkityksetömiltä vaikuttavat yksilöt ovat poliisille tärkeitä. Tämä on merkittävää siinä mielessä, että kansalaisten tulisi kokea olevansa tasavertaisia lain edessä esimerkiksi sosiaalisesta statuksesta riippumatta.

Välittämistä on myös kansalaisten ohjaaminen ja valistaminen. Seuraavissa teksteissä poliisi kertoo yleisölle yhteiskunnan pelisääntöjä.

Poliisi pyytää vanhempia ripittämään lapsiaan. Kuokkalassa on liikkunut viiden pojan joukko ainakin viime viikolla heittelemässä lumipalloilla ohikulkevia autoja. Pojat ovat alle 15-vuotiaita. Ainakin yhdestä autosta rikkoutui oikean etuoven ikkuna. Lumipalloja heiteltiin lähellä Valkovuokontien ja Sippulantien risteystä. Samalla suunnalla on aikaisemmin heitely rivitalon ikkunoita rikki kivillä. Molemmissa tapauksissa yhdellä pojalla on ollut päällään kirkkaan oranssi takki. Poliisi muistuttaa, että autojen pommittaminen lumipalloilla voi aiheuttaa vakaviakin liikenneonnettomuuksia. Maksumiehinä ovat lapset, eli käytännössä lasten vanhemmat. (11.11.1998)

Suurikokoinen tanskandoggi kävi miehen kimppuun Laajavuoren urheilureitillä 24.11. Koira puri miestä olkapäähän ja selkään. Poliisi haluaa muistuttaa koiran omistajia koirakurista: suurikokoiset ja vilkkaat hurtat on syytä pitää hihnassa. (2.12.1998)

Ensimmäisessä esimerkissä poliisi ottaa osaa lasten kasvattamiseen. Kun *poliisi pyytää vanhempia ripittämään lapsiaan*, kotijoukoille viestitään, että lapsista tulee pitää huolta kotoa käsin. Erityisesti viesti kohdistetaan oranssitakkisen pojan vanhemmille. Tavaltaan poliisi osoittaa välittävänsä, vaikka vanhemmat eivät välittäisi. Kuitenkin poliisi antaa ymmärtää, että olisi parempi, jos kotona oltaisiin kiinnostuneita lasten toimista. Näin uutinen tukee epäsuorasti hegemonista kodin, uskonnon, isänmaan kolmiyhteyttä. Toisen esimerkin muistutus *koirakurista* taas perää vastuunottoa lemmikkieläimistä. Vastuunotto lemmikkieläimistä on myös vastuun ottamista omasta käyttäytymisestä, jolloin koirakurin voi rinnastaa yleiseen kuriin ja järjestykseen.

Jotta poliisi voisi toteuttaa edellä mainittuja tehtäviään, on sen oltava läsnä ja toimittava tehokkaasti. Läsnäolo on asiantuntijuutta ja asioista perillä oloa, mikä tarkoittaa sitä, että poliisilla on erityistä tietoa yhteiskunnan toimimisesta. Tämän erityisen tiedon avulla poliisi pystyy toimimaan tehokkaasti vaativissa tilanteissa.

Liikkuvan poliisin Jyväskylän yksikkö järjesti Suomen Autokatsastus Oy:n kanssa viime viikon maanantaina ja tiistaina tehorsian Muuramessa. Ratsiassa tarkastettiin raskaiden ajoneuvojen jarruja jarrudynamometrillä. 130:stä tarkastetusta autosta annettiin sakkoja viallisista jarruista kolmelle, ylikuormasta neljälle ja ajopiirturin laiminlyömisestä yhdelle. Lisäksi verkkoon tarttui yksi kortiton ja kirjallisia huomautuksia annettiin 15. (21.10.1998)

Liikkuvan poliisin tehokas työskentely tuotti keskiviikkona tulosta: kiinni jäi kaksi rattijuoppoa. Toinen jäi kiinni klo 7.10 Laajavuorentiellä. Vuonna 1976 syntynyt mieskuski ajoi ylinopeutta ja pysäytettäessä tämä puhalsi kosteat 1,52 promillea alkomittariin. Toinen tapaus sattui nelostiellä Tikkakosken risteyksessä klo 13.30. Siellä pysäytettiin sattumalta auto, jonka kuski haisi viinalta. (20.12.1998)

Tekninen tietotaito on edellytys yhä ovelampien lainrikkojien kiinnisaamiseksi. Toisinaan parhaan mahdollisen tuloksen saamiseksi käytetään ulkopuolista konsultaatiota. Oman lisänsä mielikuvaan tehokkuudesta tuo nimitys ”liikkuva poliisi”, joka tuo toimintaan hyvinkin dynaamista ulottuvuutta. Tehokkuuden ilmaiseminen on tärkeää vähäisin määrärahoihin työtä tekeväille poliisille. Työt tehdään, vaikka rahasta ja poliisinviroista on pulaa. Samalla yleistä mielipidettä muokataan ajatuksella, että suuremmin määrärahoihin yhteiskunnasta tulisi entistä turvallisempi.

Toimintamalli, jonka *Poliisilta*-palstan poliisi esittää paremman yhteiskunnan ehdoksi, perustuu loppujen lopuksi pitkälti kontrollinäkökulmaan. Kuva rikollisesta itselleen ja muille vaarallisena yksilönä tukee ajatusta yhteiskunnan ulkopuolelle eristämistä.

Janoinen mies tunkeutui perjantaiyönä hotelli Scandicin tiloihin rikkomalla ikkunan. Mies suuntasi ravintolan puolelle ja otti sieltä suurimpaan hätäänsä muutaman oluen. Mies meni nauttimaan juomiaan hotellitiloihin, kunnes poliisi tuli korjaamaan tämän parempaan talteen. (7.10.1998)

Sekavassa mielentilassa ollut, vuonna 1971 syntynyt mies sohi puukolla umpimähkään vastaanottelijoina sunnuntaina noin kello 13.40 Kortepohjassa Taitoniekantiellä. Puukon tielle osuivat vuonna 1970 syntynyt mies sekä 1965 syntyneet nainen ja mies. Kaksi kulkijaa onnistui väistämään iskuja. Kenelläkään uhreista ei ole hengenvaaraa, ja he pääsivät hakemaan apua omin voimin. Poliisi nap-

pasi puukolla riehuneen miehen tämän omasta asunnosta. Kyseessä oli poliisin vanha tuttu. Alkoholilla oli osuutta asiaan. (6.1.1999)

Jo aiemmin viihteellisyyden yhteydessä käsitellyt poliisikliseet ovat omiaan paljastamaan kontrollinäkökulman. Poliisi *korjaa* rikollisen *parempaan talteen*, koska tämän paikka ei yksinkertaisesti ole kunnan kansalaisten parissa. Jos kyseessä vielä on *poliisin vanha tuttu*, siis taparikollinen, olisi kontrollinäkökulman mukaan jo aika tehdä lopullisia ratkaisuja. Tässä mallissa toimenpiteet ja ratkaisut kohdistuvat yksilöön, jonka kautta vaikutuksen katsotaan siirtyvän yhteiskuntaan. Toisin sanoen rikollisuuden yhteiskunnalliset tekijät sivuutetaan ja ongelmanratkaisukeinoksi tarjotaan tiettyihin yksilöihin kohdistuvia kovempia sanktioita.

5.4. Poliisilta-palstan yhteiskuntakuva

Poliisilta-palstan uutisteksteissä yhteiskunta näyttäytyy hyvän ja pahan välisenä taistelulukenttänä, jonka poliisi toiminnallaan pystyy rauhoittamaan elinkelpoiseksi. Taistelu on jatkuvasti käynnissä, ja tämän pysyvän vastakkainasettelun avulla tuotetaan yleisölle joka viikko kunnan kansalaisen identiteettiä. Mitä selkeämmin uutistekstien rikolliset kuvataan olemukseltaan pahoiksi, sitä helpommin yleisö tunnistaa oman kunnan kansalaisen identiteettinsä annettua taustaa vasten. Kun palstan tekstien näkökulma rikollisuuteen tulee ensisijaisesti poliisilta, on poliisi myös mukana kunnan kansalaisen identiteetin tuottamisessa ja tätä kautta yhteiskunnan arvomaailman säätelyssä. Niinpä kun muodostamme mielipiteitämme esimerkiksi ajankohtaisista poliisin valtuuksien laajentamisesta, emme kenties muodostakaan omaa mielipidettä, vaan heijastamme poliisin säätelemää, yleiseksi mielipiteeksikin kutsuttua, kunnan kansalaisen rakennettua ajatuskoneistoa. Näin yleisö onkin vallankäytön kohteena sekä välineenä, vaikka esittäessään mielipiteitä se kuvittelee toimivansa vallankäyttäjänä. (Vrt. Kunelius 1998)

Poliisilta-palsta antaa yhteiskunnasta kuvan, jonka mukaan vain ikäviä asioita tapahtuisi. Tosin on selvää, että vain poikkeukselliset ja yllättävät tapahtumat ylittävät uutiskynnyksen. Jos perjantai-ilta keskustassa on sujunut rauhallisesti, mikä tietysti on poikkeavaa ja yllättävää, ei poliisilla tietenkään ole mitään journalistisesti kiinnostavaa

kerrottavaa. Jos mitään rikollista ei tapahdu, poliisi on tavallaan onnistunut tehtävässään turvata yhteiskunnan järjestys. Poliisi kuitenkin tarvitsee rikoksia yhteiskunnallisen roolinsa uusintamiseen, ja ennen kaikkea on tärkeää, että uusiutuminen tapahtuu median teksteissä. Media taas tarvitsee rikoksia, koska yleisö on niistä kiinnostunut. Näin rikosmedia ja poliisi elävät tietynlaisessa symbioosissa, toinen toisensa edellytyksenä, kun taas molemmat ovat yksisuuntaisesti riippuvaisia rikollisuuden olemassaolosta.

Poliisilta-palsta ja muu rikollisuutta käsittelevä journalismi vahvistanevat käsitteitä yhteiskunnan väkivaltaistumisesta ja muutoksesta rikollisempaan suuntaan. *Poliisilta*-palstalla rikollisuus ja sen aiheuttamat ongelmat esitetään poliisin näkökulmasta, jolloin myös näkökulma ongelman ratkaisuun on luonnollisesti poliisin. Koska poliisin tehtävä on toimia voimassa olevan yhteiskuntajärjestelmän turvaajana, tästä seuraa, että syytä rikollisuuteen ei voida etsiä yhteiskunnasta, vaan ongelmasta tehdään täysin yksilökeskeinen. Kun ongelma nähdään yksilökeskeisenä, on helpompaa kategorioida rikolliset ja kunnan kansalaiset omiin osastoihinsa.

Rikollisuuden ja rikollisten kauhistelu synnyttää tietynlaista yhteisöllisyyttä niiden välille, joilla on tarve tunnistaa oma kunnollinen minuutensa suhteessa vaikkapa *Poliisilta*-palstalla esiintyviin rikollisiin. Tarve syntyy epävarmuudesta, peloista ja yleisistä ristiriitaisuuksista, joiden läsnäoloa yhteiskunnassa mediakulttuuri jatkuvasti ilmentää. (Vrt. Kellner 1998: 29.) Ihmisille on turvallisempaa, jos he samastuvat vallitseviin ajatusmalleihin ja arvoihin, koska silloin he tietävät, etteivät ole yksin. Tätä lauman kaipuuta synnyttää osaltaan myös *Poliisilta*-palstan uutistekstit tarjotessaan yksipuolista asennoitumismallia rikollisuuteen ja sen syihin.

Kun yhteiskunta jakaantuu, se myös eriarvoistuu. Eriarvoisuus näkyy *Poliisilta*-palstalla selkeimmin rikollisten kuvaamisessa ja uhreja kohtaan osoitettavassa valikoivassa empatiassa. Palsta tavallaan esittää muodollisen vaihtoehdon, haluaako lukija kuulua ”Meihin” vai ”Niihin”, rikollisuutta vastustaviin vai sen hyväksyviin. Jos lukija edes yrittää ymmärtää rikollisuuden syytä, kuuluu hän jo ”Niihin”. ”Niihin” kuuluminen tuskin on houkutteleva vaihtoehto, eli lukija hyväksyy palstan tarjoaman ajatustavan. Näin lukija kuuluu käsitysten tasolla arvohierarkian parempaan osaan, mutta todellisuudessa keskivertolukija ei saavuta etuoikeutettua asemaa pelkästään olemalla tietyistä seikoista tiettyä mieltä, vaikka asia siten hänelle esitettäisiinkin. Itse asiassa mahdollisuus tasa-arvoon vain vähenee, koska jokainen vallitsevien käsitysten suuntainen teko vain vahvistaa niitä.

Myös se, että ihmisillä on yhteiskunnallisesta asemasta riippuen erilaiset oikeudet uhriuteen, tukee käsitystä ihmisten eriarvoisuuden oikeutuksesta. Asioiden tila esitetään siten, että samalla lailla olisi aina ollut. Näin ollen ihmisten eriarvoisuus selitetään ja hyväksytetään historian kautta. Jos asiat ovat toimineet (siis eliitin näkökulmasta) jo vuosisatoja, miksi niitä tulisi muuttaa. (Vrt. esim. Kellner aiemmin tässä teoksessa.) *Poliisilta*-palstan heijastama yleinen tasa-arvon puuttuminen on toki realismia, mutta valikoiva empatia tekee myös ihmisarvosta suhteellista. Ihmisarvolla tarkoitan oikeutta tulla kohdelluksi inhimillisenä olentona. Tämä tulee selkeästi esiin seuraavasta, jo useasti käsitellystä esimerkistä.

Rosvo käväisi lauantaiyönä eräässä kaupassa varastamassa tupakkaa. Kauppias yllätti miehen ja antoi tälle selkään. Rosvo teki rikosilmoituksen kokemastaan pahoinpitelystä. Tupakat jäivät varastamatta. (16.9.1998)

Uutisen *rosvon* ihmisarvo on riistetty tämän rikollisen toiminnan seurauksena. Kyse ei siis enää ole yhteiskunnan eri toimijoiden epätasapainoisesta suhteesta, vaan siitä, että minkäänlaista suhdetta ei myönnetä olevan olemassa. *Rosvolla* ei ole oikeutta uhriuteen, vaan velvollisuus tulla alistetuksi.

Poliisilta-palstan yhteiskuntakuva on siis ymmärrettävästi hyvin poliisikeskeinen. Poliisin toiminnan näennäisen vaatimaton esittely antaa kuvan nöyrästä ja kuuliaisesta yhteiskunnan palvelijasta, joka on paitsi välttämätön myös valmis ottamaan enemmän vastuuta palvelutehtävässään. Vastuun kasvaminen edellyttää vallan kasvamista, minkä seurauksena mahdollisuus kontrolloida yhteiskuntaa paranee. Kontrollointivaatimus taas perustuu logiikkaan, jonka mukaan menen tappamaan musiikkia liian kovaa soittavan naapurini, jos poliiseja ei ole lähettyvillä.

Yhteiskunta näyttää palstan tekstien kautta tarkasteltuna kaikesta huolimatta oikeudenmukaiselta. Oikeudenmukaisuus toteutuu, kun auktoriteetin asemaa tai toimintaa ei kyseenalaisteta. Poliisi on palstan auktoriteetti ja pystyy uutisvalinnoillaan asemansa helposti säilyttämään. Oikeudenmukaisuus toteutuu ennen kaikkea kunnan kansalaisen identiteetin omaksuneiden keskuudessa. Kunnan kansalaisuus näyttäytytäten viime kädessä kritiikkittömyytenä ja haluttomuutena kyseenalaistaa yleisiä käsityk-

siä. Kunnan kansalaisilla on oikeus poliisin suojeluun, uhriuteen ja jopa laittomaan toimintaan lainrikkokkia vastaan. Yhtäläillä ne, jotka eivät suostu pelaamaan samojen sääntöjen mukaan, eivät edes ansaitse oikeudenmukaisuutta.

Välittämällä tällaista yhteiskuntakuvaa *Poliisilta*-palsta edesauttaa yhteiskunnallisen status quon säilymistä, mikä sopii etenkin tahoille, joita muuttumattomuus hyödyttää. Muutos on aina pelottavaa, vaikka se voisikin viedä parempaan suuntaan. Juuri tämä huomisen pelko on tehokas apukeino, kun pienten ryhmien eduista rakennetaan median teksteissä yhteisiä etuja.

6. PÄÄTÄNTÖ

Tämän työn ideana on ollut tarkastella uutista monifunktioisena journalistisena tuotteena. Uutisen täytyy tarjota lukijalleen aina jossain määrin informaatiota, jotta sitä voitaisiin nimittää uutiseksi. Se, että informaatiota on tarjolla, ei välttämättä kuitenkaan vielä riitä. Informaation tulee olla tarpeeksi kiinnostavaa tai ainakin kiinnostavalla tavalla esitettyä, jotta lukijalla olisi halua siirtää se lehden sivuilta omaan tajuntaansa. Kun monet tahot tarjoavat samaa informaatiota, valitsee lukija näistä mielellään houkuttelevimmin annostellun. Viihteellinen tapa uutisoida näyttäisikin olevan juuri paras keino rakentaa uutisesta houkutteleva.

Viihteellisyys on tullut pysyväksi osaksi uutistoimintaa. Televisio on tehnyt viihteellisestä uutisoinnista siinä määrin luonnollista, että se on katsottu lehdistössäkkin oikeaksi tavaksi uutisoida, näin myös *Poliisilta*-palstalla. *Poliisilta*-palstalla viihde elää täysin kielellistämisen varassa, sillä kuvaa saati liikkuvaa kuva ei ole käytössä. Tästä seuraa, että jopa viihteen kyllästävä uutiskansa näkee palstan teksteissä jotain normaalia uutisoinnista poikkeavaa, kun vauhdikkaat kamera-ajot tai dramaattiset tilannekuvat täytyy korvata vaihtelevalla kielenkäytöllä. Tosin huomiota enemmän herättävä teksti tarjoaa myös ärsykkeen pohtia sen merkityksiä hieman syvällisemmin kuten tässä työssä on tehty.

Poliisilta-palstalta viihdettä voi löytää varsin erilaisissa muodoissa. Osa viihdestä on tuotettu erikoisilla sananvalinnoilla, osa taas perustuen tiettyihin arvokäsityksiin. Varsinkaan sosiokulttuurisella tasolla ilmenevä viihde ei enää ole ”viatonta nuotiotarinointia”, vaan viihteen varjolla esitetään selkeitä käsityksiä siitä, miten maailmaa tulisi hahmottaa. Näin viihde toimii eräänlaisena pehmittelijänä, jolloin arvot ja asenteet jäävät luettaessa helposti huomaamatta, vaikka ne alitajuntaan jollain tavoin vaikuttaisivatkin.

Näin ollen sekä *Poliisilta*-palstan informaatiolla että arvoilla ja asenteilla näyttäisi olevan hyvinkin keskeinen riippuvuussuhde viihteseen. Viihteen avulla juuri palstan uutiset nousevat esiin informaatiomassasta, jolloin niiden sisältämät ainekset saavat mahdollisuuden ensin tavoittaa lukijansa ja sen jälkeen kenties vaikuttaa lukijoihinsa. Ja kun viihteseen suhtaudutaan usein melko varauksettomasti etsimättä siitä syvempiä merkitystasoja, voi vahvastikin ideologinen kuvasto suodattaa lukijan ajatuskoneistoon vailla vastustusta.

Ei kenties olisi järkevää väittää, että Suur-Jyväskylän Lehden *Poliisilta*-palstalla olisi laajoja vaikuttamispyrkimyksiä saati sitten vaikutuksia yksilöihin ja yhteiskuntaan. Kyseessä on kuitenkin vain hyvin pieni osa pienestä lehdestä, jolloin potentiaaliset vallankäytön kohteet ovat aika vähissä. Kokonaisuus on kaikesta huolimatta aina osiensa summa, ja *Poliisilta*-palsta on osa rikosmediaa ja laajemmalla tasolla osa mediakulttuuria. Niinpä *Poliisilta*-palstan merkitystä erilaisten ajatusten synnyttäjänä, välittäjänä tai vahvistajana ei voi missään nimessä mitätöidä. Vaikutukset ovat joka tapauksessa olemassa, olivatpa ne sitten välittömiä tai välillisiä.

Poliisilta-palstan uutiset muistuttavat jossain määrin vanhanaikaisia uutisia, joiden vaikuttimina ovat toimineet ajan henki ja asenteet sekä tarkoitus valistaa kansalaisia (ks. esim. Kalliokoski 1995). *Poliisilta*-palstan kohdalla onkin mielenkiintoista pohtia, tulevatko vaikutteet valittuun tapaan uutisoida reaali maailmasta vai mediamaailmasta. Ajan henki on siinä määrin muuttunut, että se sekä ilmentyy että luodaan median teksteissä. Näin ollen *Poliisilta*-palstan voisi todeta heijastelevan median luoman todellisuuden synnyttämää ajan henkeä.

Tätä kirjoittaessani syyskuussa 2001 Yhdysvaltoja kohtaan tehtiin poikkeuksellisen suuri terrori-isku. Teko oli niin yllättävä ja hyvin suunniteltu, että Yhdysvaltain tiedustelupalvelulla ei ollut mitään etukäteistietoa tapahtumasta. Samaan aikaan Suomessa tiedotusvälineet ovat kertoneet, että tapahtumien johdosta Suomen poliisi, Suojelupoliisi, Rajavartiolaitos ja Puolustusvoimat ovat tehostaneet valmiuttaan. Suur-Jyväskylän Lehden *Poliisilta*-palsta kertoo joka viikko poliisin valmiudesta ja toiminnasta lähellä meitä. Se kertoo meille, että poliisi on läsnä ja läsnäolollaan varmistaa yhteiskunnan turvallisuuden ja elinkelpoisuuden.

Sitä, minkä *Poliisilta*-palsta jättää kertomatta, ei voi kuin arvailla. Kun uutislähteenä on yksinomaan poliisi, ei ole mitenkään yllättävää, että asiat kerrotaan juuri poliisin näkökulmasta. Tällöin kritiikkiä poliisin toimintaa kohtaan ei ole löydettävissä. Kuitenkin tällaisen yksipuolisen uutisoinnin voisi olettaa antavan lukijoilleen myös vastustuskeinoja tarjottuja ajatusmalleja kohtaan. Vaikka palstan uutisissa rakentuukin helposti dikotomisista vastakkaispareja, esim. poliisi/hyvä–rikollinen/paha, ei hyväkään voi olla liian hyvä herättämättä epäilyjä.

LÄHTEET

- ALVESALO, ANNE – KORANDER, TIMO 2000: Rikosmedian pelko – Kannanotto suomalaiseseen rikosjournalismiin. – Tiedotustutkimus 1/2000 – Journalismikritiikin vuosikirja 2000.
- ANDERSSON, JAN – FURBERG, MATS 1974: Kieli ja vaikuttaminen. Argumentoinnin semantiikkaa. Otava, Helsinki.
- AROLAINEN, TEUVO 1998: Tämä on ryöstö puku päällä! – Anu Kantola ja Tuomo Mörä (toim.), Journalismia! Journalismia? WSOY, Helsinki.
- BRANTS, KEES 1998: Who's Afraid of Infotainment. – European Journal of Communication. Vol. 13, 3/1998.
- BRINGÉUS, NILS-ARVID 1990: Människan som kulturvarelse. En introduktion till etnologin. 4., uudistettu painos. Carlsson Bokförlag, Tukholma.
- BRUUN, MIKKO – KOSKIMIES, ILKKA – TERVONEN, ILKKA 1986: Uutisoppikirja. Tammi, Helsinki.
- CHOMSKY, NOAM 2000: Uusi sotilaallinen humanismi. Kosovon opetukset. Like, Helsinki.
- DJUPSUND, GÖRAN – CARLSON, TOM 1998: Tabloidiseras dagspressen? Utvecklingstendenser i finländsk och svensk regional- och rikspress 1982–1997. Nordicom Information. – Medie- och kommunikationsforskning i Norden. Vol. 20, 1–2/1998.
- ESSER, FRANK 1999: 'Tabloidization' of News. A Comparative Analysis of Anglo-American and German Press Journalism. – European Journal of Communication. Vol. 14, 3/1999.
- ESSLIN, MARTIN 1980: Draaman perusteet. Gummerus, Jyväskylä.
- FAIRCLOUGH, NORMAN 1992: Discourse as Social Change. Polity Press, Cambridge.
- 1995: Media discourse. Edwald Adnold, Lontoo.
- 1997: Miten media puhuu. Vastapaino, Helsinki.
- FISKE, JOHN 1992: Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. Vastapaino, Tampere.
- FURHOFF, LARS 1986: Makten över journalistiken. Natur och Kultur, Tukholma.
- HEMÁNUS, PERTTI 1976: Joukkotiedotus piilovaikuttajana. Otava, Keuruu.

- 1995: Opettaako journalismia Siperia vai tieto-oppi? – Elina Sana (toim.), Tieto-opista mediapeliin – journalismin tutkimuksen näkökulmia. WSOY, Helsinki.
- HEMÁNUS, PERTTI – TERVONEN, ILKKA 1980: Objektiivinen joukkotiedotus. Otava, Helsinki.
- 1986: Totuuksista utopioihin. Otava, Helsinki.
- HERKMAN, JUHA 2000: Huumori populaarin kentällä. – Anu Koivunen ym. (toim.), Populaarin lumo – mediat ja arki. Turun yliopiston taiteiden tutkimuksen laitoksen julkaisuja, sarja A, n:o 46, Mediatutkimus.
- HIETALA, VEIJO 1991: TV-uutiset viihteenä ja populaarikulttuurina. – Tiedotustutkimus 1/1991.
- HOLLI, ANNA MARIA 1991: Suhtautuminen Tupolev-juttuun lehdistössä. – Anna Maria Holli ja Katarina Wartiovaara, Kortti puhuu. Selvityksiä Tupolev-keskustelusta lehdistössä. Tasa-arvojulkaisuja. Sarja A: Tutkimuksia 1/1991. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- HUOVILA, TAPANI 1995: Uutisvuorokausi. Tutkimus medioiden eroista. Inforviestintä Oy, Helsinki.
- JÄRVI, ULLA 1998: Poliisilla päärooli lehtien huumejutuissa. Sosiaalipsykologi, tutkija Teemu Rantasen haastattelu. – Journalisti 3/1998, s. 16. 5.2.1998.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 1995: Kieli, tunteet ja ideologia uutistekstissä. Näkymiä tekstilajin historiaan ja nykyisyyteen. – Jyrki Kalliokoski (toim.), Kieli 9. Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- KANTOLA, ANU 1996: Tri Otsoni ja Mr. Kasvihuone. Mediapaniikkeja modernin kauhun rajoilta. – Heikki Luostarinen ym. (toim.), Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- 1998: Tärkeintä on olla aito. Poliittisten uutisten dramaturgia. – Anu Kantola ym. (toim.), Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- KELLNER, DOUGLAS 1998: Mediakulttuuri. Vastapaino, Tampere.
- KIVIKURU, ULLAMAIIJA 1995: Journalismin tutkimus. – Elina Sana (toim.), Tieto-opista mediapeliin – journalismin tutkimuksen näkökulmia. WSOY, Helsinki.

- 1996: Kysymys muunnelmineen: Orientti vai globalisaatio? – Heikki Luostarinen ym. (toim.), Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- KOIVUNEN, ANU – PAASONEN, SUSANNA – PAJALA, MARI 2000: Populaarin strategiat ja taktiikat. – Anu Koivunen ym. (toim.), Populaarin lumo – mediat ja arki. Turun yliopiston taiteiden tutkimuksen laitoksen julkaisuja, sarja A, n:o 46, Mediatutkimus.
- KUNELIUS, RISTO 1993: Uskottavuuden anatomia. Kova uutinen, genre ja kansalainen. – Tiedotustutkimus 2/1993.
- 1998: Viestinnän vallassa. Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin. WSOY, Helsinki.
- KUUTTI, HEIKKI 1994: Journalistiikan sanasto. Atena, Jyväskylä.
- LEVO-HENRIKSSON, RITVA 1995: Kaksi kulttuuria – kaksi tapaa uutisoida. – Tiedotustutkimus 2/1995.
- LUOSTARINEN, HEIKKI 1996: Citizen Kane ja infokratia. Kriitikot, motiivit ja keinot. – Heikki Luostarinen ym. (toim.), Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- LUUKKA, MINNA-RIITTA 1998: Fyysikot kuin paita ja peppu. Väitösuutiset ja intertekstuaalisuus. – Tiedotustutkimus 21(1998):4.
- LÖYTÖMÄKI, JUKKA 1998: Vedetäänkö kotiinpäin? Sanomalehden taustan näkyminen poliittisissa uutisissa. – Touko Perko ja Raimo Salokangas (toim.), Kymmenen kysymystä journalismista. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.
- MALMBERG, ILKKA 1998: Uroot ja naaraat – journalismin kaksi tiedonintressiä. – Anu Kantola ja Tuomo Mörä (toim.), Journalismia! Journalismia? WSOY, Helsinki.
- MÄKINEN, KIRSTI 1992: Muuttuuko lehtikieli? Muuttaako lehtikieli? – Maija Länsimäki ym. (toim.), Yhteiskunta muuttuu: kieli muuttuu. Nykysuomen Seuran 10-vuotisjuhlakirja. WSOY, Juva.
- MÖRÄ, TUOMO 1996: Journalistit rutiinien verkossa. – Heikki Luostarinen ym. (toim.), Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- NIEMINEN, HANNU 2000: Julkisuuden kohtalo myöhäismodernissa: globalisaatio vai pirstoutuminen? – Anu Koivunen ym. (toim.), Populaarin lumo – mediat ja

- arki. Turun yliopiston taiteiden tutkimuksen laitoksen julkaisuja, sarja A, n:o 46, Mediatutkimus.
- NURMINEN, ANNAMARI 1998: Ovatko tiedotusvälineet mielikuva-automaatteja? – Touko Perko ja Raimo Salokangas (toim.), Kymmenen kysymystä journalismista. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.
- NS = NYKYSUOMEN SANAKIRJA. 6. painos, 1978. WSOY, Helsinki.
- NYLUND, MATS 1995: Aika ja uutisvälitys. – Tiedotustutkimus 4/1995.
- PERKO, TOUKO 1998: Media on nykypäivän kirkko ja raamattu? – Touko Perko ja Raimo Salokangas (toim.), Kymmenen kysymystä journalismista. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.
- PIETILÄ, VEIKKO 1995a [1988]: Narratologia ja uutisjournalismi: eräitä metodologisia huomioita. – Veikko Pietilä, Kertomuksia uutisesta – uutisia kertomuksesta. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja A.
- 1995b [1990]: Oh dear. Uutisetko kertomuksia. – Veikko Pietilä, Kertomuksia uutisesta – uutisia kertomuksesta. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja A.
- 1995c [1993]: Ikkunako maailmaan. Uutisgenre ja uutisen todellisuusvaikutelma. – Veikko Pietilä, Kertomuksia uutisesta – uutisia kertomuksesta. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja A.
- 1995d: Tv-uutisista, hyvää iltaa. Vastapaino, Tampere.
- POSTMAN, NEIL 1987: Huvitamme itsemme hengiltä: julkinen keskustelu viihteen valtakaudella. WSOY, Porvoo.
- PULKKINEN, PAAVO 1977: Asiasuomen opas. 8., tarkistettu painos. Otava, Helsinki.
- RAINIO, RITVA 1988: Asiatyyli ja viestintä. Tietolipas 56. SKS, Hämeenlinna.
- RAITILÄ, PENTTI 1996: Estonia-katastrofin uutisointi virolaisuutta rakentamassa. – Tiedotustutkimus 2/1996.
- RENTOLA, ILKKA 1983: Normaalijournalismin säännöt. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja. A 47/1983.
- REUNANEN, ESA 1991: Merkitysympäristö ja uutisgenren säännöt. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja A.

- RINTALA, PÄIVI 1986: Tyyliopin perusteita. – Osmo Ikola (toim.), Nykysuomen käsi-
kirja. Weilin + Göös, Espoo.
- RUUSKANEN, PEKKA 1997: Kuokkala. Puistokaupunki keskustan kupeessa. – Ilkka
Nummela (toim.), Jyväskylän kirja. Katsauksia kaupunkielämän vaiheisiin
1940-luvulta 1990-luvulle. JYY:n Kotiseutusarja 33. Jyväskylän kaupunki.
- SAUKKONEN, PAULI 1984: Mistä tyyli syntyy? WSOY, Helsinki.
- SIPOLA, SIMO 1998: Lisää koskettavuutta – miten käy uutisen? – Anu Kantola ja Tuomo
Mörä (toim.), Journalismia! Journalismia? WSOY, Helsinki.
- SIRKKUNEN, ESA 1996: Yksi uutinen – monta puntaria. – Heikki Luostarinen ym.
(toim.), Sopolisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia. Helsingin yliopiston
Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- SUHONEN, PERTTI 1994: Media, me ja ympäristö. Kustannusosakeyhtiö Hanki ja jää,
Helsinki.
- SUOJANEN, MATTI K. 1993: Arvojen kielellistäminen. Arvoista puhumisen vaikeus. –
Päivikki Suojanen ja Matti K. Suojanen, Kulttuurin kaleidoskoopista: kir-
joituksia kielestä ja kulttuurista. Antrokirjat, Kangasala.
- SUOMI, KIMMO 1997: Huhtasuo. Kaupunkisuunnittelun laboratorio. – Ilkka Nummela
(toim.), Jyväskylän kirja. Katsauksia kaupunkielämän vaiheisiin 1940-
luvulta 1990-luvulle. JYY:n Kotiseutusarja 33. Jyväskylän kaupunki.
- TUROW, JOSEPH 1999: Media Today. An Introduction to Mass Communication.
Houghton Mifflin, Boston.
- VALTONEN, SANNA 2000: Mikä suomalaisissa on vikana? Tapaustutkimus työttömyys-
aiheisten kirjoitusten kansallisesta ulottuvuudesta. – Helena Tapper (toim.),
Me median maisemissa. Reflektioita identiteettiin ja mediaan. Helsingin
yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia.
- VEHVILÄINEN, PEKKA 1997: Rikosjournalismi muuttuu ja myy. – Journalisti 16/1997, s.
12–13. 18.9.1997.
- VIRTAPOHJA, KALLE 1998: Onko journalismi draamaa? Neljännen televisiokanavan
toimilupapäätöksen uutisointi jatkokertomuksena. – Touko Perko ja Raimo
Salokangas (toim.), Kymmenen kysymystä journalismista. Atena Kustannus
Oy, Jyväskylä.

——— 2000: Rikoksen uhri ei paljon paina. Kakaramainen uutisjahti ajaa toimittajan epäeettisiin valintoihin. – Tiedotustutkimus 1/2000 – Journalismikritiikin vuosikirja 2000.

VUORTAMA, TIMO 1999: Hei, kuka se oli? Journalisti 5/1999, s.3. 4.3.1999.

VÄLIVERRONEN, ESA – RAITTILA, PENTTI 1998: Vallattomat toimittajat. – Tiedotustutkimus 2/1998.

WARTIOVAARA, KATARINA 1991: Uutinenko neutraali. Lingvistinen analyysi Tupolev-uutisten ideologisista rakenteista. – Anna Maria Holli ja Katarina Wartiovaara, Kortti puhuu. Selvityksiä Tupolev-keskustelusta lehdistössä. Tasa-arvojulkaisuja. Sarja A: Tutkimuksia 1/1991. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.

WWW-lähteet

COLLBERG, BRITTA 1997: Hur funkar Jesus för dig?

Luettavissa http://www.lu.se/info/lum/LUM_12_97/LUM12_19_jesus.html

DUNCAN, BETH 1999: Moral Journalism or Moral Journalists?

Luettavissa <http://www.darthmouth.edu/~ppq/s99/s99journalism.html>

SEXTON, JAKE: Why I Don't Read the News.

Luettavissa <http://www.asc.upenn.edu/usr/js Sexton/news.htm>

SJÖSTRAND, PER-OLOF 1999: Radarredaktörens rader.

Luettavissa <http://www.ah.aland.fi/radar/Radar499/forord.html>

VAN ZIEGERT, DIRK 1998: Infotainment, Infomercial, Infocide? – Notes on the Emergence of New modes of Presentstion in Audiovisual Media.

Luettavissa <http://www.dpo.uab.edu/~dirk/infocide.html>

<http://www.poliisi.fi>

<http://www.kaupunkilehdet.net/html/jyvaskylae.html>

Muut lähteet

Jyväskylän ylioppilaslehti. Sanomalehti. Jyväskylä.

Keskisuomalainen. Sanomalehti. Jyväskylä.

Keski-Suomen Puhelinluettelon kartasto.

Suur-Jyväskylän Lehti. Sanomalehti. Jyväskylä.

Nauhoite Keski-Suomen hätäkeskuksen tiedotepalvelusta ajalta 4.2.–8.2. 1999.